

Viktor Kamil Jeřábek:

OTCOVSTVÍ

V letech sedmdesátých minulého století náležel valčický velkostatek s poplužním dvorem Hrouzkovicemi řeckým bankéřům, baronům Sinům. Po celou dobu svého panování ani nohou nezavadili o tento rozkošný koutek země, nepotěšili se pohledem na ty rozlehlé, nekonečné nivy, rozkládající se před zámečkem i za ním, nelovili v hlubokých, krásných lesích, jichž tmavá pásma táhla se jako černé hrady mraků na straně severní a západní nad Valčicemi. V neopraveném, polozpuštěm barokním zámečku, kde kdysi za lepších časů hemžilo se úřednictvem a služebnictvem, sídlil jen správce a revírník.

Ti byli skutečnými pány velkostatku, do jejich kapes většinou plynuly výtěžky z něho, a do vídeňské centrály posílali jen právě tolik, kolik za dobré uznali a aby se neřeklo, že panství pranic nevynáší.

„Co překypí z plného hrnce, to je milostivé vrchnosti, ostatní je naše,“ žertovně, ale pravdivě posuzovali své hospodaření úředníci. Tak také se hospodařilo na okolních velkostatcích, patrně podle moudrého návodu jednoho vysoce urozeného kavalíra, který se osopil na úředníka, žádajícího jej o zlepšení služby, charakteristickými slovy:

„Chlape, čeho si ještě žádáš? Postavil jsem tě ke korytu, tak žer!“

Tenkrát byl správcem na valčickém zámku starý mládenec, jakýsi zchudlý polský šlechtic ze západní Haliče, pan Hyacint Piotrkovski z Nedvickowic, a revírníkem vyčouhlý, souchotivý vdovec Bartoloměj Salášek, za něhož pytláci a hajní měli v le-

sích „vůlu“, neb zřídka kdy ze zámku vytáhl, šetře si skrovného zdravíčka až přeúzkostlivě a popíjeje všelijaké babské lektvary.

Piotrkovski byl padesátník, čilý, pohyblivý mužík s hladkým, ruměným obličejem, zdravým chrupem a stál;, rozesmátýma očima. Celý jeho zjev svědčil o blahobytném, světu rozumějícím pánu, jenž i na samotě dovede si život radostně upravit. Užival všech příjemností venkova a když se mu zachtělo vyhoditi si z kopýtko, měl kočár a rychlé koně a ti ho v několika minutách zavezli na třešňůvskou stanici, odkudž vesele vlakem ujížděl k Brnu.

Měl tam spoustu známých z panských honů, kteří veselého a pohostinného šlechtice již slušně pobavili. Piotrkovski obýval celé prvé patro zámečku; revírník zaujal levé křídlo, přiléhající k rozsáhlému, nepěstovanému parku.

Zbývající místnosti v pravém křídle, při dvoře i v přízemku, sloužily kdysi za kanceláře; nyní užívali jich různým způsobem, jak se hodilo. Mívali zde i kvočny na vejcích, později s kuřaty za nepohody, skládali sem harampátí i věšeli zde v zimě prádlo. Byla-li úroda ovoce, uložili je sem do velikých beden a příhrad a v zimní době draho prodávali je Líšeňkám i překupnicím z Nebovid; někdy sypali sem jako na sýpku i „neputátní“ obilí, z něhož kupodivu neubývalo, třebaže dosti se ho odtud odvozovalo kosteleckým židům i do sladovny. V těch časích všeobecné hojnosti nezřídka bylo zde spatřiti za zamřížovanými okny přízemku vykukovati potutelníka tchoře, jenž se sem širokými trhlinami ve zdích vloudil a asi myši a potkány čiperně proháněl. Opozdílo-li se s večera na dvoře některé kuřátko, i to bývalo jeho kořistí. Při velikém množství drůbeže všeho druhu ani se takový pych nepozoroval a konečně se s ním počítalo.

Panu Hyacintu spravovala mládeneckou domácnost sestra Katuše, vdova od živého muže, jenž asi ze samých manželských blažeností brzy po svatbě dal ženušce vale, ujev se značnou částkou jejího věna do dalekých amerických končin. Paní Katuše byla pomešší osůbka, hodná čtyřicátnice, ale bystrá čiperka jako „živé stříbro“, s rozhoupanými boky, jabličkovitýma tvářema a pichlavýma očima, z nichž v hněvu jakoby lítaly studené jiskry. Byla nejen hospodyní k pohledání, ale neúmornou hlídačkou starého kavalíra bratra, velmi přístupného světským svodům. Pohádkovitý drak nestřeží tak svěřených mu pokladů, jako ona pana Hyacinta. Pod jejím žezlem byly všechny ženy panských štraficírů, volařů i jiných služebníků, dívky z kravárny i ony jež pracovaly na tovarychu na panských nivách. Všecky chvěly se před touto malou, jak soudek kulatou, roztočenou, švidravou osůbkou, jejíž ječivý hlas rozléhal se od bílého rána do tmavé noci po všech prostorách dvora a parku a stále připomínal všemu pracujícímu lidu, že argus jest poblízku a než se naděješ, vyvrbí se tu a tam....

Ve valčickém zámku nikdy nebylo nouze o „voperu“, dík bdělosti Katušině. Zaměstnávala služebnictvo jak ve velké zahradě správcově za zámkem, tak i ve sklepích, na půdách, ve chlív cích při krmení vepřů, hus, moráků, při česání ovoce i při sklizni „neputátního“ obilí, bramborů a řepy.

Musily jí ženy nositi z lesů jahody a maliny, houby i budličky na podpal, vypomáhati při prádle a poklizení velkého, starodávné vybaveného bytu a to velmi často, neb paní Katuše byla vášnivou ctitelkou čistoty, ovšem na cizí útraty. Kuchyňské náradí až zářilo bělostí, obruče na něm leskly se jako stříbro a přece ještě stalo se často, že nádenice se jí nezachovaly a musily vyslechnouti celou litanii o ledabylosti, nedbalosti a ničemnosti.

Pošlo-li ji dopuštěním i přes největší bedlivost čeládky kuře neb slípka, udávala-li služka na krmníku husu či musil-li býti za okolností velmi podezřelých a naléhavých zabit vepř, nevrátila je opatrná hospodyně matce zemi, odkud pošly, ale poslala je bud na trh do Kostelce židovkám, aby si s tím již poradily, neb nabídla tyto poloviční zdechliny dvorským ženám.

A její nabídka rovnala se přímo rozkazu, nesmělo se nad ní kroutiti hlavou neb ohrnovati rty. Byl by následoval vyhazov na hodinu, v nejlepším případě ztráta panské přízně na dlouho.

„Kdo chce s námi žít, musí s námi snášet zimu i horko,“ moudře uvažovala paní Katuše, nechť již její vývody zdály se býti tomuto lidu“ na podiv kulatými.

Ženy překupnice odnášely od ni po celý rok tisíce vajec, houfy drůbeže, ovoce všeho druhu, vše do krve usmlouvané, na gram odvážené, do nejmenší maličností spočítané. Neubránily se jí, i když na podzim vnutila jim své výrobky z vepřových zabíjaček – z hovězí krve a dršťek – za drahé peníze, zaplatily je, aby si její přízeň zachovaly a v dobrém se s ni rozešly, ale hodily je hned za dědinou vranám a krkavcům na pospas – do zmoly. Ať si pochutnají na čertovských výrobcích prohnané čarodějnice! v duchu jim přály.

Strašná tato baba, před níž se vše třáslo, počínaje panem Hyacintem až do pasáčka hus, jako před největším násilníkem, nejoddanější kněžka Mamonu bála se jedině – hezkých žen.

K vůli měkoučkému panu Hyacintovi!

Pan správce byl totiž velmi slabým tvorem vůči krásnému pohlaví. Nebyl vybíravý, a ač pyšnil se řadou slovných předků a erb měl vyšíty i na kapesnicích, nepohrdl ani dívkou z kra-

várny, třebaže pro sestřiny argusovské oči musil se mnohdy přemoci a omeziti na nepatrné zdvořilůstky a projevy libostí, popleskání na plné boky, štípnutí do hebkých tváří a v nejpolitovánímhodnějším případě – na mlsný, roztoužený pohled.

Z nouze prý čert i mouchy lapá, a mlsný jen když oblízne. Pan Hyacint žil na prsou matky přírody, cítil s ní, jak by pak nebyl uctíval nejkrásnější její plod – ženu!

To bylo docela přirozené, samozřejmé a jen taková zlá opice, jako paní sestra, osoba životem zklamaná a jeduplná, mohla se pro to urážeti a jeho „spády“ kaziti. Je mu jako dráb stále v patách a má regiment důvěrníc ve dvoře i v dědině, které každé jeho hnutí pozorují a dotkne-li se jen prstem děvčice, jako s keserem k paní s tím běží. To mu ovšem nevadilo, aby přes všecku její opatrnost zplodil tři děti s různými ženami ve Valčicích i ve dvoře hrouzkovickém.

Láskyplnost páně Hyacintova mívala v důsledcích zlé dozvuky.

Následovala pozvání před advokáty k vůli paternitě a jelikož pan správce měl pověst člověka „prachového“, míval jak jeho starodávný vzor Dačický po krátkém líbání dlouhé dláždění.

Nejednou, domnívaje se, že na chvíli ušel sestřině pozornosti, vklouzl za dívkou do chléva neb stáje a velmi milostné k ní se měl, když tu k největšímu překvapení zasyčelo mu těsné u ucha, jako když k huse s malými housátky se blíží: Ty „ne-stydo!“ Milostné roztoužení rázem v něm pohaslo a několik dní užíval doma lázně, že by se v ní i čert nevolným cítil. Paní Katuše, znajíc bratrovu outrpnost ke krásnému pohlaví, netrpěla v domě trochu k světu podobné ženy, třeba byla sebe

lepší pracovníci, i vybírala si znalecky mezi největšími šeredami, jen aby byla jista před bratrovým záletnictvím. Mohl se pan Hyacint sebe více dušiti a poukazovati na to, že je mu u žaludku měkko při pouhém podívání na takovou posuru, paní Kатуši bylo to nejlepším doporučením pro služku.

„Nekoukej po ní, nebude ti měkko!“ moudře rozhodla a tuze si libovala, jak bratříčkovi žílu zaťala.

Netajila se s úzkostlivostí svou ani před šafářkou Němkyní, hlavní svou důvěrníci ve dvoře, a udávala za nejdůležitější její příčinu ne ohledy mravnostní, ale nesmírný strach před – velikými výdaji, které již dosti jejich pokladnici vyčerpaly. Nechtousí, neobrací groše v hrsti snad proto, aby je najednou ve veliké sumě vrazila nějaké couře, ale aby na stará kolena měli trochu pohodlnější živobyті.

Čertovo kozlí plemeno!“ jedovala se. „Ať si jede do Brna, když již jinak nedá, jen nechť zde dá pokoj. Vždy nevím, co spíš hlídat: drůbež i ostatní statek před škodou, či pana bratra před – děvkami. A vím, že neuhlídám, kdybych mu na košili seděla... U nás, v Polsku, byl jeden veliký kavalír, kterému patřily celé kraje. Žil ve Vídni a v Paříži a jeho statky spravoval mu zchudlý bratranec, hrabě neb baron, již se na to dobře nepamatují. Byl jako můj pan bratr, na ženské až sršavý, a viděl-li hezkou dívku, ježily se mu vousy jako kocourovi. Nu, nechal po sobě pěknou památku. Šel-li člověk po dědinách a viděl-li chovat děcko, tož každé desáté bylo jeho. Jak by nebylo, když odměňoval ženy za lásku jako nějaký nabob. Dával jejich dětem do vínku po statku. Rozneslo se to po celé zemi a milý hrabě, vyjel-li si do kraje za zábavou, měl se co bránit ženským. Táhly se za ním jako mouchy za světlem na několik hodin cesty, ne jedna, ale celá procesí, nadbíhaly

mu, až hanba mluvit. Milý hrabě byl by musel mít pomalu pro ně – celé Rusko a snad ještě by nebylo stačilo... Ó, já dobře ženské znám a vím, čeho jsou schopny, vypozerují-li, že padly muži do oka a že stojí za oškubání

A přece se paní Katuše při vši své bedlivosti nedohlídala.

Jednoho červnového jitra, za senoseče, kdy nádvoří zámecké téměř liduprázdné zalito bylo září sluneční, vrzla u parku branka a mezi bujnou zelení lip zapestřil se červenožluté žíhaný slunečník a pod ním zabělaly se ženské šaty.

II

Čím více se postava k zámku blížila, tím zřetelněji vystupovaly její obrysy. Byl to v této od světa odloučené končině nezvyklý zjev. Dáma s úzkou tailí, s plným poprsím, v elegantních, přiléhavých voálových šatech velkoměstského střihu, ve filigránských šedavých botečkách s vysokými podpatky, jako by se na drátkách pohybovala, jen se pružně vznášela. Mladý její obličej byl sličný, dívčí, plet poněkud povadlá, jak vidáváme u zpěvaček a tanečnic v zábavních nočních místnostech, poodhrnutý nosík s vykrojenými chřípěmi a pootevřené, k líbání zvoucí rty s bělostnou řadou drobných zubů dodávaly mu koketní usměvavosti.

Oči měla temné blankytné, lesklé, s podkreslenými hnědými stíny a jejich ebenové zornice svítily uprostřed jako démanty, zvláště zadívala-li se na něco upřené. Kolik srdcí asi zanítily tím kouzelným pohledem, jakých vítězství dobyly ve velkoměstském víru života!

Na dvoře zámeckém nebylo tou chvílí človíčka, jen za laťovými vraty, jimiž byl oddělen od hospodářských stavení a chlívů, halasilo několik košilatých děcek, vyhazujících v dětské rozvernosti plné hrsti písku.

Užřevše kráčeti širokou cestou cizí slečnu, ustaly ve hře a s otevřenými ústy a udivenými zraky zadívaly se na ni. Ticho bylo vůkol, jen stromy tiše šuměly, po střeše pobíhající holubi vrkali a bublali a z kravinů, otevřených v parných dnech dokořán, ozývalo se občas táhlé bučení dobytka.

Dívka, jakoby věděla, že kráčí po horké půdě, mihla se kolem zamřížovaného přízemku zámečku, odbočila na cestu vedoucí k obytnému stavení služebnictva Babylonu, otevřela vetchou branku a rychle vběhla do úzkého, vozy naplněného dvorku, kde v nízkém domku bydlil panský dráb Rogr. Ale zmýlila se, domnívající se, že ušla rysí pozornosti Katušiné. Šafářka Němkyňě již včera zpravila ji o jejím příjezdu, neopomenuvši důkladně jí vyložit vše, co o její minulosti věděla.

Je valčická rodačka, dcera bídného chalupníka z vrbiček, jmenuje se Fany Padovská a viděla asi pětadvacet jar. Před nějakými osmi lety odešla za službou do Vídně, byla nejdříve vyšíváčkou monogramů u jedné otrokářky, pak chytla se rodiny bohatého žida a sloužila v jejím domě buď za panskou neb kuchařku, kdož se v tom vyzná.

Vyprávělo se, že užívala světa až až, a mohla by o svých zkušenostech psát kroniky. Má blýskavé svůdné oči jako lesní ženka a div jimi neuhrane. Pane, co asi ty viděly, na jakou neplechu se dívaly! To aby se člověk hned šel vyzpovídat. Doma ji uvítali jako boží milost, přinesla jim živobytí a sobě plný koš cárů. Poctivým způsobem jisté všeho toho nenabyla, ani těch šperků, jimiž se svým vrstevnicím chlubí. Je to všemi biči práskaná fíflena, vídeňská frajlička, světa užilá, a kde se zastaví, tam zkazí vzduch tak, že dlužno po ní vykouriti jako – pámbů mé netrestej! – po tom černém. Na představu mají jisté o ní zprávy z Vídně, ale starosta je ouřada a nic neřekne, kdyby i věděl.

Chlapi jsou všichni stejní; jde-li o ženskou k světu podobnou, tož samý ohled a milosrdenství, vyloučují její špatnosti, jak mohou, ale na baby hr! jako sršání a prý vypráskat je a tak dále.

Jedno je jisto: příchod Fanin do dědiny neznamená nic dobrého, třeba ji míti na očích.

Šafářka řečnovala jako prorok; zdálo se, že o každém slově jest skálopevně přesvědčena a že prohlédla minulost dcerky Padovského zevrubně a dokonale. Vzácnost: míti tak spolehlivou duši!

Paní Katuše při výkladu důvěrnice téměř ani nedýchala a lapala každé její slovo žíznivě jako vyprahlá země deštěm. A tohle je pěkné nadělení; po všem tom, co již zkusila, ještě ji čeká tento nejtvrďší oříšek: zápas s vídeňskou, v záletnických praktikách vysokou školou prošetší světačkou!

To aby se nyní od pana Hyacinta ani na krok nehnula, i v noci s ním v jedné jizbě spávala a kdož ví, zda po všech těch opatřeních ještě ji neošulí.

Paní Katuši úzkostí srdce se svíralo a v hlavě jí hučelo, takže musila si na zotavenou ulehnutí.

Konečně se usadila a pokud mohla, klidně o věci uvažovala. Nezbyvá jí nic jiného, než hlídat a hlídat a vše ostatní odstaviti jako záležitost podřadného významu. Jen podaří-li se jí to!

Od bílého rána prodlévala nyní ve své pozorovací stanici: v rohovém salonu prvního poschodí, odkudž bylo viděti do dědiny i do okolí zámeckého, a číhala jako onen tchoř v přízemí, jenže ten z rozkoše, ona ze smutné, horoucí potřeby.

Uviděla různé zajímavosti, o kterých dříve tušení neměla. Pačolci pozdě vyjížděli na luka, dívky přes její bdělost odnášely

si pod zástěrkami v hrncích mléko z kravárny, kočí násadkou biče tloukl koně po hlavě a žid z Babylonu vlekl na zádech těžký pytel, neb se až prohýbal při chůzi. Co odtud odnášel? Jisté ne šváby a rusy, kteří tam měli svou komoru a prý jednou do rána pasákovi sežrali pecen čerstvé upečeného chleba.

Paní Katuše umínila si, že po odjezdu Vídeňačky provede generální visitírku v celém zámku a ztrojnásobí svou pozornost.

Konečně jednoho odpoledne div nezaplesala. V zámeckém stromořadí jako motýl mihl se slunečník, rychlé kroky zachrupaly v červenaném písku.

Paní Katuše řítila se ven, přeskakovala schody, dvakrát upadla, ale ničeho nedbajíc zase kvapila, až vyrazila na volné prostranství před zámkem právě v okamžiku, kdy návštěva kladla ruku na kliku branky, aby přešla dvorkem k obydlí drábovu.

Paní Katuše několika skoky byla u ní a uchopivši její plné rameno kostnatou rukou, hlasem rozčilením přeskakujícím zhurta ji oslovila:

„S kým mám tu čest? Co zde pohledávají, oni, oni –?“ Dívka nevrle odsunula její ruku s ramene a chladně pronesla: „Jdu tady k tetičce šafářce... Su Padovská Fany...“ „Ták, ták, tedy návštěva...!“ jízlivě protáhla paní Katuše a z očí jejích sršely blesky nenávisti, neb' zjistila, že děvče jest opravdu pěkné jako karafiát a svůdné.

Valčice takové dosud neviděly.

„Abych jim zrovna pověděla, nemám to ráda, když se služebníci zdržují od práce, zvláště včil z jara. A pak nerada hlídám cizí lidi, dvůr je plný drůbeže.“

„Copak vypadám jako cikánka?“ rozhorleně vypjala se Fany a hlas její zdrsněl.

„To neříkám, ale – –“

Paní nedořekla, neb dívka pohodila mrzuté načesanou hlavou a rychle vykročila.

Po takovém odbytí netroufalá si paní Katuše následovati ji k drábům, i spokojila se na konec z nouze vědomím, že jí objasnila své přísné stanovisko a pro příště znechutila jí aspoň častější návštěvy u zámeckých příbuzných.

Než trn vězel již v noze. Paní Katuše netěšila se od té chvíle bezstarostnému spánku, majíc stále na mysli kyprou, krásou až kypící postavu Faninu.

Ach, to by bylo sousto pro Hyacinta, kocoura starého, ne-nechavého. Pán bůh pomoz, zhlédne-li ji a přesvědčí se, že je zde na delší čas návštěvou! Nelze pochybovati, že dříve neb později se tak stane. Hyacint na čtení sice nevidí, nosem div novin se nedotýká, ale hezkou děvčici bez skřipce od zámku na nivě pozná.

I umínila si paní, že svěří věrné a v každém případě spolehlivé šafáře Někyni dozor nad domácností i dvorem a sama věnuje se jen a jen službě strážkyně mravnosti.

Leč osud někdy si s člověkem podivně zahrává.

Paní Katuše měla umělý chrup, zavěšený zlatými kroužky na dvou rozviklaných špičácích, a nastojte! Jednoho večera, vyjímajíc jej, vytáhla s ním i oba své zuby. Čekala sice tuto ránu, ale přece jen ji zkormoutila. Co si nyní počne! Chrup bez špičáků v ústech nadrží a vsune-li jej tam přece, je v stálé obavě, že jej spolkne.

To bylo nebezpečí velmi vážné a bylo třeba mu včas čeliti.

Ale to znamenalo zajeti si do Brna k zubnímu lékaři, zmařiti celý den, neb valčíkový zubotrhač, lidumil Pakosta, sice lidem

outrpně zuby trhal, lépe řečeno páčil, ale o další osudy jejich se nestaral.

Jak mohla paní v tak kritické době, kdy přítomnosti její doma tak horoucně bylo třeba, vzdáliti se a pobýti v Brně do večera? Mohla ovšem, ale jen tehdy, zaneprázdní-li bratra Hyacinta – mimo dům. Pak nechá si Fany s nakadeřenou parukou a hluboce vystříženou bluzkou po dvoře spejzí.

I namluvila bratrovi, že nyní v červnu byla by nejpříhodnější chvíle k návštěvě přítele důchodního na sousedním panství. Sena jsou sklizena, důtklivější práce není. Hyacint dávno se chystá k návštěvě, ale vždycky se mu cosi vyvrbí a on odkládá, odkládá. Co si jen ten člověk o něm pomyslí! Zajisté nic pěkného.

Pan správce se kroutil a vymlouval, dělal drahotu a poukazoval na okopávku cukrovky, na opravy v kravárně, až konečné uhnul výmluvné sestře a jako unaveně řekl:

„Když tedy mermomocí chceš, učiním ti po vůli. Však potřebuji též oddechu. Cítím, že stáří se blíží... Vždyť již nemohu udělati špetku a to je podle pranostik starých myslivců chyba...“

A tak jednoho červnového jitra vyjížděla z brány parku valčíckého lehká bryčka se správcem směrem k Rajhradu a za hodinu potom, když se paní Katuše s vížky zámecké nade všechnu pochybnost přesvědčila, že milovaný

Hyacint aspoň pro tento den před pokušením jest ochráněn, kotrcala se těžká parádní šéza dědinou k staničce třešňovské, ukrývajíc ve svých útrokách drobnou, kulatou postavičku tyranky zámecké.

Chrup vezla v škatulce ve vatě zabořený. A dvůr s okolím hověly si v idylickém klidu zlatého, vyhrátého letního dne, psi

s rozkoší vyhřívali se na sluníčku a z rozvernosti lapali tlamami po batolících se kačátkách, kohout s prohnutým krkem na hnojišti radostné kokyryhal, krocan s vějířovitě rozloženým chvostem jako starý generál vykračoval si mezi tou havětí, jakoby rozjímal o nějakém vítězném tažení, kočky blahorodily si ve výklencích kravárny a líné mžouraly po mimojdoucích...

Každý boží tvor od člověka až do nejnepatrnějšího hovádka zdál se hlásati, že dobře jest mu na zemi – bez paní Katuše. A ona zatím jako na křídlech spěla k Brnu, v duchu si libujíc, jak všecko pěkné zaonačila, bratra-mlsala z domu vystrnadila, jen aby zamezila a znemožnila jeho setkání s vídeňskou treperendou.

Na zastávce lískovecko-vostopovické přihnula se do vozu košatá tetička a když hlavou k paní Katuši se otočila, rozlil se po její tváři vlídný, ponížžený úsměv. Hned hnala se po panině ruce, a když odtrhla, medově se zeptala, kam milostpaninka ráčí, jak se jí vede. Ona veze poslední chřest do Brna na jisto do hotelu.

Paní Katuše o defektním chrupu se nezmínila a svedla hovor na jiné, příjemnější pole.

Babka byla jednou ze známých překupnic a paní Katuše zvláště jí přála, že tuze nesmlouvala.

Již blížili se k Brnu, Petrov jasně se rýsoval před nimi, ještě několik minut a vyprostí se z dusného vlaku; tu babka naklonila se k ní a tajnostně, důležité jí šeptala:

„Milostpaninko, nemrzijó se, šak nemosí bét zle... Nescu dělat mrzutost, co je mně vostatně po tým, hale je to nepatříčná věc, co bech to neřekla...“

A přidušeným hlasem, s vystouplýma očima zvěstovala: Po-
tkala sem milostpána za Střelicama v haliji s tó frajličkó Pa-
dovskó...“

Paní Katuše, jako by blesk před ní udeřil, všecka se zhrou-
tila. Teprve po chvíli vyhrklo z ní:

„Osobo, nemélíte se, víte, co mluvíte...?“

Tetka souhlasně, přisvědčivě pomrkla a soustrastně po-
vzdychla:

„Ba nemélím. Sama sem si řekla, vidí-li mý starý voči dob-
ře, hale dež stáli přede mnó hodnó chvílu – – Milostpán ju
k sobě přitahoval a vona, mrcha, hani mně to z krku nesce...
Haňba mluvit...!“

Paní Katuše již neposlouchala, tak byla duševně za-
městnána tou neblahou novinou.

Pojednou blesklo jí hlavou:

Ty hloupá huso, domníváš se; bůh ví jak jsi vyžrála na potu-
telníka a on tě přelstil. Posedíš si nějakou hodinku u zubního
lékaře a on, kdož ví, co zatím provádí. Není pochyby, že místo
na Rajhrad stočil se polní cestou k Střelicím a tam se setkal
na umluveném místě s Fany. Nedomyslila, krev prudce jí za-
kolotala v žilách, skočila jí k hlavě.

Pěkné jsi to spravila, věru!

Již tu seděla jako na jehlách a mezi tím, co vlak vjížděl
do nádraží brněnského, byla rozhodnuta, jak dále si poradí.

Zubního lékaře pro tentokrát nevyhledá, s chrupem musí mít
nějaký čas strpení. Raději kaší se budu živit, než by pana bratra
zanechala v osidlech té běhule.

Prvním jejím činem, když vystoupila z vozu na nádraží, bylo
zeptati se, kdy jede příští vlak k Třešňůvce. Na štěstí
za necelou hodinku, a to paní Katuši poněkud upokojilo.

Ale protáhla se ta hodinka zadržet, jen co je pravda. Za jiných okolností mine, než se naděješ, ale dnes vlekla se hlemýždím krokem. Jaké obrazy vymalovala jí za tu dobu rozbouřená fantazie! Hned dívala se zvědavě skleněnými dveřmi do správcovy kanceláře, kam ráno a večer vstupovala čeládka pro rozkazy, jindy opět byly to přízemní jizby s kalnými, zaprášenými okny, kam by mohl Hyacint ukrýti celý tucet milostenek a nikdo by o nich nezvěděl. I na blízké mlčelivé lesy připadla, všechna ta místa může si napříště zvoliti ke schůzkám, bude třeba všude míti oči... A zase v duchu zašla do lesů a vzpomněla si, že je v nich několik bud na list a dokonce i lavčky. Nahrabané listí, vonící lesem, jaký to skvostný úkryt pro milence! Pro milence...! Až se ošklivostí otrásla. Rarach je vezmi oba, nebude jich škoda!

Leč i trapná hodinka uplynula a paní Katuše opět spěchala jako na perutích k jihu.

Když jela k Brnu, zdálo se jí, že vlak letí, nyní připadalo jí, jako by se vlekł hlemýždím chodem – V Třešňůvce nečekala na ni šéza, ba na nádraží kromě šéfa a hlídače nebylo živé duše. Poledne dávno odzvonili a lidé hověli si někde v chládku.

„Dobře tak!“ přichválila si paní, „aspoň nikdo mé nespátří a já vhrknu do domu znenadání.“

I podkasala si sukně a polní pěšinou pod tratí cupitala k Valčicím. Spěchajíc klopýtala přes hroudy i zmolky nejednou vzala pochopa, ale zase se dostala na rovnou cestu a ve stínu kadlátek přešla valčické pozemky.

Vyhnula se dědině a kolem rybníčka pod bažantnicí propletla se mezi bujným křovím. Tak se oklikou dostala k zadní části zámeckého parku, sousedícího s protáhlým dvorkem, zastaveným hospodářským náradím a vozy. Vklouzla do parku po-

otevřenou brankou, proběhla těsně kolem zdi, již minula poslední keře a octla se na otevřeném, holém prostranství, kde stávaly panské povozy.

Jako v zimnici drtila v bezzubých dásních:

„Běda ti, Hyacinte i Fany, zastíhnu-li vás pohromadě!“ Až se jí prsty křečovitě zachvěly v předtuše, jak zaboří je do nalíčených tváří Faniných nebo vjede jimi do její načesané paruky.

Rozhlédla se sluncem ozářeným prostranstvím a hle! Žlutá bryčka správcova stála klidně pod košatou lipou. Div se překvapením nezapotácela. Tedy nemýlily ji její předtuchy, Hyacint vyjel si k Střelícím a s milostenkou svezl se domů a jak se lidově říká: vypálil chytrače rybník, že lépe se mu to ani nemohlo povést.

Ta jeho troufalost až k nebesům volá o pomstu – Je asi úplně v její moci, když zapomene na vše kolem sebe i na blahorodou paní sestru, o níž přece ví, že jako drak v pohádce je stále na stráži a připravena vychrliti oheň na každou ženskou bytost, která by Hyacinta odlákala s cesty ctnosti.

Ale teď jen kde vězí, kde vězí! Kdož dá jí bezpečnější zprávy než věrná, ostražita, osvědčená její důvěrnice a služebnice Němkyně-šafářka?

Ji ustanovila nejen opatrovatelkou veškerého statku, ale především strážkyní mravnosti, ona necht' vydá počet z vladařství svého.

A paní Katuše již uklidněněji zabočila k rybníčku, v jehož pozadí běhal se chalupa šafářova.

Otevřela dveře do síňky a hned na prahu se zarazila. Vstříc vanula jí ne milá vůně upečeného chleba neb prostých venkovských jídel, ale cosi nezvyklého, jejímu čichu příjemné lahodícího. Rozšířila chřípí a mlsně se pásala na té vůni. I víno rozpoznala.

Zpropadená Němkyně, jak si přilepšuje! Je jí přáno, vždyť za to paní slouží tělem i duší.

Pak tiše vstoupila do malé, šeré kuchyňky. Přišedši ze slunečna, nerozeznávala hned předmětů a musila opatrné postupovati, aby nezaškobrtla o věci porůznu rozestavené. V první chvíli domnívala se, že tu nikoho není, když v tom dolehlo k jejímu sluchu z tmavého koutka za dveřmi, kde stávala široká, věčně rozvalená postel, drsné chrápání.

„Kdo si může dovoliti za bílého dne takhle chrápat?“ durdila se paní Katuše a stín nevrostlosti mihl se po její tváři.

Pak pokročila, zvědavě nahnula se přes pelest postele a uzřela – široce rozvalenou, mohutnou postavu šafářčinu s hlavou zpět vyvrácenou.

Obličej její byl brunátný, zpocený, ústa pootevřená, v koutcích pěnou slin pokrytá.

A páchlo z nich jako ze starého sudu, až nos přikrčila. Levá ruka „věrné duše“ visela bezvládně s postele a nedaleko ní ležela vinná láhev ve velké rudé kaluži.

Paní Katuše vysoko vytáhla obočí a významně sešpulila rty. Důvěrnice patrně se opila, jak zákon káže, a vyspává opici. S této stránky věru ještě jí neznala, bude třeba přes všecku přízeň mravokárně ji rozebrati.

Pozvedla láhev a zrak její utkvěl na etiketě. Div překvapením neupadla.

Médoc! Šafářka zpila se jemným bordeauxským vínem! Kde a jak k němu přišla, ví bůh.

Pane, ta si příliš nepřipouští starosti o statek a mravnost, když za bílého dne zpije se pod obraz a k tomu tak vzácným nápojem. Takto pan Hyacint měl volné ruce na celé čáře, o bezpečnosti statku ani nemluvic.

A zase ji zavrtalo mozkiem, jak do této kutě přišel Médoc!
Hrůza hrůzoucí, co si tento lid dovoluje!

Než slyš, co se to ozvalo v sousední světnici, kde zpravidla
nebylo živé duše!

„Chi, chi, chi, chi – -!“

A již výše, rozpustile, jako po bujném vtipu neb škádlení:

„Chi, chi, chi, chi...! Ale voni sou...!“

Paní Katuše jak pardál jedním skokem byla u dveří, vyrazila
je mocným úderem a vytřeštila ve svrchovaném úžasu oči.
Spatřila na nízkém, proseděném divánku, jež kdysi šafářce-
důvěrnici darovala – výkvět všech frejírů – pana Hyacinta, tisk-
noucího k sobě polovičními nedbalkami přioděnou vídeňskou
slečnu – Fany.

Chtěla strašně vzkřiknouti, vychrliti cosi děsného, čím by
situaci výstižně označila, vinníky na padrť rozdrtila, ale po-
jednou zatmělo se jí před očima a Katuše, tápajíc rukama
kolem sebe, padla konečné v mdlobách na zem. Dlouho tr-
valo, než ji opět k vědomí přivedli a na čerstvý vzduch dopra-
vili, ale tu se jim mocí vytrhla a vrávorajíc klopotila se domů.
Podobajíc se více přízraku než živoucí bytosti, smrtelně ble-
dá, s očima do neurčita upřenýma stoupala po širokém scho-
dišti a odtud chladnými chodbami do svého pokoje, kde
se zavřela.

Pan Hyacint marně se kajícně pokoušel ji přiměti, aby mu
otevřela, uslyšel jen nevrle zabručení...

Ráno druhého dne poslali jí po jejím oblíbeném děvčeti sní-
daní, ale když s nepořízenou se vrátilo, v temné předtuše vy-
razili dveře.

Našli paní Katuši v lůžku s hlavou ke zdi přitisknutou, tuhou.

Ještě nezarostl rov Katušin na tichém hřbitůvku větrnském a již její místo po boku správcové bylo obsazeno novou hospodyní – Fany Padovskou.

Sama se o ně přihlásila, odvolávajíc se nejen na svou způsobilost, získanou službou v bohaté rodině židovské, ale i na city, které prý chová k panici Hyacintovi, na sladké ukázky milosti, a starý pán, šíleně do svůdné ženy zamilovaný, slepě se podrobil.

Snad za ukojení své vášně, v pozdním věku horoucnější než v chytlavém mládí, byl by i k manželství s Fany se odhodlal, ale ona byla ještě v letech, kdy se doufá v něco pohádkovitého, očekává se když ne princ, aspoň krásný dvořenín.

A tak jednoho dne vtáhla chalupnická dcerka valčická jako samovládná hospodyně do zámku.

Panské služebnictvo, nedávno jí ještě tykající, ovšem nevívalo ji slavobránou, „vinši“, ale tajně se ušklebovalo a zle se vyslovovalo o jejím „povýšení“.

Dcerka ožralky Padovského, pověsti všelijaké, hospodyní na zámku!

Pan správce ztratil u nich vážnost nadobro.

I v dědině vyvolala zpráva ta různé dojmy a stala se předmětem hovorů v domech i v hospodě. Páni mívají rozmary všelijaké a je známo, že hospodářští a lesničtí úředníci nebývají vždy vybíraví v láskách, ale pan správce nebyl již mladíkem, honosil se šlechtictvím, měl styky s okolním panstvem a tu by se jistě doporučovalo, aby se pamatoval a postavení své nesnižoval takovým nanicovatým poměrem.

Celfotr Jakubička, jakási duševní autorita „na vůbci“, při hovoru o Fanyň „povýšení“ dlouho se uščuřoval a rameny pohazoval a teprv když přímo byl vyzván, jak on se na to dívá, mudrcky prohlásil:

„Pamatujte si, co vám řekne děda: Vodjakživa šmudly registrovaly svět! Víc neříkám — —“

A po uronění té moudrosti prudce zabafal.

Slova jeho jako na křídlech rozletěla se dědinou a ku podivu zchladila var nevole v tak mnohém hrníčku.

„Je to tak,“ přiznával kdekdo a o doklady nebylo nouze. Vždy i bývalá kněžna, dcera baronova, byla prý „lehké zboží“ a lítala kdysi v cirkuse na koních.

Fany, stavši se hospodyní, snažila se moudře přizpůsobiti se především svým zevnějškem novým poměrům. Dala vale hluboce vystřiženým bluzám, koketním krátkým sukním a křiklavě pestrým stužkám v nakadeřených vlasech, a jak vídala u paniček vídeňských, vážněji se strojila, aby tak připomínala zástupkyni paní domu. Byl to moudrý nápad a získal jí tichý souhlas jejího okolí.

Šťastně ovládla v krátkém čase obstarávání a řízení domácnosti, že pan Hyacint, až po uši do milostenky zamilovaný, až se divil, jak obratně si vede. Znamenitě jí sloužilo; celá její postava se zaokrouhlila, zkrásněla, pleť jí zružověla, zjemněla, i bylo patrné z každého jejího projevu, že je na dobrém bydle.

Protože o hospodářství a hospodaření ve velkém slohu po způsobě paní Katuše neměla ani potuchy a každým způsobem chtěla se státi její důstojnou nástupkyní a panu Hyacintovi nezbytnou oporou, tím úžeji přilnula k Němkyni, šafářce, třebaže z nedávné zkušenosti mohla si na prstech vypočítati, jak je spolehlivá, jak těžko po tom všem, co se mezi nimi a správcem přihodilo, obstojí vůči ní v úloze velitelky.

Tak se stalo, že Němkyně, jak jí ve Valčicích obecně říkali, po celý čas byla Fany k ruce, jen na noc odcházela domů.

Na štěstí byl šafář z míry hodný člověk, „papuča“, a jediným jeho přáním bylo, aby co nejméně pobyl s drahou polovicí. Rád by býval s každým pěstoval „dobrou vůlu“, přichvaloval si svatý pokoj, jehož ovšem po boku věčně rozjedované ženy-Němkyně nalézt nemohl. tím byl poddanější, tím více přituzovala nad ním vládu a plísnila ho za každý krok jako děcko.

Šafář nesl odevzdaně jho, utěšuje se v duchu, že mnohé valčické saně jsou ještě horší. Němkyně aspoň dovolí mu zajít večer do hospody na čtvrtku, na trochu toho poplání se sousedy, kdežto mnohé furie mužům ani chvíli oddechu a zotavení po denní dřině nepopřejí a odskočí-li na hlt vína, již jsou jim v patách a dělají „republiku“, až není možná.

Fany nosila stále u sebe svazek klíčů za pasem a byla všec-ka blažena, když při chůzi zaromonily, tvářila se důstojné, jak vídávala u starších paní, rozšafně řečňovala, přes to však nemohla nepozorovati, že panští služebníci nevzdávají jí patřičné úcty, pošťuchují se za jejími zády, stěžítí tutlají smích, když volá je k raportu a to, ono jim nařizuje.

Ukázalo se, že „na potvoru“ dělají pravý opak, jen aby ji bylo zjevno, že ji za nic nemají.

Místo rybízu natrhali jí nezralých srstek a do krve se s ní přeli, že tak poručila.

Provedli jí ve své zlomyslnosti mnohé kousky, na pohled žertovné, ale vskutku bolestné, neb vycítila z nich pohanu své osoby.

Nezřídká některá ze starších žen na její ochotnou nabídku, že radou i činem vypomůže, dala jí v odvetu: „Nepliťte se do toho, šak my si bez vás poradíme –

Pane, to není jako ve Vídni dělat frajličku, hu nás se mosí práci rozumět a pak teprv poročet...”

„Fánka Padovská!“ nejednou dotklo se jejího sluchu, jako když kusem bláta hodí, ba stalo se, že kdosi křikl za ní přes zeď do tmy parku: „Šušo!“

Fany s počátku styděla se o všem tom správci vykládati, aby jí nevytkl, že to s čeládkou neumí, ale když těch hořkostí zažila přes míru, postěžovala si mu prosíc, aby se jí zastal, lidem vysvětlil, koho mají před sebou, jak si jí mají považovati.

Pan Hyacint buď lichotkou neb žertem jí odbyl, tu zase jí potěšil, že časem si lidé zvyknou. Nyní mají dosud v čerstvé paměti její původ, čemuž konečné nelze se diviti, neb jsou jejími vrstevníky a teprv nedávno jí považovali za sobě rovnou.

Dobře učiní, když bude méně rozkazovat a vůbec s lidmi se stýkat, aspoň stane se vzácnější. Však šafářka se již vyzná, zastane jí, za nebožky paní sestry o všem věděla a dost často jí zastupovala v úkolu hospodyně.

Fany se trochu upokojila, ale tajné se žrala, že se jí ti valčíčtí sprostáci nechtí klaněti. Časem napraví jim ty tvrdé paliče, donutí je k podpoře, jen až bude ještě pevněji seděti v sedle.

I volala šafářku dvakrát denně k raportu a po ní posílala dvorskému lidu vzkazy a rozkazy.

Mazaná Němkyně vyřídila, co se jí uzdalo, ale vždycky tak, aby si to s lidmi nerozlila. Věděla dobře, že panská přízeň jest vratká, může se od Fany časem odvrátiti, -ona zmizí, jak se objevila, a jí bude zde s lidmi dále žiti.

A pak si správně pomysllila: „Však panstvu neubude a žiji-li já dobře, nechť si i ostatní přilepší.“

Vidno, že načichla kavalírskými zásadami a vyznala se. I Fany časem dovtípila se, že třeba pamatovati na zadní kolečka a činiti si přátele z mamonu nepravosti.

I pan Hyacint dobromyslné jí radíval: „Pamatuj na sebe! Nebudu zde věčně, něco může na člověka hrknout...“

Jak se dalo, snažila se utrhnouti z hospodářství ve svůj prospěch, a nebylo k tomu třeba nějakého zvláštního důvtipu, neb ona vše prodávala, počínajíc od vajíček až po krmníka.

Pan Hyacint byl příliš šlechticem a zamilovaným mužem, než aby na ní žádal účty...

A tak šatil barona na statku kdekdo: správce, hospodyně, šafářka, nepochybně i revírník se svým štábem a po jejich příkladu ostatní dvorská čeládka.

Ale co bylo Fany platno, že mohla se nyní pěkně po módě strojiti, hráti si na paní, opatřiti si všelijaké šperky a tetry, po nichž jako po něčem nedosažitelném kdysi toužila, že ve spořitelně „ušetřená“ částka utěšeně vzrůstala a se zao-krouhlovala, že konečné i dvorští nezdvořáci poznavše, která nenáviděná povýšenka nejen pána nezmrzela, jak se prorokovalo, ale úplně ovládla, přívětivěji, pokorněji se k ní chovají a vzdávají jí úctu, po které tolik toužila —!

Tam, kde její „oběť“, její přičinění především mělo býti uznáno a oceněno, nezacházelo se s ní, jak si přála. Dosud spala v komůrce při kuchyni, kde to páchlo masnotou, kyselým zelím, česnekem a jinými vůněmi ze sousední spíže, v komůrce, kam padalo světlo jen malým okénkem ve stropě, takže nemohla zde ani zrcadlo pověsiti, zakoupené šperky a šaty na odiv vystaviti, v slušné skříni je rozvěsiti.

Snad si naposled správce nemyslí, že co bylo dobré pro služebné dívky, musí stačiti i pro ni, hospodyní!

Ví dobře, čím mu je, nechť tedy s ní podle toho nakládá.

Dlouho chodila s tím hořkým mrzením, ale konečně si do-dala srdce a při vhodné příležitosti pánovi si posteskla. „Spím hůře jak sysel ve své díře. Sotva se v tom kumbálku skrčím,“

pololítostivě, polohněvně z ní vyhrklo. „Ale zapomínáš, drahoušku, kolikrát se tam vyspíš, he, he, he,“ zavtipkoval pan Hyacint a náhle se rozchechtal jako faun, až v obličeji zrudnul.

„Myslím, že by ti člověk mohl také schovat do lůžka stříbrné lžice jako tomu jistému faráři a za rok by se tam opět s nimi shledal...He, he, he – –“

Fany za jiných okolností byla by se tomu žertu s chutí zasmála, ale tenkrát ještě více ji rozzlobil.

Stanula proti správci s vypjatým poprsím, s obličejem až po uši zaruměněným a horlila: „Máme zde řadu pokojů, myši se v nich prohánějí, ale já musím se spokojit s krcálkem, kde to páchne jako u kramáře... V jednom pokoji jsou škatule, které pamatují Žižku, v druhém škopky, necky, v třetím slepičince od kvočen. Řekněme příkladně ten posledně jmenovaný! Proč bych já, panská hospodyně, nemohla tam bydlet a kvočny vysezovat kuřata v mém kumbálku! Nemám pravdu?“

„Máš, mé srdíčko, máš jako vždycky a s pánem bohem

se tam přestěhuj. Ale uvidí-li někdo z dvorských lidí, příkladně ponocný Pařízek, jak v noci po chodbě přecházíš, ještě rozplká, že v zámku straší bílá paní – –“

„Já se divím, že je našemu milostpánovi stále do špásů,“ na oko durdila se Fany, ale v duchu jákala nad dobrým pořízením.

„Jak povídám, dokonce nic nenamítám proti tvému přestěhování, ale je to veliká ratejna a není v ní kusa nábytku,“ již vážněji uvažoval pan Hyacint.

„A já to budu mít sakramentsky z ruky,“ dobručel. „Však jsem si již kolikrát myslila, jak by ty panské pokoje prokoukly, kdyby je malíř vymaloval a milostpán do nich koupil trochu mo-

dernějšího nábytku –. Přece „Herr von“ a o peníze též není zle! Já bych takovou veteš dávno již byla prodala židovi –. Každý krejčíř bydlí nádherněji než my –“ přiložila druhé polínko do roztopené výhně.

Správce přimhouřil oči a tiše si pohvizdoval. Pak luskl prsty a úsměvné zahovořil:

„Tobě se dnes trefuje řeč... Nu, máš i v tomto punktu pravdu. Sám jsem si kolikrát pomyslíl, že bychom mohli slušněji bydlet, ale to víš, nebožka paní sestra si zvykla po staré módě a byla na každý krejcar tak opatrná. Dejž jí pán bůh věčnou slávu, myslila to jistě dobře, ale z toho nenásleduje, že bych já se musil v tomto haraburdí nadosmrti zahrabat –. Čekám každého dne mistra Malenu z Kostelce. Psal mi o desky a jak dojede na pilu, zavedu ho k nám a zamluvím si u něho nábytek. Dělá do Brna do skladu Deutschovi, jistě i mně vyhoví...“

Fany vybavil se v té chvíli obraz vyššího, trochu nahrbeného muže s pěknou, výraznou hlavou, s pobledlým obličejem a šedýma, plachýma očima.

Viděla ho několikrát v zámku, kam přicházel do kanceláře platit za odebrané desky a jednou v nepřítomnosti správceově pozvala ho do kuchyně.

Lichotilo jí, že na rozdíl od ostatních cizinců, občas do zámku zavítavších, velmi uctivě k ní se choval a s jakýmsi mladickým obdivem na ni se díval. Mnoho jí tenkrát vyprávěl ze svého života, zmínil se i mimochodem, že má nerozumná leta dávno za sebou, je svoboden, majitelem dobře zavedené truhlářské živnosti ve vlastním domku.

O takové partii Fany vždy snívala, pokud byla ještě ve Vídni.

Malena i jinak jako slušný muž se jí zamlouval – – Správce s Fany domluvili ještě některé podrobnosti o nové úpravě bytu a rozešli se v andělské shodě.

Po čem tolik toužila, spadlo jí rázem jako zralé jablko do klína. Dostane se z temna a dusna kumbálku do vysokého, novým nábytkem a vším potřebným panský vybaveného světlého pokoje, s vyhlídkou do parku.

Nechť se pak někdo jen opováží jí připomenouti, že doma spávala jako děvčice škoie odrostlá v zimě v koutě na zemi, v létě na půdě na slámě, kde nejednou přeběhla jí myš po obličejí a deštík jí pokropil.

Jaké to bude pro ni zadostučinění, až jednoho dne k polednímu, kdy dvorský lid odchází z práce, rozhrne bílé záclony svého pokoje a rozloží se na plyšových polštářích v okně, aby kdekdo viděl, kam to až Fany Padovská dopracovala. Až jí jásavý výkřik vyklouzl z hrdla.

Asi za týden skutečné dostavil se Malena, jako vždycky ostýchavý a uctivý, prošel se správcem pokoji i kuchyní, znalecky prohlédl nábytek, dal-li by se snad opravit a k další potřebě použití, a po mnohém krčení rameny a vzdychání „laskavě“ mínil, že lidský um tu nic nespraví, jelikož červotoči již dávno dokonali dílo zkázy. Nábytek drží jen nátěr a šrouby a kdyby se na něj trochu zhurta kleplo, pod rukou se rozpadne. Je to vechotina jako stará babička a spíše se hodí do musea starožitností.

Všeho všudy lze vybrat několik kousků, s ostatním na půdu, ale opatrně.

Takové dal mistr parere a jistě nábytku neukřivdil. Konečné přišli i do Fanina pokoje, a tu správce noblesně prohlásil, že si přeje, aby mistr hospodyní k spokojenosti obsloužil, a jak ona si poručí, udělal — —

Měl naspěch, neb šafář s jakýmsi vzkazem z hrouzkovického dvora čekal v síni a hlučně pokašlával.

Fany použila té příležitosti a pochlubila se mladému mistrovi svým majetkem, vyložila před ním všechny šperky i prádlo, růžovými stužkami ovázané, jen aby byl hlasatelem její slávy, kamkoliv přijde.

Nezatajila před ním, kolik si během krátké služby na hotovosti uložila.

Mistr byl velice dojat její sdílností a důvěrou a jelikož podle pravdy byl prost'áček a zřídka kdy něco lepšího viděl, upřímně, nelíčeně se podivil a náhle, dodav si odvahy, rozechvělým hlasem prohlásil, že kdyby on byl zámožným, nic na světě nebylo by mu dosti drahé a vzácné, aby to krásné a láskyhodné slečně neobětoval.

Fany nikdy předtím neslyšela tak nadšeného obdivu své dokonalosti z mužských úst, i uschovala si vzpomínku na dvorného mládence do nejlepší přihrádky své paměti. Pak přešli v hovoru na poměry Malenovy a tu si mistr postěžoval, že vbrzku odejde mu z domu hospodyně, starší sestra Lína, která se provdá v místě za krejčího, člověka sice přičinlivého a hodného, ale nevalně zdravého.

Zůstane zde sám jako prst a bude nucen celý dům svěřiti cizím rukám. Stará se náramně, protože v nynější době aby pohledal věrného a spolehlivého služebníka.

„A proč se tedy neoženíte?“ naivně vylítlo z Faniných úst.

Malena pokrčil rozpačité rameny, chvíli sebou vrtěl na stoličce, jako by se k čemusi chystal, až pak rozvážně jal se hovořiti.

„Ono se snadno řekne: Ožeň se! ale sluší uvážiti, že manželství bývají všelijaká a tuze zřídka slýcháváme chválu. Kdyby to tak byla smlouva na výpověď, ale manželství je svátost a svazek ten trvá až do smrti jednoho z manželů... Pak jsem horlivě čítal Písmo a ledacos odtud jsem si důkladně zapamatoval...

„Prosím vás, co má Písmo činit s manželstvím?“ ušklíbala se Fany. Toto rozumování jaksi se jí nezamlouvalo. „Má!“ vážně opáčil mistr. „Člověk tam najde věci, nad kterými se hluboce zamyslí. Příkladně praví Písmo c ženách: Moudrá žena vzdělává dům svůj, ale bláznice rukama svýma boří jej...Neb: Statečná žena daleko nad perly jest dražší. Ale zase jinde čteme: Rtové její strdí tekou a měkčejší jsou nad olej ústa její; poslední pak věci její hořké jsou jako pelyněk. A tak podobné: tu chvála, tam zase hana. Těžko se za takových okolností ženiti – –“

A Malena složiv ruce v klín, upřímně si povzdychl. Fany s lehkým úsměškem špičaté prohodila:

„Mně se zdá, že se na ten způsob nikdy neoženíte. Radíte se jen s rozumem a kdyby nakrásně někdy srdce promluvilo, umlčíte je nějakým výkladem z Písma...“

„A jak kdybych božím dopuštěním našel dívku, kterou by srdce i rozum milovaly...?“ nesměle, v patrném rozechvění tiše vyšlo z mistrových úst a pohled jeho zkoumavě utkvěl na obličejí Fanině.

Zarděla se mimoděk a stydlivě sklopivší oči vyšeptla: „Kdepak najdete takovou dokonalost...?“

„O, již jsem našel!“ roztouženě zvolal Malena a položil ruku na srdce. „Ale netroufám si...“

V tom se otevřely dveře a vstoupil správce. Tuze nevhod, zamrzela se Fany.

„Mně se zdá, že mně chcete, vy potutelníku, odlouditi hospodyní!“ rozmarně řekl a letmo dotkl se pohledem obou mladých lidí. Ti si jistě nevykládali o počasí, hádal z jejich rozrušených obličejů.

„Kdybych mohl, milostpane!“ položertovně, poloupřímně přiznával se Malena.

„Bud'te tak hodný!“ vyhrklo ze správce, ale hned klidněji dodal:

„Počkejte si na ni. Beztak ji dědina brzy omrzí. Prosím vás, Vídeňka a zde na takové poušti...!“ Správcovy oči stočily se šelmovsky směrem k hospody

ni a kolem úst pohrával mu úsměv.

„Ostatně ženská je vždycky lepší trochu zamřelá – jako divočina – – – He, he, he, he...“

Hovor vyzněl vesele, ale zanechal v mysli všech trvalé sledy.

„Kdož ví!“ řekli si v duchu, každý ve vlastním zájmu.

Za měsíc po tom odstěhovala se Fany ze zatuchlého, potlmacového kumbálku do vysokého, světlého pokoje s vyhlídkou do zeleně parku.

Prokoukl vkusným malováním i moderním nábytkem, byl roztomilý jako klíčka a nikdo nebyl by uvěřil, že zde kdysi kvočny vyseděly několik pokolení kuřat.

V okně bělala se krajková záclona a k pohovění zval malinově červený, plyšový polštář.

Dvě věci zvláště upoutaly pozornost návštěvníkovu. V koutě naproti oknu stálo vysoko vystlané bílé lůžko s červenou prošivanou pokrývkou i srnčí předložkou, a při prostřední stěně nevyhnutelný parádní kus tehdejšího panského zařízení – skleník.

Za křišťálově čistým sklem jeho dveří vystavila Fany svoji chloubu a slávu: šperky v otevřených, sametem vyložených pouzdrech, vesměs správcem darované, svou podobiznu z prvních let vídeňského pobytu v rámečku, z drobných mořských ulit zrobeném, památky z mariacelské pouti a množství hrníčků a koflíčků i jiných tretek, jež jí z různých slavností, cest

a poutí přinesly kamarádky neb které podědila po sestře správce Katuši.

Kdyby byla stokrát za den vstoupila do této útulné svatyně, nikdy neopomenula zastaviti se v blahém zasnění před tímto vyvrcholením své marnivosti: před skleníkem.

Ach, ano, nebyl to sen, nýbrž holá skutečnost, že Fany Padovská z bídne chaloupky ve vrbičkách rozbila stánek svůj v místech, kde snad kdysi bydlívaly hraběnky, že může se pochlubiti blahobytem, o němž nikdy se jí ani nezazdalo.

Přišel i správce, aby se podivil, stanul na prahu a zálibně ohlížel se kolem.

„Pěkné jako z cukru,“ přichválil, „ale má to svůj háček...“

„A jaký?“ popatřila Fany zvědavě na pána.

„Že včil bude zase na chodbě strašit bílá paní – v kalhotách. He, he, he...“

Starý pán tak srdečně se chechtal svému vtipu, až se mu v očích zaperlily slzy...

Jak jen poněkud měla pokdy, odběhla Fany z kuchyně, vykládala plné své poprsí, pokryté sněhobílou zástěrkou, na rudý polštář okna a vítězně, pyšně rozhlížela se kolem.

Mohli ji tak i ze silnice, běžící kolem zámku, pohodlně viděti. Zdaleka, z panského dvora volaly jí do okna pozdravy ženy volařů, štraficírů; pacholci, ujíždějící na žebříňácích, drábové, vycházející do polí na dozor, neopomenuli strhnouti klobouk s hlavy a vzdáti jí úctu; Líšeňky hnaly se jí po ruce a velice ponížené s ní hovořily, i milostslečnou jí podkuřovaly, ba i nerudný revírník Salášek, vyšel-li si za slunečného dne dolů do parku s plaidem přes ruku, ukláněl se jí a medově se ptal, jak se ráčila vyhajati.

Na všech stranách čest a úcta, že se jí div někdy až hlava nezatočila.

Fany v neukojitelné touze po nových a nových projevech všeobecné vážnosti vylehávala nyní v okně každou dobu denní, vyhrívajíc se jako kočka na sluníčku, co zatím v kuchyni oháněla se nezbytná pomocnice, šafářka, vařečkou.

Jediným člověkem, jenž netěšil se těmto úspěchům a chorobným choutkám ješitné ženy, byl – pan Hyacint. V galantních záležitostech nikdy nebýval úzkostlivý a dobírali-li si ho jeho kolegové fešáckou hospodyní, upřímně se smával, maje radost, že v podzimu svého života prodělává takové roztomilé dobrodružství.

To byla jeho kavalírská passe, kterou mu konečně v této odloučenosti od celého světa nikdo nemohl rozumné zazlívati. A pak byl panicem, třeba že obstarožným, než přes to dosti ještě zachovalým. Ovšem špetky již neudělal a tak čiperné si nevykračoval, jak ještě před nedávnem.

Mladá žena a starý muž, následky z toho vyplývající, toť známá čertovská historie, ale vždycky zatrachtílá... Pokud Fany hleděla si své postavení v jeho domácnosti polepšiti a zpříjemniti, nejen nic nenamítal, vycházeje každému jejímu přání ochotné vstříc, ale jakmile zpozoroval, že dívka pomýšlí na jakousi representaci a marnivou okázalostí mohla by ho zesměšniti v očích slušných lidí, v duchu se zamrzela.

Nebyl již tak zapálen jako v první době seznámení a jisté bylo, že nyní uvážlivěji, střízlivěji o poměru tom uvažoval. Bylo mu dost často vyslechnouti od přátel i představených několik jízlivých a více méně podařených vtipů na vyzývavé a nafoukané vystupování Fanino jak v domě, tak i v širší veřejnosti.

Jinak nehovořila před domácími i cizími lidmi jako:

„My to nedovolíme, nás se nikdo neptal, až se s pánem domluvíme a tak podobné.

Tu pan Hyacint poznával, že po chvíli by to tak dopracoval, jako s paní sestrou, u které byl „pátým kolem u vozu a vlastně jen figurantem velmi truchlivé postavy.

Fany vyjela si do okolí na výlet, ale nepoužila správcovy žluté brýčky, nýbrž starodávné, úctyhodné šézy, v které jezdily manželky správců a větrnský panáček při slavnostních příležitostech i děkan při visitaci.

Nevyjela si tudíž skromně, ale nádherně jako modla s benátským řetězem kolem krku, s náramky na rukou, v klobouku přeplněném pestrými stužkami a kytkami bezu. V kostele zaujala místo v boční lavici u oltáře, v níž sedával správce jako zástupce patrona a za života urozená paní Katuše jen o božích hodech a o Vzkříšení.

Pan Hyacint nebyl přítelem afér, ale pokud to šlo, snažil se žertem, vtípem, dobrácky vyřizovati delikátní záležitosti; z té příčiny vyčkal příhodné chvíle, a když Fany jednoho parného dne v oblíbené posici jako výstavní kus v otevřeném okně si zdřímala, přišoural se po špičkách k ní a jemně ji ze snění vyrušil.

Pak odtáhl ji šetrně od okna a jako by káral milé, nerozumné děcko, hovořil:

„Dušinko, víš ty co, koupím ti pěknou pohovečku a na té se rozvaluj po libostí. Ale do okna mi nelehej! Ještě by zlí lidé řekli, že jsi na čekané, jako jisté dámičky v Panenské ulici v Brně, a nedivil bych se, kdyby některý cizinec si na tě hvízdal... Však ty mi rozumíš, vid'? Nejsi přece ledajaká „hej, počkej!“ a nebudeš se sama dávat do lidských hub....!“

A když Fany se uraženě zatvářila, již rozhodněji končil:

„Tak jsme si to šťastně vyjednali a ty i v jiných případech budeš si rozumně vésti jako má hospodyňka... V šéze také

nejezdi a do panské stolice v kostele nesedej, to ponech tak zvaným matronám...! Raduj se ze svého mladého života a hloupou furii vypušť z hlavy. Nesluší ti a jen tě v očích slušných lidí zesměšňuje —“

Fany zůstala jako opařená, leč odporovati si netroufala. Pan Hyacint sice všecky ty pro ni tak nepříjemné pokyny říkal s úsměvem ve tváři, než přece jen bylo patrné, že vážné k ní mluví.

Časem se však ukázalo, že nezmoudřela v té míře, jak si správce přál, a nemíní se vůbec omeziti ve svém okázalém vystupování aspoň doma.

Asi za týden po onom výstupu vrátil se pan Hyacint v poledne z niv a užířel v jídelně na stole dva příbory. „Aj, aj, máme hosta?“ zadivil se.

Fany se ušklíbla a jako z vyprahlého hrdla pohněvaně vykřikla:

„Snad mohu ode dneška s milostpánem jísti u jednoho stolu?“

„A proč ode dneška, smím-li prosit?“ užasle povznesl správce hlavu a zpytavě spočinul zrakem na jejím rozrušeném obličejí.

Tu Fany přistoupila těsně k němu a do ucha mu cosi zašeptavši, hned v zápětí náruživě zaplakala.

Obličej správce zvažněl a jevil veliké rozpaky. Ale pak zvolna přitiskl Fany k sobě, pohladil ji po plavé hlavě a s těžko utajenou nevrlostí prohodil:

„Toto je - zpropadená historie—!“

Kdož ví, kolikrát stolovala Fany od té doby společně s panem Hyacintem Piotrkovským a stolovala-li vůbec; jedno je jisto, že v poměru jejich od té doby mnoho se změnilo.

Pana Hyacinta za těch několik měsíců spolužití s bujnou krásavicí jako by bylo ubylo, jak by se byl scvrkl. Před tím ražno si s prošedlou, sebevědomě vztyčenou hlavičkou vykračoval, nyní sotva nohama pletl a hlavička zapadala mu do lopatek. Dříve běhal po nivách jako mladík, hůlečkou poklepáváje si po holinkách a svižně si pohvizduje, teď dost často poručil vytáhnouti bryčku a vyjížděl v ní do polí.

Kočí Votava, který s ním od mladosti jezdil a v panských službách zešedivěl ještě dříve než jeho pán, nejednou viděl, jak bývalý fešák klímá, „tluče špačky“ a pobručívá si:

„Silné kafe, tuze silné kafe...!“

„Tak co mu ta slota takový špiritus vaří, že po něm spí!“ Votava v duchu klnul Fany, patrné nerozuměje, co milostpán tím „silným kafem“ míní.

Tratil-li se starý pán vůčihledě, Fany sloužilo, že se jen plnými boky při chůzi houpala. Pod bradou vyrůstal jí bělounký, tuhý lalůček jako neklamný důkaz blahobytu.

Byla-li dříve svého zevnějšku bedlivá, nyní tím více, zvláště obličej si pěstovala a silně pudrovala, že podle drábova pozorování vypadala jak „moučný červ“.

Revírník Salášek, pokecáváje v parku pod lípou, bystře si pomšiml, jak pan Hyacint chátrá a jeho krasotinka boubelatí. Byla ta změna až nápadná a každému patrná.

Chychlával se škodolibě a sám k sobě hovořil:

„Milé ty kamaráde, kam se hrabeš, co si to trófáš! Taková majolena, jako z másla uplácaná, a ty, staré kocór... Vepije té, ani se nepté...“

Pan Hyacint tím časem již dospěl poznání, že třeba zabrzdit, pokud je čas. Byla to vskutku „silná káva“, již si poptával ve věku, kdy silami nesmí se plýtvati.

A ruku v ruce s tímto poznáním šlo jiné: Daleko jsi se pustil, starý brachu, příliš daleko — Rozum do hrsti a jednej bez odkladu —!

Pan Hyacint s Fany vyměnili spolu v odlehleém nepřístupném kabinetě správcově několik důležitých rozhovorů, z nichž hospodyně nejprve odnášela si značně pokleslé sebevědomí a nevlídnou náladu, později patrné uklidnění a upokojení. Pak objevil se jednoho letního jitra v témže kabinetě kostelecký mistr Malena a byl správcem velmi blahosklonně přijat. Posadili se proti sobě do dvou úzkých fotelů a po obvyklém úvodě o počasí a starostech správce přešel hned k jádru věci.

V jeho uvadlém, ostře vyřezaném obličejí s vysedlými lícními kostmi spočíval v té chvíli výraz stařecké, zrovna tatíkovské dobráckosti, sousedské bodrosti, černé, pichlavé oči jako dvě borůvky dívaly se na poníženého řemeslníka tak bezelstně, že spadla s něho rázem všecka stísněnost, s níž na stručné pozvání správcovo do Valčic se ubíral.

„Milý pane Maleno, abych vám rovno řekl, nemiluji tajnůstkářství, pokoutnictví a jednám vždy přímo, otevřeně,“ jako úvodem řekl pan Hyacint a maličko nachýlil hlavu k nábožně poslouchajícímu mistrovi.

„Vážím si vás jako příčinlivého, řádného a poctivého člověka vůbec, proto dím bez obalu, že se mi líbíte.“ Odmlčel se na chvíli a dotkl se rychlým pohledem rozpačité se usmívajícího obličejí mladého muže. Pak děl důrazněji:

„Ale vy nelíbíte se pouze mně, ale i někomu jinému, to jest mladé dívce, s kterou jste se v životě jen několikrát setkal, ale na kterou vaše výborné vlastnosti, o příjemném zevnějšku ani nemluvě, učinily hluboký dojem... Abych nemluvil v hádankách, dím přímo: je to má milá hospodyňka Fany... Od posledního setkání, kdy jste, nemýlím-li se, přede mnou dal průchod ci-

tům svého srdce a přiznal se, že byste si ji rád odvedl, kdybych proti tomu nic nenamítal, milá dívka všecka je změněná, zamyšlená, takže jsem si toho i já při svých starostech a zaneprázdnění povšiml a ondy přímo se jí zeptal, nemá-li tak zvaného červa v srdci neb vůbec nějakou mišpulaci – – –

Upejpala se, jak činí odjakživa všechny ženy, vmlouvala se tak a onak, ale mne neobelstí. Konec konců pláč, nu a to ostatní, jak již bývá – –. Přiznala se bez mučení, že vy jste ji udělal, že nemůže být bez vás živa a tak dále a tak dále...

Pak prý by si z toho zrovna dělala svědomí, kdyby mne, svého laskavého pána a dobrodince, opustila a cizím, tak zvaným neobeznalým rukám mne předala. Byl jsem dojat, přiznávám se, hluboce dojat, neb dnešního dne, jak mi jistě přisvědčíte, jest vzácností, raritou setkati se s věrným člověkem.

A takovým v nejkrásnějším smyslu slova jest Fany. Ač vyrostla v tak zvané doškové chaloupce, přece má vlastnosti, aby pohledal. Důkazem toho jest, že svěřil jsem jí řízení své domácnosti – –.

Leč o tom jindy.

Nejprve abych promluvil o tom „udělání“.

Řku, tu jest jednoduchý prostředek, domluvte se jako všichni milenci činí, po případě dopište si.

Ona prý nemůže jako žena učiniti první krok a vy prý jste ještě ostýchavější.

I jděte mi do sakramentské země, dím, na ten způsob uschnete jako kadlátky po Všech svatých...

Tu jest zrovna rvou povinností, abych se do toho vložil a neobtěžoval si svědomí výčitkou, že jsem mohl udělati dva lidi šťastnými a nedbal jsem.

Fany neřekl jsem ani slova a pěkně dopsal vám. Teď číňte, jak vám srdce velí, já jako čestný člověk vykonal jsem svou povinnost...

Pokud se druhého bodu týče, to jest něžného ohledu Fani na k mé osobě, nechť zví, že každý dobrý čin dojde odplaty. Přilnul jsem k řádnému tomu děvčeti jako otec k dceři a nepropustím ji z domu s prázdnýma rukama...

Nemám příbuzných. Pán mi požehnal na statcích ve zdejších, nuže, nechť nějakou slušnou částkou pomohu jí vybudovat tak zvaný domácí krb ——. V životě vykonal jsem řadu dobrých skutků, pravda, nedoznal jsem mnoho vděčností, ale to je konečně vedlejší věc. Jsem jist, že Fany vždycky ocení —“

Tu pan Hyacint vyňal kapesník a prudce zajel jím k očím, jako by chtěl rozdrtit slzy hned v zárodku. Pak hlučně odlehčil nosu, neb i ten při řádném pohnutí bývá zúčastněn.

Uklidniv se, po chvíli již resignovaně děl:

„Upravil jsem vám cestu, obětoval tak zvané hřejivé teplo domácnosti, ale nemohu jinak —“

Malena dojetím chvíli nebyl slova mocen, ale pak uchopil správcovu ruku a než se ponadál, vděčné na ni přitiskl rty.

„Milostpane, jak se vám kdy odsloužím za všecku tu laskavost, za tu oběť!“ rozechvělým hlasem promluvil. „Do nejdelší smrti — — —“

„Nu, nechte, nechte, rádo se stalo...!“ bránil se pan Hyacint přívalu dalších díků.

„Jsem dobrák, vím to, a mohu-li někomu prospěti, ze srdce rád to udělám, kdepak bych si byl pomysll!“ mistr vroucně pokračoval a potřásal hlavou. Učinil jste mě nejšťastnějším člověkem pod sluncem —“

„To rád slyším, to rád slyším,“ uspokojeně pokyvoval správce a kolem úst mihl se mu úsměv, „ale my zapomínáme na tak zvanou hlavní osobu, totiž na Fany... Ne řekl jsem jí ani slova, že vás pozvu, provedl jsem akci na vlastní pěst... Nu, bude překvapena, až vás pojednou spatří...Poshovte chvíli, zavolám ji...!“

A než se mistr vzpamatoval, vyšel správce na chodbu a směrem ke kuchyni táhle zavolal: „Fany, pojdte sem!“ Po nějaké době otevřely se dveře a vstoupila hospodyňka. Byla všecka bílá, jako ze sněhu, jen tváře jí hořely. Patrně do té chvíle stála, chuderka, nad plotnou. „Vy zde?“ vykřikla afektovaně a v údivu vytřeštila oči.

Pan Hyacint křepce pokročil, narovnal se, naklonil hlavu, jako by se poddával pohnutí, a měkce děl: „Právě jsem sdělil panu mistrovi, co byste z panenského ostychu sama si netroufala říci... Jednám do jisté míry, jako bych byl vaším otcem... zasluhujete... si toho —“

Fany rychle odvrátila hlavu, pak jako v náhle probuzeném pohnutí hodila si na obličej zástěru, jejím tělem to cuklo, zavzlykala —

Malena stál zde jako na trní, nevěda, kterak se má v tomto případě chovati. Do té chvíle ani si rukou nestiskli a vůbec důvěrněji se nesetkali a tu pojednou, jako když blesk z čista jasna k zemi sjede, stojí před rozhodnutím. Ale když Fany lístostivě zavzlykala, hlas srdce přemohl rozpaky a stydlivost, i přistoupil k ní a něžně ujav ji za ruce, chtěl je odsunouti.

„Mohu doufatí?“ jediné vyjektal chvějícím se hlasem a pohladil ji po vlasech.

Místo odpovědi vrhla se mu Fany na prsa a objala jeho šiji.

Správce krátce se zachechtal jako satyr a s nádechem ironie zvolal:

Opona padá! Pozoruji, že jest na čase, abych se odklidil... Domluvte se, přátelé, pohovořte si o všem a potěšte se. Já vám již předem slibuji své slavnostní požehnání.“

A zřejmě potěšen výsledkem jednání svižně opouštěl kabinet.

Po nenadálém a překotně provedeném zasnoubení Malena si ani neoddechla. Snad nebylo ani dne, aby nepřišla z Valčic štafeta, ba pouhý vzkaz, psaníčko se srdíčky neb cukrujícími se holoubky, s kytičkou i vlaštovičkou v rohu.

Valčičtí štraficíři a posíláci jen si dveře podávali. Psaníčka nebyla obvyklého medového obsahu, ale psána byla vášnivě, roztouženě, hořela v nich nedočkavost, žízňivost po lásce dlouho žádané a neukojené.

Věrně připomínala ony srdcervoucí, rafinované sestavované výlevy srdce vzdychavých německých románů, jichž ostatně po paní Katuši zůstala pěkná hromádka mezi ostatním haraburdím.

Leč Malenu nerozohnily tak, jak bylo očekáváno, ani nepřiměly k opětování výlevů. Jednak byl ducha klidného a jednoduchého, pak při celodenní dřině ani neměl času rozplaměňovati srdce a večer býval již tak unaven, že obyčejně po skrovné večeři přímo padl do lůžka.

Jeho láska k Fany byla dosud v plenkách, nevyvinuta; podobala se více tiché, ani dost ještě neuvědomělé zálibě v jejím pěkném zjevu, v sebevědomém, obratném vystupování hospodyňském, v poznání jejích úspor, což vše velice se mu zamlouvalo a vzbudilo v něm touhu: získati ji za družku života.

Byla v té zálibě i jistá dávka ješitnosti.

Vyrostl v tuze skromných poměrech a co měl, bylo ovocem neúměrné práce a přičinlivosti.

Nikdy v životě nepozoroval, že by se byl někdo o něho zvlášť zajímal, ač to bylo snadno vysvětlitelné, jelikož se s nikým blížestýkal. Z domu byl zvyklý v neděli a ve svátek chodit na hrubou a na odpolední litanie, na nábožné rozjímání a čtení knih o životě světců a mučedníků, a tak obklopil se ovzduším lásce nespovědčím.

Tu pojednou spatřil a poznal Fany, povšiml si, že upoutal její pozornost, vzbudil její zájem.

Velice jej to povzneslo, posílilo jeho dosud velmi nepatrné sebevědomí.

Byla to přece žena sličná, plná života, „slečna“, zaujímavější místo panské hospodyně.

V úkrytu jeho srdce po prvé probudila se nesmělá touha po ženě, ale hned ji ve své skromnosti div nezakřikl. „Kdežpak ty, nepatrný řemeslníček, a ona, taková krasavice, jakou jen na obrazích uvidíš!“

Možná, že je to jen útrpnost s ním, ženská zvědavost, jíž má děkovati, že si ho vůbec všimla.

A když si to již pomalu vymluvil a vzpomínky na ni teskně odkázal do říše bláhových snů, přišlo pozvání správcovy, jímž přímo mu ji hodil do náruče.

Dlouho to trvalo, než se v duchu ujistil, že vše, co se s ním před nedávnem odehrálo, není pouze krásným snem, ale skutečností. Vypadalo to věru pohádkovitě a představil-li si celý ten výjev v kabinetě správcově, hladký, rychlý jeho průběh a šťastné zakončení, div nezavýskl.

Kdožpak z lidí jeho postavení tak hravě přišel k pěkné ženě! I užíval nyní štěstí svého, jak vůbec bylo v jeho povaze, v tiché blaženosti, mírně a vděčně. Jeho vzkazy a stručné, prosté dopisy dávaly výraz těmto skromným citům, a ovšem ve srovnání s Faninými jevy se velice střízlivě, neromantické.

Dvakrát zajela si Fany do Kostelce, aby shlédla budoucí své sídlo a ustanovila, kam postaví nábytek, jak velikých záclon a polštářků do oken bude třeba, vyhovuje-li kuchyň a prádelna jejím požadavkům.

Prolezla stavení od půdy až do sklepa, i zahradu a dvoreček s chlěvy pro ušípané a slípky znalecky prohlédla a netajila se svou spokojeností.

Domek Malenův byl prakticky a pohodlně zařízen, na vše bylo tam moudře pamatováno. Což teprv, až ona doplní útulně jeho místnosti různými výrobky svých pilných rukou!

Ráda byla by s Malenou na chvíli osaměla, dávala mu to srozumitelně najevo, ale nebylo možná, neb jeho sestra Lína v horlivé snaze zpříjemnit jí pobyt u nich na krok se nevzdálila a stále měla co vykládati a vysvětlovati.

Konečně musila jí býti ještě po vůli a odskočiti s ní do sousedství, kde na dvorku měl skrovný byt a dílnu její ženich, krejčí Kroupa.

Neodnesla si odtud příznivý dojem. Byt byl vlhký, plísni čpící, zastíněný vysokou zdí, a sotva bylo lze se v něm otočiti. Kroupa byl na pohled suchopárný, málomluvný starší mládenec, chorobného vzezření, propadlých prsou a smutných šedých očí. Měl jen učně na správký a jinak šil sám, těše se, že po svatbě dostane se mu v Líně pilné pomocnice.

„Tobě je třeba se ženit, vypadáš jak sedm drahých let!“ Fany si řekla v duchu, když po návštěvě zhluboka vydechla na volném prostranství dvorku.

A hned za touto úvahou přikvačila druhá, týkající se budoucí její společnosti.

„Kouká z toho věčná chudoba a nemoc. Což budeme-li je míti stále na krku!“ A hned si řekla, že bude tuto přízeň držeti dále od těla a srozumitelně jí dá najevo, že o ni nestojí.

Vše se jí u Maleny líbilo, jen ta nešťastná přízeň dělala jí starosti.

Mezi tím chystala si výbavu jako nějaké panské dítě. Všeho měla na tucty z nejlepšího plátna, povlaky na peřiny z grádlu, své spodní prádlo s krajkami, jako by se vdávala za nějakého prince.

Poloslepá vyšivačka, pracující do brněnských módních závodů, opatřovala jí všecko prádlo bílými monogramy.

Tato okázalost stála ovšem spousty peněz, ale tím si Fany mysl netrudila, jelikož pan Hyacint velkodušně prohlásil, že vše zaplatí.

„Z vděčnosti za oddanou, věrnou službu!“

Překotem chtěla si odbýt ohlášky všechny tři najednou, jen aby urychlila svatbu, brzy se stala měšťankou kosteleckou a paní mistrovou, leč farář byl vůči konsistoři velice úzkostlivý, poukazoval na různé obtíže, až se konečně Fanina horečného usilování zbyl —

Tu neděli odpoledne před svatodušními svátky šli snoubenci do Větrné „na katechismus“.

Správce hned ráno odjel do Hvozdce, kam byl jako zástupce patronátu k instalaci nového faráře pozván. Nerad vynechal takovou příležitost z té příčiny, že mohl obohatit svou sbírku anekdot novými čísly. Farářské visitační a jiné hostiny neoplývaly jen jídly, ale i humorem.

Pan Hyacint hned při odjezdu oznámil, že vrátí se až druhého dne, neb použije té příležitosti a nakoupí ve vinorodém kraji hvozdeckém vína pro domácí potřebu.

Malena s Fany vrátili se ze zadání před večerem. Stavili se ve Větrné u nevěstiniých přátel, všude byli štědře pohoštění a uctěni a tak proti vůli se zdrželi.

Venku bylo po celý den horko, až slívalo. Ani lístek na stro-
mech se nepohnul, ptáček nezazpíval; nad krajem jako by
plála výheň a chrlila žhavé proudy do vzduchu.

Na Malenu znoj příliš neúčinkoval; zvolna a jako vždy roz-
myslně kráčel alejí ve sporém stínu kadrátek a jen chvílemi
utíral si čelo. Zato Fany všecko rozkypělá jen sálala a oči její
byly plny zvláštního třpytu.

Po příchodu do zámku zavedla ženicha do své útulné kom-
naty, a sama odskočila, aby se uvolnila a po domácku upra-
vila. Vrátila se po nějaké době v lehkém, bílém kabátku, sot-
va spínajícím pružné, vyklenuté poprsí, nespoutané šněrovač-
kou, nesouc studenou večeři a velkou baňatku vína.

A tak hodovali sedíce těsně vedle sebe; Fany pilně dolívala
Malenovu sklenici a stále ho pobízela, aby pil na její zdraví.

Ale mistr jen zvolna posrkoval, jako by si vína šetřil, a mínil,
že by měl těžké nohy do chůze, po případě že by se opil. Je
zvyklý jen na tu boží vodičku a jen jednou za onoho času udá
se mu líznouti vína. A hned uváděl z Písma příklady, jaká jest
víno mrcha a co dovede způsobiti, Mluvil s naivní rozvážností,
mazavě a usmíval se přihlouple jako člověk, který má již na po-
lovic spletené smysly.

Fany při jeho klábosení nejednou mrzuté se odvrátila
a zaťala zuby.

Ihned však se vzpamatovala a opět snažila se býti roztomi-
le neodbytnou, s neodolatelným úsměvem ťukala si s ním a ža-
donila, aby aspoň si s ní připil na jejich budoucí štěstí. Po prvé,
po druhé, po třetí!

Malenovi již leskly se oči a v patrných rozpacích pohlížel
k oknu, za nímž se již stmívalo.

Cítil na své tváři horký, omamný dech Fanin; pohnul-li se jen maličko, zavadil o bujné, pružné její poprsí, jímž k němu se tiskla.

Ani si již netroufal pohleděti do jejích smyslností rozeplátých očí. Krčil se na stoličce a zrovna se tetelil jakýmsi podivným, nevědomejším strachem. Nikdy nebyl v tak choulostivé situaci, tak úplně a zrovna zaskočený.

Jeho cudnost a vrozená stydlivost chvěly se v něm v trapném očekávání nejbližší příštích věcí, trnuly jako ohroženy neznámým nebezpečím.

Chvílemi jako blesk proběhla krví jeho vlna sladké touhy a tu div až nezařval, ale hned v zápětí ochladl a vzpomínkou se připomínkou slov knihy Mojžíšovy: Pod tebou má býti žádost hříchu a ty panovati máš nad ním...

Mezitím udál se v přírodě náhlý obrat. Obloha zatáhla se smavými, na západě jako zlatem olemovanými mraky, které každým okamžikem houstly a tmavěly, pak prudce zadul vítr, až stromy pod jeho vášnivými nárazy zastenaly, zadrnčela okna, na dědině zdvihly se mraky prachu... Hodnou chvíli řádila povíja, jako když se řetězů pustí smečka divokých psů, vlnila obilí na rozlehlých nivách kolem zámku, vztekala se v korunách stromů v panské aleji, lítala po střechách a rvala došky a křídlice a po silnici honila sloupy prachu až kamsi do tmavých dálav.

Pojednou ustalo její zběsilé řádění, až úplně ulehlo; jen listí na stromech dosud se třásko po přestálé hrůze... Pak mraky srazili se v ohromné černé kupy a nízko zavěsily se nad ztichlým krajem. Chvíli stály nehybně, hrozivé, nachystané, až pojednou protrhly se a chrlily zátopu vody na všechny strany.

Příkopy u silnice nestačily jejím proudům, i rozlévala se daleko do polí, potokem přispěchala do níže položeného zámeč-

kého parku, jehož širokou, tvrdou cestu hluboko vymlela a kalem zanesla.

V pokoji se setmělo, i bylo zde proti venkovní nepohodě tím útulněji.

Fany, jako by se mazlila, položila horkou hlavu na Malenova prsa a koketně k němu vzhlížejíc šeptala:

„Teď je nám zde dobře, vid’?“

„Ba, je,“ s roztěkaným úsměvem zamyšleně pronesl mistr a zaletěl zrakem k oknu, po jehož tabulích stékaly dosud pramenky vody.

„Jen jak se dostanu domů...!“ starostlivě dodal. „Budu musít přes kopec, dole bych nohou pro bezedné bláto nevytáhl...“

Tu Fany přilnula k němu celým tělem a horkými rty svůdně zašeptala:

„Zůstaneš u mne, ano...?“

„Jak to, jak to?“ zlekaně vyhrklo z Maleny. „Inu přes noc...!“

A náhle strhla ho na rozvlněná prsa a nárůživě ho líbala na ústa a oči.

„Zůstaneš, zůstaneš!“ rozechvěle drkotala.

Malena mocí vyvinul se z jejího objetí a ve strašných rozpacích vykoktal:

„Musím domů, musím, prosím tě, nezdržuj mne!“ „A to budeš takhle věčně se upejpat?“ vyhrklo z ní výsměškem zakařeným hlasem a opovržlivě drcla do něho.

„Jdi mi, ty jsi frajer...!“

Malena stál již u okna a díval se, jak se venku jasní. Dešť ustal, voda v příkopech značně opadla a lidé vycházeli nesměle před domy.

Fany odhodlala se k poslednímu pokusu. Přistoupila k němu a položila mu ruku na rámě.

„Nikoho není doma, správce se vrátí až zítra... Učiň mi po vůli...!“ kvapně, horečně vydechla.

Obrátil se k ní jako zmučený s trapným výrazem v obličeji.

„Neměj za zlé, Fanyňko, mám tě tuze rád, ale toho ode mne nežádej! Až budeme svoji...“

Fanin obličej ztuhl, jiskry v jejích očích pohasly.

„Jak chceš!“ upjatě, dutě děla a přistoupivší ke stolu, sklízela nádobí.

Nitro její bylo rozbouřené, rty se jí třásly.

Brala by s chutí vykřikla: „Hlupáku!“ a udeřila ho do té pitomé tváře, ale přemohla se a zdánlivě uklidněně řekl:

„Aspoň počkej, až se docela vybere. Přinesu ti deštník, kdyby se zase znova spustilo...“

Po hodině vyšla s ním z parku na dědinu.

Čerstvý větřík vanul z polí a vzduch byl pln pryskyřičné vůně a jaroty. Obloha byla jako by ji vysmýčil, světle modrá, čistá, jen k západu skláněly se vypršené, řídké mráčky.

Rozešli se u branky tiše, pouhým stisknutím ruky. To bylo vše po dnešku, po tom živelním vzkypaní, po tom náběhu, od něhož si tolik slibovala.

Byla by se vztekle zachechtala té mužské posituře, tak směšně cudné ve chvíli, kdy i ten kámen by se rozpálil, byla by za ním vzkřikla, jak jím opovrhuje, ale nebyla již sama, dvorští lidé trousili se k dědině.

I proběhla parkem, třískla za sebou dveřmi a několika skoky byla nahoře.

V jejím útulném, k milování zvoucím pokojíku dosud to vonělo vínem, tam seděli... a přece... přece...! Vrhla se na lůžko, zabořila hlavu do peřin a setrvala tak až do tmy...

Tři dny před poslední ohláškou přepouštěla si Fany máslo pro svou příští, mladou domácnost.

Ještě v poslední chvíli snažila se z panského utrhnouti, co se dalo. Jednou to byla drůbež, peří, jindy sádlo, slanina a různé nádoby z bohatých zásob po paní Katuši.

Brala napořád, co se jen poněkud hodilo, a paty posílala pak po známé tetce do Kostelce Malenovi. Tetka přišoulala se večer k zadní brance parku, přijala zboží a přede dnem metla ke Kostelci.

Fany při přepouštění byla oděna lehce jen bílou volnou ka-cabajou a červenou, v bocích příliš nestažnou spodničkou.

Bylo brzy z rána, ale nahoře topili habrovým, neb bylo až k zalknutí horko.

V té chvíli, co se máslo již ve vření pohnulo, ozval se zvenčí rachot vozu. Zvědavá hospodyňka přeběhla kuchyní a přiblí-žila se k otevřenému oknu, aby zvěděla, kdo odjíždí. Ještě zahlédla v otevřených vratech panskou žlutou bryčku a šedivý klobouk Hyacintův s vysokým bažantím peřím vzadu.

„Jede do hrouzkovického dvora,“ v duchu si připomněla, ale v tom zasyčelo to za ní...

Bleskurychle se otočila, uzřela zaplápolání – „Máslo chytlo!“ vykřikla, dvěma skoky vila se k plotně, neuváženě ucho-pila pekáč s rozžhavenou mastnotou, rukla jím k okraji...

V tom okamžiku jako by se sopka před ní otevřela, vyšlehly plameny a jeden z jejich ohnivých jazyků zažehl bílou její ka-cabajou.

Šíleně zařvala a vrhu se ke dveřím, trhajíc se sebe hořící šat. Podařilo se jí po některém úsilí zprostiti se ho, ale pak přemohly ji bolesti a omdlela – –

Když se z mrákot probírala, prvně ucítila palčivou bolest na ruce a na boku.

U jejího lůžka seděla šafářka a známá tetka z dědiny, která z ochoty léčila lehčí zlámaniny. boláky a jiné „hórazy“.

„Co se to se mnou stalo?“ Fany zděšeně vyhrkla a její oči utkvěly úzkostlivě na Němkyni.

„Jen pěkně ležijó a řekno zaplat' pámbu, že to tak dopadlo,“ důležitě řečnovala šafářka, urovnávajíc jí podušky pod hlavou.

„Chytlo máslo...“ jako by se probírala ze škaredého snu, rozpomínala se zvolna Fany.

„No, co z toho, šak bode hiný,“ naivně utěšovala tetka-doktorka.

„Jsem tuze popálená, a kde?“ s neumenšenou úzkostí ptala se Fany.

„No, trochu špléchlo – – Šak tadyk tetička hned namazali petrolínou a haž přinde pan dochtor, bode dobře – –“

Tu Fany bolestí zaúpěla a zkřivila obličej. Po chvíli obrátila hlavu ke zdi a těžce se zadumala.

„Musí být se mnou zle, když zavolali lékaře!“ strachem se až zatetelila a pojednou jí připadlo, že má celé tělo v ohni. Pak dlouho ležela jako v ztrnutí, oči majíc zamyšleně k stropu upnuty.

Konečně přijel lékař. Dojíždíval za nepatrný roční paušál do dvora k úřednictvu í služebníkům. Nebyl pod diplomem, nevyznal se příliš ve vnitřních neduzích, zato se výborně osvědčil jako ranhojič.

Jeho minulost byla velmi pestrá. Sloužil za felčara u trénu, tehda ještě „furvezny“, pak dlouhá Teta ztrávil v klášteře milosrdných bratří v Dolních Rakousích, utekl odtud pro jakousi herečku k divadelní společnosti a proživ s ní nepěkný román, kajícně se zase vrátil do klášteřa.

Jako obstarožný panic pojal za choť bohatou, kopuletou vdovu a od té doby více pro čest než z potřeby provozoval lékařskou praxi.

Se správcem Piotrkovským znamenitě si rozuměli, byliť oba horlivými ctiteli krásného pohlaví a dobré kuchyně. Doktor kromě toho byl na slovo vzatým znalcem domácích vín a jeho sklep náležel k řídkým vzácnostem kosteleckým...

Vykázav obě ženy do sousední místnosti, opatrně sňal hospodyňce petrolejem nasáklé obvazy s ruky a boku a chvíli jemně vyšetřoval spáleniny.

Podivuhodně zasáhla žhavá mastnota jen pravou ruku a bok, dolní polovici prsu jen nepatrně postříknuvši. Kůže na dotčených místech byla do hněda přiškvařena a po krajích zanícena.

Doktor měkkými prsty labužnický přeběhl nejbližší okolí spáleniny a rozčileně odfrknuv, ukázal na bělostný prs a spokojeně přichvátil:

„Štěstí, že tento skvost zůstal neporušen...!“

Fany ani nevyčkala, až nové obvazy přiloží, dychtivou nedočkavostí se zeptala:

„Jak dlouho si poležím?“

Doktor se usmál a pokrčil rameny.

„Spáleniny jsou mrchy, těžko se hojí... Nu, doufejme, slečinko, že za měsíc budete zase zdráva jako rybička. Tak čtrnáct dní si pěkně pohovte na lůžku, dále uvidíme...“

„Měsíc!“ temně zamručela Fany a sevřela rty.

III

Kostelec, kam se Fany Padovská za mistra Malenu prodala, bylo pramizerné hnízdo.

Díval-li se na ně cizinec s okolních návrší, jevil se mu kouskem pozemského ráje. Sedělo v protáhlé kotlině, záramované mírnými vrchy, na jejichž stráních, položených na straně polední, vyzrávalo ohnivé víno, známé daleko široko.

Bystře proudící řeka, překlenutá mohutným mostem, dělila je na dvě části. Na levém jejím břehu byla stará osada s rozvalinami ženského kláštera a hraběcí zámek, trůnící nad ní na nejvyšším zalesněném vrchu; na pravém břehu rozložila se továrna a kolem ní dělnická kolonie, tvořící dlouhou ulici nízkých, jednotvárností až nudných domků.

Přešel-li však cizinec po mostě, hned při vstupu do městečka octl se jako jednou nohou v polském hnízdě.

Se všech stran obklopili ho židé a židovky v umolousaných šatech, div se o něho neporvali, brebentice a poskakující, za šosy jej potahující. Musil se velmi energicky ohnati, jinak nebyl by se odtud tak snadno vymotal.

Kam oko zabloudilo, všude uvidělo špínu, nepořádek, zanedbanost domů, ošumělost lidí jako následek neuvědomělosti a chudoby. Na hrbolatém náměstíčku s výstavným kostelem uprostřed mohl si chodec polámati nohy a poškoditi chrup; zato bujnému bodláčí a všeliké jiné pleveli výborně se zde dařilo, neboť nikdo se neosmělil ohroziti jejich vzrůst. Kostelec byl vsutku sídlem lidí ubohých, mozolně si vydělávajících na chléb vezdejší, ale i duševně nevolných, většinou národnostně porobených.

Dělný lid zaměstnávala textilní továrna, spojená s barvírnou a apreturou, od níž byl až na nepatrné výjimky úplně odvislý.

Továrník, říšský Němec, žil a tyl z mozolů dělnictva a ovládal je i politicky, takže městečko, položené v ryze českém kraji, mělo navenek německý ráz.

Fabrikant byl jeho starostou, jeho úředníci a stvůry výbory. Sluší se pozastaviti nad tímto chorobným zjevem a položit otázku: Bylo by něco takového možno v německé obci? A odpověď zní: Nikoliv.

Němec nedal by se národnostně ujařmiti, dovedl by si uhá-jiti svou lidskou důstojnost i vůči sebe bezohlednějšímu chle-bodárci. Řekl by mu: zde má práce, zaplať ji a nepokořuj mne národnostně i lidsky!

Velkostatkář hrabě Steinmetz byl konservativní Němec a jednak z osobní ješitnosti, pak i z politických důvodů nelibě nesl, že fabrikant, plebejec, neobmezeně vládne městečkem i blízkým okolím. Z té příčiny dal pokyn svému úřednictvu, aby se chovalo pasivně, vyčkávalo a ve vhodné chvíli spojilo se s umírněným živlem moravským k porážce židovsko-ně-meckého panství. Kněží patronátní měli volnější ruku, vycítili, že se vrchnosti zavděčí, když postaví se do jedné řady s ujař-menou českou většinou a zorganizují ji.

Ovšem, že vnutili jí klerikální nátěr a zaujali v ní vůdčí místa, ale tehdejší čeští lidé i takovému stavu věcí dávali přednost před nenáviděnou nadvládou německou.

Základní chybou české strany v Kostelci bylo, že snažila se jen pořádáním okázalých slavností probouzeti národní vě-domí v lidu a nepostarala se místo toho o založení průmyslo-vého podniku, při němž by česká chudina našla obživy a tak nebyla odkázána jen a jen na továrníka Němce.

Farářem v Kostelci byl té doby poměrně mladý pán, P. Ig-nát Hojer, kdysi hofmistr mladého hraběte, člověk doporuču-jící svým ovečkám nedbání věcí světských, ale sám každým činem požitkář.

Byl to jemný panáček uhlazených mravů, samý úsměv a lí-beznost v obcování, miloval honitbu, byl na slovo vzatý humo-rista a tarokář a říkalo se o něm, že hraje na všechny hudební nástroje.

Sloužil-li za velkých svátků kaplan mši, hrával farář bud na varhany neb ve sboru hudebníků sola na housle. O velkých

svátcích zablýskal se i zpěvními vložkami, k větší cti a slávě boží.

Přes všechny tyto výborné vlastnosti a všeobecnou oblibu neušel jeho soukromý život pozornosti zlomyslníků, kteří zvláště si vzali na mušku jeho „útrpnost“ ke krásnému pohlaví, o které soudili, že jest jeho „silnou slabostí“.

Pravda, těžko se ubrániti pokušení, když vidí, jak všechny ženy až po svíčkovou bábu zamilovaně na něho pokukují.

Občas vynořily se jako bubliny z bahna nepěkné romantické historky o milostných dobrodružstvích farářových, leč jako zakřiknuty zase zmlkly. Ale se světa nesešly...

V městečku živořila malá sokolská jednota, jejímiž členy bylo několik učitelů z místa a okolí a hrst neodvislejších řemeslníků. Jejich rudé košilky dráždily jak Němce, tak i „mírné vlastence“, shromažďující se obyčejně k tarokům v Národním domě.

Sokol kromě několika divadelních představení a výletů jinou činností nemohl se vykázati; cvičil jen v létě a sotva se za přispění okolních jednot zmohl na veřejné cvičení, a to ještě všelijak odbyl.

Vedle Sokola bujely zde jako ona plevel na náměstí hasičská jednota, jejímiž členy byli většinou dělníci a činovníky úředníci tovární, a veteráni, oba spolky s německým velením.

Vedle jalových parádních průvodů, „pocívání“ vynikajících osobností v městě i v dalekém okolí čestnými diplomy členství za tučný bakšiš pěstovaly osobní kult místních veličin, jimž o významných dnech neb povýšeních deputacemi v bílých bavlněných rukavicích skládali hold.

Továrník mohl s nimi pevně počítati; k volbám dostavili se vždy v plném počtu jako „můry hradné“ a právě tak zasedli

po nich k hodům gulášovým a uzenkovým, zalévaným spoustou bídného piva.

Fanin příchod do městečka vzbudil v něm nemalý rozruch. Její výbavu přivezli panští služebníci na dvou vozích a věru stála za podívanou. Všecko nové, vkusné, žádná veteš; peřin na troje postele, šicí stroj a vrchol všeho – skleník. Ani dcera z hanáckého statku bohatší výbavy neměla.

Malena, dosud nepatrný, nic neznamenantující řemeslník a občanek, stal se předmětem bledé závisti, ale současně značně získal ve veřejném mínění.

„Udělal partii“, dostal ženu jako pomazánku, mající všech pět „p“, tak soudilo se paušálně podle vnějších dojmů.

Fany, upravivši si po svém vkusu domácnost, hbitě snažila se přehlédnouti mužův obchod i seznámiti se se svým okolím. Řemeslo poskytovalo muži slušný zisk, třebaže nebyl objednávkami zahrnut. Byla to jeho chyba, nedbal, někdy i zákazníky odkazoval, vylouvaje se, že nestačí.

Fany uznávala sice, že chce státi v slově, ale ukazovala mu na praxi jiných řemeslníků, kteří poberou si práce, slíbí včas ji odvésti, ale nepovažují dokonce za hřích zalhati si a oklamati zákazníka.

„Nikoho neodkazuj, všecko přijmi a nelam si tím hlavu, že v čas nedodáš, to bys jen svým kamarádům posloužil,“ horlivě domlouvala.

„Musíš se vyšvihnouti nad ně, jinak zde zakrniš jako bídný stolaříček. A to bych se ti pěkně poděkovala... Poslechni mne, dobře ti radím...!“

V okolí byla to na prvním místě fara, která upoutala její pozornost. Domek jejich s ní sousedil, třebaže vypadal jako pouhý přílepek k mohutné, jednopatrové faře, jejíž velký ovocný sad od zahrádky Malenovy dělila jen nízká zídka.

Malena ještě za svobodna pochlubil se Fany, jak mu farář přeje, jak nosívá při církevních parádách spolkový prapor katolické jednoty, někdy i o vzkříšení baldachýn nad farářem. Všechny správký nábytku v kostele i na faře provádí výhradně on, Malena.

Fany tenkrát všechny tyto trety nezajímaly; kostelecký farář byl jí pralhostejnou osobností, teprve nyní se o něho zajímala, když octla se v sousedství fary, poznala její moc i – elegantního panáčka. I uznala, že jest nevyhnutelno jíti na faru a představití se.

Tato návštěva byla důležitým mezníkem v životě obou manželů, majíc pro ně ovšem různý význam i následky –

Faráři vedla hospodářství obstarožná tetka, osoba jednoduchá, venkovská, z míry dobrá a pilná jako mravenec.

Synovec byl jí bohem, jeho uznání a spokojenost její nejvyšší blažeností.

Znajíc jeho mlsný jazyček a nemajíc zvláštních kuchařských vědomostí, sháněla po známých paničkách v místě a v přifařených obcích kuchařské recepty, radívала se s nimi, vyžadovala si jejich pomoci před visitací

i před velkými svátky, jen aby velebné pány nějakým pamlskem překvapila.

Její četba byly kuchařské knihy, zvláště pak Retička, perla všech kulinářských spisovatelek.

Jak slyšela, že mladá paní Malenová byla zámeckou hospodyní u správce-kavalíra a strojila i panské trachtace, div jí radostí neobjímala a jen děkovala šťastné náhodě, jež ji do sousedství přivedla. Bude nyní míti pomocníci po ruce, ušetří si běhání a doprošování. A pak známost s tak milou paní, zač ta stojí!

Farář jednal s nimi s blahosklonnou zdvořilostí, ně- kolika na pohled lhostejnými a běžnými otázkami dotkl se Faniny minulosti, služby na zámku a rázem mu bylo jasno, s kým má potěšení jednat. Pana Hyacinta Piotrkowskiho znal nejen z visitačních hostin, ale i z podzimních honů, při nichž i on býval hostem. Jaký byl asi poměr mezi starým světákem a slečnou hospodyní s vídeňskou školou, snadno mohl se dovtipiti.

Fany byla soustečkem pro Jupitera, o tom nebylo sporu. Zdánlivě nevzrušila ho návštěva těch prostých lidiček, ale uvnitř byl s tetkou jednoho mínění, že mladou žínku sem přízniví větrové zaválí. Takové sousedství již za něco stojí, třeba šťastně počatou známost pěstovati –

Když Malenovi k večeru z fary odcházeli, musila Fany staré tetě opět a opět slíbiti, že nebude pyšna a častěji k ní z blízkého sousedství zaskočí na trochu toho poplknání a bude-li třeba, i pomůže.

Farář vyprovázel je až do síně, a když mu mladá Malenová chtěla políbiti ruku, nedovolil, ale zato vý-

znamně stiskl jí její a dlouhým pohledem ji vyprovázel –

Malena až radostí vyskakoval nad vyznamenáním, jakého se ženě dostalo. Ona má raditi a pomáhati jemnostpánově hospodyní, obcovati s ní jako se sobě rovnou! Tohle pobouří všechny kostelecké ženy a povznese jeho jméno více, než kdyby se mu podařilo zhotoviti nádherný kus nábytku.

Hezká, chytrá žínka, to je trefa, vždyť i ten otevřhuba řezník Sobola se chvastává, že přítomnost jeho pěkné ženy v krámě více znamená, než kdyby tam měl viseti prima krmeného vola.

Malena div blahem se nedusil, až dospěl k přesvědčení, že musí se někomu pochlubiti, děj se jak děj.

I zašel si před večerem k sestře Líně, nedávno za krejčího Kroupu provdané a v sousedství vedle v nádvorním bytě bydlící, a otevřel jí své srdce dokořán.

Vyhrál s Fany terno, udělal štěstí, o jakém se mu nikdy nesnilo, získal s ní jmění i čest.

Vedle panské výbavy dva tisíce zlatých věnem a persona jako z máslového těsta, až se mu sliny samou chutí při pouhém pohledu na ni v ústech sbíhají.

Všude si jí považují a jemnostpánova tetička zve ji k sobě na besedu a jinak nemluví než: Milá paní Malenová, vás sem nebe poslalo, vy mi budete k ruce!

Lína byla skromná, v chudobě a odříkání vyrostlá bytost, na niž se štěstí nikdy neusmálo. Znala bratra jako příčinlivého člověka a zdatného řemeslníka, ale nemohla pochopiti, jak tak náhle došlo k známosti mezi ním a Fany, o které do nedávna ani slůvkem se nezmínil, ba o které asi ani nevěděl.

Pravda, mladí lidé zamilují se do sebe pouhým pohledem, ale Malena nebyl již z nejmladších a tuze uvážlivý, těžkopádný člověk, uvyklý o všem důkladně přemýšleti.

A že by si taková vzácná slečna tak prostého člověka rázem zamilovala a za něho se vydala, dokonce nešle jí na rozum.

V Kostelci a v blízkém okolí je děvčat jako květů a žádné z nich Malena nepadl tak do oka, aby se za ním bláznila. Fany chováním vzbuzovala v ni jakousi ne uvědomělou úzkost, byla jí stále cizinkou, již nelze důvěřovati, cítila se v její společnosti nevolnou, stísněnou a kdykoliv odešla od nich z návštěvy „jen na skok“, zhluboka si oddechla a kdyby nebyla tak zakřiknutou, poníženou osobou, věru, že by po ní byla jizbu vykropila.

Nic špatného o ní nevěděla a přece jí nedůvěřovala. Měla se z bratrova štěstí radovati, říci mu něco pěkného, potěšitelného, ale nedostala ze sebe ani hlásku, jen hlavou jako v porozumění pokyvovala a rozpačitě, se zaslzeným zrakem se usmívala.

Snad jí křivdí, ubližuje, což by si zrovna za hřích pokládala, ale nelze jí nijak o švagrové souditi. Malena v překypujícím štěstí ani si nepovšiml, jak sestra trpně přijala jeho radostnou zprávu, neplesala s ním – Vrátil se zase k práci, ale stále mu na mysli tanulo, jak dobře s Fany pochodil.

Ano, takový tichošlápek, člověk by řekl, že neumí ani do desítky počítat, a tu máš: dovede si nevěstu jako princeznu z pohádky!

Několik dní tak uplynulo a v Malenovi stále vřelo to a kypělo blahem, nutkalo ho to, vyjítí mezi lidi a povědět jim, jakou trefu udělal –

Nesdělená radost – žádná radost!

Bylo podvečer, po klekání, a lidé se trousili pomalu s polí a z továrny domů.

Malena, vraceje se od zámečníka, setkal se za kostelem se zvoníkem Konopáskem, nahluchlým, nevlídným pantatíkem. Byli bratránata po otcích, ale pro jeho hubatou ženu přátelství nepěstovali. Nebylo možná. Vyčítala Malenovi jakousi křivdu, spáchanou ještě jeho dědem, a zběsile pokřikovala, ať se s ním kdekoli potkala: „Zloději ste, zlo-dě-ji – a žaluj si mě třeba, jináč nemluvím!“

Malena byl v tak šťastné náladě, že viděl ve zvoníkovi jen krevního přítele a na jeho ženu nevzpomněl. Nahnul se k jeho uchu a sděloval mu, jak na faře byli uctěni.

Konopásek s otevřenými ústy chytal jednotlivá slova a dohadoval se jejich smyslu, ale celkem asi nerozuměl a cosi

nevrlé bruče, již chtěl se odtrhnouti, když tu za ním ozval se vřeštivý, pronikavý hlásek:

„Tak, tak, jen ještě zaváděj ternu fofákovi jalůvku, šak von si už poradí... Hi, hi, hi, hi...“

Před Malenou vyvrbit se z večerního šera přihrblý zjev ševíčka Krkošky, mudrlanta a známého resonanta. „Katolíci“ měli ho v žaludku, neb nešetně mrštnou hubou rejdlil po jejich spolkové činnosti a zvláště duchovní vrchnost stále měl na mušce. Mnohé dobrodružství farářovo bylo by zůstalo utajeno veřejnosti, kdyby Krkoška se nebyl postaral o jeho odhalení a rozšíření...

Malena odskočil od ševce jako od morové rány a zhnuseně odplivnuv spěchal odtud.

S takovou jedovatinou se špiniti nebude, ta cti nepřidá ani neubere.

„Jen pozor, fánglisto, ať ti fofák nepytláčí...!“ Krkoška ještě na rozloučenou za ním zaječel.

Zvoník stále jako vyjeven sledoval výjev, jemuž nerozuměl. Konečně mávnuv mrzutě rukou, klátil se k domovu.

Ševíček na vyhublých pedálech hupkal před ním, chutě se chychlaje, jakého to brouka „fánglistovi“ do hlavy nasadil.

Fany' horlivě pěstovala známost s tetinkou z fary a jak jen chvíli mohla, zaběhla k ní.

Nebylo uměním získati si její přízně. Stará, prostá žena, vyrostlá na venkově, bezelstné a důvěřivé povahy brzy přilnula k ní jako k dceři a učinila ji svou důvěrníci jak v hospodářských záležitostech, tak i v rodinných poměrech.

Tu dověděla se mladá žena mimo jiné, jak světským radostem holdující, elegantně vystupující farář následkem neblahých okolností dostal se do semináře.

Jeho otec byl vrchní berní, starší bratr tetčin, jeho matkou dcerka z rozmařilé pražské měšťanské rodiny. Měli mimo syna dvě starší dcery, okázalé krasavice, vychované daleko nad poměry a připínající všechny své naděje na skvělé partie.

A vskutku podařilo se jim okouzlit dva mladé, nadějně muže: profesora a lékaře a zasnoubiti se s nimi.

Několik dní před svatbou vyprosil si ženich lékař slyšení u nastávajícího tchána a sdělil s ním, že má povinnosti k jisté rodině, a okamžitě potřebuje deset tisíc zlatých, aby se s ní vyrovnal, jinak jest jeho sňatek ohrožen.

Berní měl stateček u Třebíče, mohl si na něj vypůjčiti, ale polekán usilováním nastávajícího zetě, sáhl na peníze v úřední pokladně a vypůjčil si onu sumu v předpokladu, že v nejbližších dnech bude mu možno ji tam vrátiti.

Záležitost ta protáhla se však o několik dní a na neštěstí do-
stavila se revise, která zjistila schodek.

Berní přiznal se k činu a byl pensionován, neb již jednou do-
pustil se takového přehmatu.

Právě té doby maturoval Ignát Hojer na gymnasiu a těšil se, že se odebere po prázdninách na universitu. Úmysl jeho ovšem byl otcovým neštěstím zmařen a tak věnoval se na prosby rodiny stavu duchovnímu – Tetička ovšem ne-
vysvětlila, že synovec si nad tím ne zoufal, jak mnozí mladíci činí, měl na očích příjemný život místních kněží, oblibu, již se ve společnosti těšili, a doufal, že i jemu při kněžství růže pokve-
tou.

Nedodala, že jemnostpán synovec ani v mužném věku toho odhodlání nelitoval, upraviv si venkonce život tak příjemně, jak bylo možná.

Naopak ve své prostomyslnosti vždy ho litovala, že se stal obětí otcova neštěstí.

Takové vysvětlení více vyhovovalo romantickým sklonům staré panny a učinilo i na Fany žádoucí dojem.

„Chudák, jak mohl některou slečnu učiniti šťastnou a on zatím...!“ nejednou si povzdychla první čas pobytu v Kostelci.

Farská tetička před vánocemi se roznemohla chřipkou a tu Fany ochotně se nabídl, že ji v kuchyni zastane. I odbývala ledajak muže s učněm, ale kněžím úplně se věnovala.

Za to byl Malena na Štědrý večer milostivě pozván k farské tabuli, aby hospodyňka nemusila strojit na dvě strany. Velice se pyšnil tou poctou a pro ni zapomněl, jak byl pro faru zanedbáván –

Prostřednictvím farské hospodyně Fany navázala i styky s městskými paničkami a tak, aniž se ponádala, postoupila do kruhů panských, po nichž vždy toužívala.

Revírnice, strážmistrová, choť varhaníka a jakási vdova po rytmistru von Dinter staly se jejími „přítečkami“, čemuž sluší tak rozuměti, že každé její slovo a hnutí nemilosrdně posuzovaly, ale při setkání s ní div necukrovaly.

Muži Malenovi utěšeně v dílně práce přibývalo, že nemohl ani stačiti. Výhodným sňatkem stal se známějším, důvěryhodnějším a přirozeně se usuzovalo, že v něm přece jenom musí něco býti, když na takovou partii si troufal.

Přibral tovaryše, po Novém roce druhého a tu ještě značný počet zakázek musil odřeknouti.

Dílna byla malá, nebylo v ní hnutí a tak bylo se jim všelijak uskrovnovati.

„Divný to svět, dříve o mně skorem nevěděli a nyní div se dveře netrhnou. Nejsem ani o poznání dovednější a spolehlivější, než za svobodna; musila přijíti žena a hned nastala změna.“

Mistr se při tomto rozjímání šťastně usmíval jako člověk, je-
muž skřítek oddaně slouží, nechť již cokoli počne. S Kroupo-
vými téměř se nestýkali, hlavně vinou Faninou. Jejich pouhá
existence od první chvíle byla jí závadou, což teprv nyní, kdy
zakotvila mezi panstvem kosteleckým!

Styděla se za toto nízké příbuzenstvo a když nemohla je za-
přítí, aspoň se mu vyhýbala.

Snad vycítila i z Línina zdržlivého jednání, že prostým svým
rozumem ji prohlédá a jejími úspěchy nedá se másti. Když
muž někdy nesměle, ba zrovna bázně jí domlouval, aby
se k sestře podívala, pohodila jen rameny a mrzutě ohrnula
rty.

„Nemám chuti, páchne to tam plísní a zdá se mi i nečistotou.
A abych ti zrovna řekla, vypadají oba jako boží umučení, jsou
asi plni souchotin... Ještě abych si od nich něco dotáhla...“

„Je to přece sestra,“ výčitkou prochvělým hlasem osmělil
se podotknouti.

„No, nechat'. ale řekni mně, co máš z takového příbuzen-
ství? Ani užitek, ani čest... Raději dále od nich...“ Malena sklo-
pil hlavu a více netroufal si ženu k návštěvě nutiti. V nitru jeho
ozýval se sice ještě hlas krve, ale čím dále tím tlumeněji. Žena
provedla v něm tu neblahou změnu, její vůli se musil podrobi-
ti. Vždyť ona přivodila nynější příznivý stav jeho domácnosti,
třeba to míti vždy na paměti — —

I jeho návštěvy u Kroupových časem prořídly. Kdykoliv poz-
ději zastavil se u sestry a přišel domů, Fany krčila nos, uškle-
bovala se a otevírala okna bytu, aby tu „syrovinu a ztuchlinu
krejčovskou, ty souchotinářské bacily zdravým vzduchem vy-
pudila“. —

A kabonila se pak několik dní, odháněla ho, chtěl-li se k ní
přiblížit, aby prý snad od něho nenatáhla nezdravoty...

Malena slabost svou vůči Fany a necitelné její chování k jediným jeho příbuzným omlouval i tím, že hned v prvních měsících manželství obtěžkala a tím stavem znervosněla a znedůtklivěla nade všecko pomýšlení.

Čím dále těhotenství její postupovalo, tím byl s ní život nesnesitelnější.

Byly chvíle, že počínala si jako smyslů zbavená, bála se porodu, odvolávajíc se na jakousi sestřenicí, která v dospělejším věku se provdala, po těžkém porodu dala sice život zdravému dítěti, ale se svým zdravím se navždy rozloučila. Jiná její známá zemřela při horečce omladnic.

Tu rvala si vlasy a křečovitě plakávala, odstrukujíc muže, když chtěl ji něžně chlácholiti a strachy před těžkou chvílí jí vylouvatí.

Je hlupák, pošetilec, domnívá-li se, že tím něco spraví. Nemůže ho ani vidět, neb on jest příčinou jejích strastí. Malena sklopil hlavu a něžností zanechal.

„Podivní tvorové jsou ty ženy,“ rozjímal v duchu, vzpomínaje na onen bouřlivý večer, kdy mermomocí chtěla ho zdržeti přes noc, patrně vzdáti se mu, a on cudnost svoji zuby nehty musel brániti.

A nyní viní ho, že použil svých manželských práv a div nevytýká mu – necudnost.

Dlouhé vlasy – krátký rozum, chce-li její jednání mírně pojmenovati.

Jednou slyšel nestřeženě, jak starší tovaryš posoudil její nervositu.

„Být tak má, však já bych z ní tu vzteklinu vyhnal, že by jí vlastní máma nepoznala...“

A zase dostavovaly se u Fany chvíle, kdy jako obratem ruky zármutek s ní spadl, vyjasnila líc a ustrojivši se pečlivě jako

maková panenka, odcupitala buď na faru k panně tetince neb k revírnicki, nepřeborné studnici klepů.

Vracela se odtud rozjařená, hovorná, vyprávějíc o tak maličerných a nicotných věcech, příkládajíc jim takovou důležitost, že Malena nevěřil svému sluchu.

Kam se poděly včerejší její starosti, jaký vítr odfoukal těžké mraky s jejího čela?

A zase utvrdil se v mínění, že ženy jsou podivní tvorové; opravdu „slabé pohlaví“ co do rozumu. – Během těch několika měsíců manželství nejednou bylo Fany dojeti do valčického zámku „na výpomoc“.

Pan Hyacint bez předběžného pozvání a požádání jednoduše poslal si pro ni žlutou bryčku se vzkazem, aby přijela.

Měl sice hospodyně, ale Fany prý nikdo nenahradí při okázalejších hostinách po honech, zabijačkách, dovede nejen jídla chutně upravit, ale vkusné je podati.

Fany koketně se nachystavši usedala pak do bryčky, aby se vrátila domů třeba někdy až za dva dny.

Vždyť nebyvala z takových návštěv škodná; kdykoliv se z vyjížďky vrátila, měla vždy výslužek a darů jako z mikulášského nadělení, a Malena spokojeně se oblizoval po několik dní.

Je to přece jen výhoda, mítí ženu, vyhovující na všechny strany, u panstva tak oblíbenou. Hodí se, jak se říká, do vozu i do kočáru, liboval si mistr.

Aspoň při takovém výletě přijde na lepší myšlenky, pozapomene na strach před osudnou chvílí.

A vskutku Fany vracívala se z Valčic jako vyměněná, v růžovém rozmaru a do nekonečna vykládala, jak ji tam uctili, jak stále na ni vzpomínají, i ta panská čeládka, která jí první čas služby tolik příkoří natropila.

„Kdepak za slečny Fany, to bývala jinačí správa, všude jí bilo plno a tento lid měl se za ní dobře,“ tak obecně se mluví.

— —

Tu jednoho dne, jako když hrom z čista jasna udeří, přilétla z Valčic smutná novina, že pan Hyacint tiše v Pánu zemřel.

Vrátil se z lesa Výpustku s čekané na sluky, vypil ně- kolik sklenic čaje a ráno našli ho v lůžku usměvavého, tuhého. „Měl lehkó smrt, zaslóžil si ju,“ usoudili dvorští i vesničtí lidé.

Zvěst již sama o sobě smutná; tím smutnější však, že zůsta- lo po něm jen několik stovek jmění, hromada dýmek, skříň s ručnicemi, tři soudky kounického vína a řada lahví staré sli- vovice,

A i ty věci rozchvátila zámecká čeled'.

Jeho povídání o „požehnání statky vezdejšími“ bylo patrně planým žvastem, jímž snažil se vzbuditi vážnost ve svém okolí a hlavně navnaditi milostenky, jež uctíval až do pozdního stá- ří. Podobal se v tom směru onomu vykoukanému výměnkáři, který, aby si udržel dobrou náladu v domě, hrkával truhlicí na- plněnou skleněnými střepy, chtěje tak vzbuditi dojem, že má v ní peníze.

Fany zdrtila ta nenadalá zpráva tím více, jelikož teprv ne- dávno vrátila se z Valčic s utěšeným slibem, že pan správce chystá dědici jména Valenova bohatý dárek do vlnku.

A nejen nenachystal, ale nedožil se ani té chvíle, kdy jí se ulehčí. Bez všech dlouhých okolků dal životu vale. Před týdnem člověk kypící životem a dnes tuhá, strach a hrůzu vzbuzující mrtvola!

Žena Malenova vyseděla řadu dní v tupém zamyšlení a po- divné myšlenky táhly jí hlavou.

Ani návštěva paní tetinky z fary, nesmělé něžnosti mužovy nedovedly jí z její duševní ztrnulosti vyprostiti. Úmrtím pana Hyacinta končila se lepší kapitola jejího života; on to byl, jenž povznesl ji z nepatrnosti, dal jí okusiti blahobytu a konečně založil nynější její existenci. Nesplnil sice v plné míře její očekávání, pověsil jí jako snad i jiným bulíka na nos, ale konec konců vždy přátelsky a štědře se k ní choval.

Na chvíli se vzpamatovala návštěvami paniček i vzkazem farářovým, ze upřímně s ní cítí těžkou ztrátu, jež ji postihla, ale zase jako by na duchu klesla, rukama zalomila a zoufale zaplakala, nestarajíc se o okolní svět, tím méně o mužovo připomenutí, že zármutek v nynějším jejím stavu jí škodí.

Malena konečně musil se dožádati pomoci Líniny, nemoha přece býti s tovaryši o hladu.

Právě tou dobou bylo v jeho dílně neobyčejné rušno a pilno. Doporučením farařovým dostalo se mu práce na zámku, že byl nucen přibrati na výpomoc ještě dva dělníky, kteří si ovšem musili vzítí práci domů, neb v dílně Malenově neměli místa.

Hrabě rozhodl se ztráviti léto v Kostelci, kde jindy býval i v době podzimních honů vzácným hostem.

O překot se pracovalo na restauraci staré, vetché budovy, jejíž dolní části div nehrozily sesutím a vůbec nebyly obytny. Nyní měly býti bydlištěm četného služebnictva.

Hrabě se oženil s jakousi francouzskou šlechtičnou, dámou energickou, nádhery milovnou, a ta prý s hrůzou seznala, že všechny budovy jejich panství následkem „úsporného systému“ bývalého centrálního ředitele zpusťly, aby jen pan ředitel měl větší procento příjmů z čistého výnosu velkostatků.

Hospodařil jako tak mnozí jeho kolegové na útraty panstva, nestaraje se, jak bude po něch — —

Mistr Malena prožíval těžké starosti, Nabral si práce nad hlavu, v dílně nebylo hnutí, a žera jako by pro nic jiného smyslu neměla, oddává se těžkým dumám.

Třeba oželeti i krevní příbuzenstvo, milované dítě, když vzpomene Prozřetelnost, natož bývalého pána, člověka vyplnivšího zde na zemi svůj úkol.

A zase si připamatoval, jaký vliv může mít takové nemírné a nerozumné truchlení na její stav. Běží nejen o ni, ale i o jeho dítě. Ano, o jeho dítě, které pod srdcem nosí!

Vyslal k ní Línu, aby jí šetrně domluvila, upozornila ji, jaké starosti svalily se mu na bedra a kterak by jejího přispění na výsost bylo třeba.

Lína těžko se odhodlala k tomu kroku, neb věděla, jak švagrová na ni se dívá, jí pro jejich chudobu opovrhuje, ale z lásky k bratrovi přemohla se a šla k ní.

Fany, jak ji spatřila, prudce povstala a změřila ji úzkostlivým pohledem.

„Proč jste přišla, proč —?u zachvělo se jí z úst a ruce její křečovitě zachytly se lenošky.

„Vidím, jaký má bratr shon, jak dře do noci, a hospodyně nikde... Přece byste mohla mít uznání...“ Lína roztřeseným hlasem, polo lítostivě, polo vyčítavě řečovala.

„A to poslal vás?“ již zlobně vyhrklo z úst Faniných. „Netroufá si, rád by vás ušetřil. To víte, dívá se na vás jako na svatý obrázek...“ zatrpkle pravila Lína a současně si myslila:

„Tys mu vším a krevní přízeň pomalu ničím, leda běžili o výpomoc v nouzi.“

Fany byla jen lehce oděna ve splývající, volný flanelový župan, takže bylo patrné její vysoké těhotenství. Lína pohledem přeběhla po její postavě a ve svém dobrém srdci se zamrzela, že nenašla pro švagrovou vřelejšího tónu. Snad není to jen

smrt jejího bývalého dobrodince, jež ji tak sklíčila, snad trápí ji myšlenka na těžkou chvíli, již v dohledné době prožije. Douds žila lehce, jen pro radost, všecko se jí dařilo, není divu, že osud ji rozmazlil, zchoulostivěl a nyní, když stojí před nebezpečstvím, hrozí se ho...

I řekla při odchodu chlácholivě, aby se švagrová nepřemáhala, že nějak již vypomůže.

Fany byla patrně nachystána zastaviti ji slovem, obličej její byl vzrušený, oční víčka nervosně se jí chvěla; rychleji pokročila ke dveřím, ale Lína nepozorujíc toho nahrbená spěchala odtud.

Fany stanula v zamyšlení a po chvíli zoufale rozhodila rukama a cosi temně zahučela.

Na počátku března ukázalo se několik jasných, vlažných dní, plných touhy blížícího se jara, ale pak měsíc, jako by se chtěl vysmáti bláhovým lidským nadějím, rozdivočil všechny živly. I vanuly větry s průvodem studených přepršek a sněhových bouří, obzor se zatemnil, že v nádvořích bytech bylo nutno i za poledne svítiti.

Pochmurná nálala ležela jako mrak nad celou přírodou a nedala člověku upřímně se rozveseliti.

V Malenově dílně robotilo se do úpadu a věru nezbylo ani chvilky na rozjímání o zlých rozmarech předjarních. Všichni pracovali jako pod drábem, neb měli nad sebou hraběcího správce, který aspoň jednou denně sem zaskočil, aby se přesvědčil, jak práce pokračuje.

Malena pln poníženosti před ním se hrbil, rozpačitě si ruce mnul, ujišťuje, že práci kvapem ženou a dělají vše možné, jen aby milostivé vrchnosti podle možnosti vyhověli. Tovaryši mrzutě shlíželi a zatínali zuby, tak jim bylo proti mysli to neustálé hartusení se strany správcovy a nemůžné chování mistrovo.

Jednoho večera opět byla obloha zavalena šedými plachtami mraků a meluzina kvílela a skučela na půdách. Pojednou do jejího jeku zalehl z bytu mistrova do dílny zoufalý skřek

— —

Mistr pustil leknutím pilku a chvátal přes síňku do bytu.

Žena ležela na lůžku, svíjejíc se bolestí a stenajíc. „Pošli pro babičku...!“ přerývaně dralo se jí z hrdla, a zase se do zhlavce zahryzla, temně kručíc jako raněné zvíře. Malenovi vyběhly oči až na vrch hlavy a div neklesl k zemi.

„Pro babičku — — —?“

Vždyť čekal radostnou událost někdy až — — —!

„Co se to pro boha děje — — —?“

Ale po chvíli se vzpamatoval a potáčeje se jako opilý vymotal se z pokoje.

„Jak to, jak to, že tak náhle, proti všemu očekávání — — —?“ vířilo mu v hlavě v divokém, zmateném shonu; „to snad je omyl — — náhlé bolesti, které přejdou — — —“

Jak doběhl do klikaté uličky u řeky, jak dopadl do domku pomocnice a s ní k ženě se vrátil, ani si neuvědomil.

Ba ani dějů nejbližších následujících si nepřipamatoval. Všecko jeho bytost byla uchváčena nesmírným překvapením nečekaného aktu. Jako by jej byl někdo palicí do hlavy udeřil, tak to v ní skučelo a v divém zmatku vířilo.

Nebyl schopen myšlenku klidně rozvinouti, o ní uvažovati a na základě určitého uzávěrku na něčem kladném se ustanoviti.

Do této směsi divokých tónů a výkřiků polekané duše mísi se jiné, probleskující jeho šedavou, smutnou náladou jako ohnivé šípky.

Jak Fany přestojí bolesti rození, zda příchod robátka nebude těžce vykopen jejím životem, jak se děsívala? Co se té

chvíle naobávala, kolik nocí probděla, mučíc se hroznými obavami!

Více ze zvyku než z hladu něco zhltl a skrčiv se v kuchyňce u kamen dumal, podřimoval, tu zase zlekaně se probouzel a úzkostně lapal každý hlásek ze sousedního pokoje.

Jeho místo, pravda, nebylo zde, ale u jejího bolestného lůžka, pamatoval se, že se i nabídl prodletí u ní v těžké chvíli, jak se na muže sluší, ale to byl projev více mechanický než srdečný.

Nedlouho před půlnocí vyrušen byl z klímání strašlivým výkřikem a když na nohy skočil a třesoucí se rukou pootevřel dveře, setkal se se spokojeným babčíným úsměvem.

„Gratuluji, pane mistře... Je jako opravdová malina, jen co je pravda,“ líbezně šveholila babka.

„Dceruška...?“ roztřeseně, beze vší otcovské vřelosti vylítlo mistrovi z úst a nějak přitřpkle se usmívaje, vydechl směrem k ženě:

„Jen když máš již po tom...! zaplat' pámbu...!“

Pak na pokyn babčín zase se vzdálil do kuchyňky a ztěžka dopadl na lavici u kamen.

Byl otcem...!

Ale bůh ví, že nedovedl se z toho radovati, jak by se jistě za jiných okolností bylo stalo.

To proto, že dcerka přišla na svět – po sedmi měsíčním manželství – -!

Je to divoké, nechť o tom jakkoliv uvažuje. Jsou ovšem všelijaké případnosti, ale nad tímto stojí rozum.

Těchto sedm měsíců stále měl v hlavě, jen jimi se obíral a třebaže do mrákot jeho duše šlehl blesk vzbuzené vzpomínky na věci zdánlivě záhadné, než přece jen možné, nemohl přemoci tíseň a otcovsky se potěšiti.

Již za tmy vstoupila babka do kuchyně a uzřevši Malenu u kamen skloněného, nesoudila jinak, než že se nemůže dočkat, až děcko uzří.

I zvala ho dovnitř, a když váhavě vstoupil, vzala dítko z lůžka a vložila mu je do náručí.

Malena podíval se na rudou, jakoby stařecky po scvrklou hla-
vičku dětskou, a v té chvíli srdce mu zjihlo. Ubohý broučku,
robátko nevinné, sotva na svět přišedší, ach, jaké těžké myš-
lenky vzbudil tvůj příchod v otcovském srdci!

Zda zasloužilos toho...!

Zavzlykl, proud slzí vytryskl mu z očí a v tom oka- mžiku prchly
všecky chmury z jeho duše, radost v něm rozkvetla jako
po teplém májovém deštíčku.

Fany měla dosud hlavu ke zdi odvrácenou, ale uslyševši
jeho zaštkání, spočinula nejprv na něm nejistým pohledem
vyjevených očí, pak je jako uspokojeně přivřela a odlehčeně
vydechla. — —

Malena po chvíli vložil dítě babce do náruče a pohladv ženu
po líci, polorozpačitě se na ni usmál a tiše vyšel z pokoje.

Jak osaměl, stín lehl na jeho mysl a znova se zabořil
do bahna černých myšlenek a marně se snažil z nich se vy-
prostiti. Byl to duševní stav k zoufání.

Ve dne do úpadu pracovati a ve chvílích prázdně mučiti
se těžkými dohady. Jak dlouho takový stav slabý člověk vydr-
ží?

Byl jako moucha, sotva nohama pletl a když tovaryši se s ním
o práci radili, pracně sháněl myšlenky a přirozeně začasto
zmotaně odpovídal.

A když již nevěděl kudy kam, zase vzpomněl na sestru Línu
a zrovna horoucně zatoužil po její soucitné duši. Vždy se mu
tak vedlo, že se k ní se svými úzkostmi důvěrně utíkal, a ona

nikdy ho neodkázala, nevyčetla mu, že ji jen v nouzi vyhledává. Bídě se k ní chová, ale to zavinila Fany, ona zkalila dobrý poměr mezi sourozenci. Snad se v ní nyní probudí cit, až stane se matkou?

I zašel zase k švagrovi a zastav Línu samotnu v bytě, po dlouhém okolkování svěřil se jí, že nedovede si rozumné vysvětliti ranný příchod děvčátka.

Přece jsou jen sedm měsíců spolu a tu pojednou – –! Lína nedůvěřivě se usmívala, již rty pootvírala k žertovné poznámce, že jistě nešlapal cestu do Valčic tak často, aby se s Faninkou modlil, ale Mlalena patrně uhodl její myšlenky a k smrti vážně se zařikal svou nevinností a panickou čistotou po celou dobu záletů –

Tu tvář Línina pobledla a smutné její oči s hlubokou soustrasť spočinuly na bratrovi.

Měla mu říci, co jí valčičtí služebníci vyprávěli o panu Hyacintovi a o jeho frejřství, o moci Fanině nad ním i o jiných nepěkných zjevech, z nichž dalo se souditi, že nebyla mu pouhou hospodyní!

I o náhlé smrti paní Katuše Valčičtí vyprávěli a přímo poznačili Fany za její příčinu.

Není pochyby, že tyto nečisté historky vyprávěli i v kosteleckých hospodách, kde se příležitostně a ve svátky stavovali. Venkovskému člověku panské ostudy jsou pravým kaviárem a za živý svět je nesmlčí. Není v tom snad jen zlomyslnost, ale jakési zadostučinění prostých lidí.

Vidiš, jsi pán, a právě takový křehký tvor jako my, sprostáci!

Lína nemohla přes srdce přenést, aby v tomto duševním stavu bratra ještě více zarmucovala a zdeptala, spíše se snažila dodat mu naděje, zaplašiti chmury s jeho duše.

Staly se již případy, že dítě předčasně přišlo na svět a jako na štěstí vzpomněla si na ženu havíře, jemuž teprv před nedávnem po osmiměsíčním manželství narodil se chlapec, avšak brzy po porodu zemřel. Jeho matka vrhla honu na nevěstu a podezřívala ji, ale muž statečně se jí zastal a její nevinu prohlásil.

Malena odcházel od sestry poněkud upokojen, ale zanedlouho červ pochybnosti zase vrtal v jeho nitru. Tvář jeho v té době opadla a značně zestaral, což bylo i cizím patrné. Mluvil-li se zákazníkem, přikyvoval, jako by rozuměl, ale pak oklikami ptal se tovaryšů, oč vlastně běželo.

Tovaryši za zády se mu vyšklebovali, že blbne, má v hlavě broučka, netušíce, jak jsou blízcí pravdě.

S ženou mluvil s nucenou vlídností, protože se jí bál. Někdy podívala se na něho zpytavě, přísně, jako by chtěla proniknouti až do hlubin jeho duše a zvědět, co se tam děje. I jí byla patrna změna v celé jeho bytosti od narození dítěte; nebyl cvičen v přetvářce, prozradil se mimoděk tu ztrnulým pohledem, jindy zmatkem, a chtěl-li omluviti jednání, teprv odkryl svůj vnitřní nepokoj.

Jednou se zapomněl a před ženou zhluboka povzdychl: Můj bože...!"

Nebylo pochyby: povzdech ten vyšel z hlubin usouzené duše, duše zápasící buď se starostmi nebo s pochybnostmi.

Fany, chovající dítě, povznesla hlavu a zabodnuvši se mu ostrým pohledem do obličeje, po chvíli tvrdě řekla: „Je ti něco, že stále tak shlížíš a vzdycháš?“ Neodpověděl a plaše dotkl se jí pohledem.

Tu povstala a těsně až k němu přistoupila.

„Ptám se tě, proč vzdycháš?“ řekla důrazněji a z očí jí sršely studené blesky.

„K dítěti se nehlásíš, jako by nebylo tvé... Snad si naposledy nemyslíš, že jsem si je někde uhnala, když se o nějaký měsíc dříve narodilo? – To – bych – si vyprosila – – –!“

Poslední věty již zlostně zasyčela. Malena zůstal, jako by ho zařezal.

Že ona sama začne s tou choulostivou věcí, toho se nenadál. Přímo jej tím vystoupením omráčila.

Když se z překvapení trochu probral, pocítil veliké ulehčení jako člověk, který po dlouhé klopotné cestě, po přestálých svízelích došel cíle.

„Musí být sebou jista, jinak by si snad netroufala...“ zrovna káravě před ním vyvstalo a srdcem mu otráslo Vypadal nyní jako bídný hříšník před ní, jako spráskaný kluk, a zmohl se jen na rozpačité zadržování:

„Ale co pak si jen myslíš, kdež pak bych něco takového – – ! To bych musil být nevím jaký člověk – Mám starostí i té dřiny po krk – –“

Leč ona neodpovídala a konoušíc dítě ani se neohlédla. I popošel k ní a snažil se ji k sobě přivínouti, s ní se polaskati, ač srdce ho k tomu nikterak nepudilo.

Fany velmi zdrženlivě chovala se vůči tomuto neupřímnému projevu manželské něžnosti, odsunula jeho ruku a výmluvně potřásla hlavou, jako by chtěla říci:

„Dočkala jsem se to pěkných časů!“

Uznala, že třeba si hráti na upjatější, chladnější, aby manželé ukázala, jak jí ubližuje a křivdí.

Je-li v něm nějaké podezření, čelila mu jistě účinně svým nebojácným vystoupením.

Malena byl rád, že nedošlo tenkrát i později mezi nimi k pochybě pro tuto choulostivou záležitost, a usilovně zapřáhl

se do práce, jen aby černým myšlenkám nepopřál vzniknouti.

A tak co dřel jako Adam v dílně, vedle v pokoji vrnělo a zase pronikavě křičelo dítě, bídné a slaboučké, že bylo až úzko na ně pohleděti.

Podobalo se vyhublému, chorobnému kuřeti, majíc pleť červenohnědou a bleděmodré vyboulené oči.

A při té své tělesné ubohosti hltavě pilo, sotva prs z ústěček pustilo, zase po něm se hnalo a nenalezši jej hned, jak divé si počínalo –

Křtiny musili pro jeho slabost odložit o čtrnáct dní. Radila tak babka i farská tetinka, již Faninka za kmotru požádala –

Venku bylo psí počasí, studeně mrholilo, a těžké dusivé mlhy zahalovaly městečko temnými svými rouchy. Vy-jíti v takové nepohodě s ubohým tvorečkem do kostela, trůnícího na výšině, kde větry divě se honily a řezavě profukovaly, bylo svrchovaně nebezpečno.

A tak vyčkali, až se počasí proměnilo a teplé jarní větry vyčistily zachmuřený obzor.

Po křtinách Malena osaměl na chvíli s farářem v kanceláři a tu kněz, jako by na tu příležitost dlouho již čekal, vážně a laskavě se rozhovořil, že dítky jsou vzácným božím darem a třeba je vděčně, bez vrtochů a zbytečných starostí přijmouti. Bůh dobře ví, co činí.

Malena utkvával upřeně na jeho výmluvných rtech, mysle si v duchu: „Proč takové řeči se mnou zavádíš, kam míříš?“

A farář mluvil dále o „daru nebes“, o povinnostech rodičů k dítkám a náhle s blahosklonnou úsměvností maličko nachýlil hlavu a položil svoji bílou, masitou ruku na mistrovo rámě.

„Vám přispěchala milá Justynka jako na koni, snad dříve, než jste se nadáli –. Nu, mám ve své církevní praxi několik takových případů,“ děl významně.

„Ostatně jest známo z historie, že i mocným tohoto světa tak se stalo, a dítky jim vyrostly na těle i na duchu zdatné a čiperné...“

Malena každé to slovo dychtivě chytal a jednobytně kladl si otázku, jakým divem farář proniká až do nejtajnějších koutků jeho myšlení. Či sám připadl na myšlenku, že by on, otec, mohl mít nějaké pochybnosti?

Co mu na tuto útěchu v té chvíli odpověděl, věru nevěděl; vedlo se mu vždy tak, kdykoliv mluvil s vynikající osobností, že rozpaky nevěděl, kudy kam, a často breptával takové zpozdilosti, až se při chladné rozvaze styděl.

Když jej farář milostivě propustil, odcházel více ne utěšen a nepřesvědčen, než při svém vstupu na faru... Brzy po křtu jel Malena do Brna za obchodem s pevným umíněním, že se zastaví u zkušeného lékaře a zeptá se ho, co on o tom soudí. Přímo mu řekne, jaká nejistota ho trápí, že je prostý, nezkušený člověk, v manželských věcech neobeznámený. Nechová v duši špatné myšlenky, ale je znepokojen, zmaten, rád by se zbavil chmur, neboť mu je třeba klidné, jasné mysli jak pro rodinu, tak i pro vysilující zaměstnání. Zač za takových okolností stojí jeho život?

Měl štěstí, našel lékaře, člověka, rozumějícího vedle svého umění i lidské duši.

Hned po prvních slovech mistrových. uhodl, co v nitru jeho se odehrává, třebaže úvodem odmítal jakékoli podezření a jen toužil nabýti jasna.

Starý doktor vzal ho laskavě za ruku, posadil vedle sebe na pohovku a dobrácky se rozpovídal, ne jako vědátor, ale docela prostý občan a lidumil.

„Milý tatíku, pusťte všechny starosti z hlavy a jste-li přítelem dobrého truňku, zajděte si do Zádruchy a vypijte nějakou tu čtvrtičku bojanovického na zdraví vaší milé ženušky a dcerky – – Při-ro-ze-ně jest možným případ narození dítěte po sedmi měsících, avšak nejen možný, než i velmi častý. Ovšem vyskytuje se obyčejně u matek slabé tělesné soustavy, po úrazu, řekněme příkladně, sklouzne-li, při pádu s vrchu dolů a tak podobně... Dokonce mohou se narodit děti i v pátém měsíci, což ovšem bývají pak děti života neschopné, čímž však není řečeno, že by v některých vzácných případech nevyrostly. Podotýkám, že děti narozené v sedmém měsíci, bývají slaboučké, ale při dobré životosprávě doženou, co zameškaly – –“

„Naša je jako věchýtek,“ již pololítostivě, třaslavě podotkl Malena, ale podivno – nermoutilo ho to v té chvíli, nýbrž pocítil spíše uspokojení.

„Je taková, jak doktor praví: Děti v sedmi měsících bývají slaboučké...“

Vtom mu připadlo, jak shání po Brně doktora a div si nepožaluje na něco, co podle jeho názoru je přirozeným, i cítil se tak bídným a zavržení hodným vůči své ženě a dítěti.

Jak by pak mohl zapíjeti vínem takové prohřešení! Ale vždyť doktor řekl: Jim na zdraví! Poslechně ho a připi je jim, zvláště ženě, aby to dítě, bohem dané, zdárně vyvedla a dočkala se na něm mnoho radostí.

Stavil se v Zádruze a nábožně vypil čtvrtičku s upřímným přáním všeho dobra ženě i dítěti.

Rozjařen, s lehkým srdcem, jako by centovou tíží s beder byl shodil, kráčel k nádraží a po nějaké době usedl do přeplněného vlaku.

Byla zde různorodá společnost: dělníci, vracející se domů z továren, starší z nich unavení, zamlklí, mladší hrubě žertov-

ní, vyzývaví, několik řemeslníků s nákupem, ženy překupnice, rozčileně hovořící o dnešním trhu.

Malena přitiskl se do koutka a mlčky pozoroval spouštějící. Jekot žen a výkřiky mladíků upoutaly jeho pozornost jen na chvíli, působily na jeho pěknou dnešní náladu nemile, rušivě, i otočil hlavu k oknu a díval se do zešeřelého kraje beze všeho zájmu.

Znal zde z četných zajižděk do Brna každý strom a podle toho odhadoval vzdálenosti od stanice k stanici. Rozčilené, prudké hovory vždy mu bývaly protivny; děly-li se na veřejném místě, jako jest příkladně železniční vůz, tím více. Byl přítelem klidu, pokoje, rád si v něm hověl, když bylo možno, neb jeho zaměstnání neunavovalo jen tělo, ale i nervy.

Pojednou dolehl k jeho sluchu vzrušený hovor z blízkého sousedství. Dva starší dělníci se o cosi přeli a předmětem jejich hádky byla patrně žena.

Vojín z jejich dědiny vrátil se „z vojny“ a našel doma přírůstek rodiny: čiperného hošíka.

A třebaže se veřejně vykládalo o záletnictví jeho Rozáry, o jejích podezřelých zajižd'kách do Brna s kamarádkou, podobající se jí jako vejce vejci, o jejím rozmařilém životě za mužovy nepřítomnosti, vojín nehoršil se nad tím a klidně přiznával se k dítěti.

Byl na krátko na dovolené a nebude se nikomu zpovídati ze svých činů. Žena jeho, pravda, není jeptiškou ani andělem, ale ze špatnosti nesmí ji nikdo vinit, jinak by se zle vypořádal. Necht' si každý mete před svým prahem a hlavně ať hlídá tiché ženy – svaťoušky. Těm lze nejméně věřit –

„Papuča je, jináč neříkám!“ horlil starší z nich a opovržlivě stříkl skrze zuby; „stát se to mně, na hodinu ji vyženu...“

„Nepovíděl!“ jako úmyslně vydražďoval k odporu sou- druha jeho souseď, mužík s chorobnou, bezkrevnou tváří a pichlavými očima, „jak ženu nepřistihneš při činu, všeccko je márný... Všude nande zastání: u sódu, u dočtora, u kněza.“

„Byl bych otráven na celý život,“ zabouřil starší, „nemoh bych se na dítě ani podívat, nevytrpěl bych je ani ve stavení...“

„A ba, takových případností je na světě a ne jen mezi tímto Lidem, aji mezi velkým panstvem... Ženy neuhlídáš, kdybys jí na košili ležel... To je má řeč...“

Pak ztichli a vlak jednotvárně klapavě hučel, jako když osmi cepy mlátí.

Malena ještě více se krčil v koutku a mrtvě se díval do tmy.

V hlavě se mu pletlo páté přes deváté: hovor dělníků a nedávná rozmluva s lékařem.

U slabých žen se to stává... Ženy neuhlídáš... Doktor povídal: U matek slabé tělesné soustavy...

Ale Fany je jako granatýr, na tu se to nemůže vztahovat – jasněji si uvědomil.

A dále rozpřádal pásmo neutěšených myšlenek:

Přece neuklouzla, ani neupadla, jen se na posteli rozvalovala! – jako čmelák bzučelo mu v hlavě.

– – A proč se tím včilkaj trápím? – vzkřiklo to v něm; měl jsem si na to vzpomenout, když jsem byl u doktora a hned mu říci, že se to na moju ženu ne- vztahuje – –!

A zase dělníkovo varovné, prorocké: „Ženy neuhlídáš –! Všude má zastání –“

Z hlubin duše, jako když bahnem pohne, hrnuly se na povrch bubliny jemných dohadů; studené pochybnosti vkrádaly se do jeho srdce. Zjasnělý obraz jeho mladé domácnosti zase potemněl.

– K čemu mně byla tato jízda do Brna? Jen jsem se potrápil – hořce si vyčetl, když již hvizdot vlaku oznamoval poslední stanici.

Vystřídalo se několik let.

Kostelec navenek se nezměnil, byl stále tím špinavým hnízdem s vládnoucí německo-židovskou menšinou, s hrbolatým, do kopečka vybíhajícím náměstíčkem, zarostlým bujným plevelem, se zatuchlými, páchnoucími uličkami, připomínajícími ulice v orientu.

Ale v hospodářských poměrech nastal pro českou stranu příznivější stav.

Dole u řeky vznikly dva nové průmyslové závody: koželužna a továrnička na cementové výrobky a obě zaměstnávaly značný počet českých dělníků. Nikdo sem nepovolal české jejich majitele, tak důvtipní Kosteletičtí nebyli, přišli sem čistou náhodou a shledali, že místo jest pro jejich podniky neobyčejně výhodné.

V textilce a apretuře továrníka, Němce, tou dobou se pracovalo omezeně. Export do Levanty ochabl a jiných odbytišť nebylo; bylo nutno polovici zaměstnaného lidu propustiti.

Velké změny doznaly osudy rodiny Malenovy. Zmizel domek se dvěma okénky a vrátky v průčelí a na jeho místě vypínal se široce založený dvoupatrový palác s dvěma křídly do dvora, v nichž byly umístěny dílny, v kterých pracovalo deset až třicet dělníků podle potřeby.

Malena přikoupil sousední dům a spojil jej se svým, opatřil dílny moderními stroji, zřídil si i za městem pilu, která mu dodávala desky.

Nebyl již nimravým stolaříčkem, odkázaným na drobné zákazníky, shánějícím práci v okolí městečka, ale velkopřemysl-

níkem, jehož zahradní nábytek a stavební nářadí našlo si i cestu do dálné ciziny.

Malena velice zbohatl a tím i vysoko postoupil ve vážnosti svých spoluobčanů. Celá řada řemeslníků pracovala pro jeho závod a byla tím způsobem více méně od něho odvislá; to platilo i o obchodnících, dodávajících mu různé zboží. Byl nejvěrnějším stoupencem fary, která se mu svou přízní vděčila při každé příležitosti, dopomáhajíc mu k čestným hodnostem, vyznamenáním a tím i k vážnosti.

A vážnost ta znamenitě mu posloužila, ucházel-li se o nějakou větší dodávku.

I „Němci“ kostelečtí nabízeli mu výborství v obecním zastupitelstvu, dobře tušíce, že jest mužem budoucnosti a jednou bude o jejich osudech rozhodovati, ale on hrdě na radu farářovu odmítl.

Čeká ho starostenství, až totiž německá nadvláda zmizí. A že se tak stane o příštích obecních volbách, bylo téměř nepochybné. Již nyní bylo lze zjistiti přesun moci na českou stranu. Kněžstvo, zámecké úřednictvo, řemeslníci, dělníci, zaměstnaní v českých průmyslových závodech, všichni ti tvořili jeden pevný blok.

Obě strany snažily se zabezpečiti si vítězství všemi prostředky – čestnými i nečestnými.

Němci, jako by již tušili porážku, sehnali v okolí prodejné lidi a ti za jidášský groš ohlásili v Kostelci různé živnosti: hokynářství, zelinářství, žehlírny, plátenictví, aby o volbách svými hlasy přispěli Němcům.

Snad působením kněžstva došlo k biřmování, přišel biskup, navštívil i německou školu a shledav, že do dvou třetin naplněna jest českými dětmi, nevykazujícími takřka žádného pro-

spěchu, ostře se o takovém zhoubném ohlupovacím systému vyslovil.

„Žáci mohou jen na základě znalosti vyučovacího jazyka prospívat,“ v duchu Komenského zdůraznil.

To byla ovšem hrozná rána pro Němce a „dajčfraindlichy“; výrok biskupův letěl na křídlech po vlastech a v mizerném Kostelci vzpružil všechny české lidi k poslední ráně proti skomírajícímu němectví.

Biskup ani netušil, že výroku jeho bude obratně využito a stane se heslem, neb nic ho nebylo tak vzdáleno, jako vlastenčení a protiněmecká agitace.

Malenovi o biřmování dostalo se jistě doporučením farářovým veliké cti, že biskup u něho poobědval.

Byl to pro jeho dům veliký den, když církevní kníže octlo se pod jeho střechou a rozplývalo se chválou nad křesťanským životem obou manželů, nad výtečným pohoštěním, a odcházejíc žehnilo na všechny strany.

Veliký den pro potomka panského ovčáka, bývalého nepatrného řemeslníka, kdysi smekajícího uctivě i před kostelníkem. – – Nejraději byl by na věčnou paměť zavřel onen pokoj, v němž biskupa pohostil, a ukazoval jej zvědavcům jako svatyni. Nedošlo sice k tomu, ale ještě po letech příležitostně rád vykládal celý ten akt do nejmenších podrobností. Kde biskup seděl, na čem si pochutnával, jak si počíнал a hlavně: kolikrát oslovením ho milostivě vyznamenal.

Onoho památného dne uzrál v něm pevný úmysl: všeho se vyvarovat, co by jeho vážnosti bylo na újmu. Nic nesmí zkaliti slávu jeho jména a domu i kdyby krylo nutno lži a šalby použití k obhájení obou.

Nešlo jen o něj, ale i o biskupa, který prohlásil ho za vzor dobrého křesťana – –

Kněží měli ho nyní úplně v moci, stal se jejich oddaným strážníkem, pouhým vykonavatelem jejich přání, nastrčeným zlatým panákem, jehož údy oni hýbali a jemuž svou vůli líbezným, ale rozhodným způsobem vnucovali.

Zmohutněl majetkem, zmohutněl i tělem. Býval kdysi vyčouhlý, shrbený, rozklácený, před panstvem uctivě usmívavý, ponížený, nyní podobal se turu, sebevědomě a hrdě vykračujícímu před stádem. Byl širokoramenný, rozložitý s mohutnou šíjí, s laločnatým, zarudlým obličejem a pyšně poodhrnutým dolním rtem.

Byl si vědom své vážnosti mezi lidem a proto vystupoval před ním jako mocný chlebedárce, člověk, v jehož ruce jsou osudy množství rodin.

Zdravil ledabyly, někdy i blahosklonně: „Pozdrav vás pánbůh!“, ve zvláštních případech milostivě podal i ruku, aby ukázal, že při vsi své slávě a moci nezpyšněl, ale že si přece jen nějakou důvěrností nesmí zadati.

Vždyť jest jediným kandidátem starostenství, až Pán popře národní straně při volbách vítězství.

„Rád bych věděl, co by si lidé beze mne počali, kdybych, řekněme, náhle zemřel?“ honosně říkával, stříleje očima na všechny strany, brzy-li někdo nezvolá: „Ach, Ježíšmarjá, tohle by byla pro nás rána!“

Byl vskutku o své nenahraditelnosti přesvědčen, třebaže tak mnohému čestnému úřadu za mák nerozuměl. Myslíl si patrně, že komu bůh dá úřad, tomu dá i rozum – –

Malena měl znamenitě vyvinutý napodobovací talent. Stýká se nyní s vynikajícími lidmi, bedlivě si všímal jejich obcovacích způsobů, zajímavých zvyklostí v řeči i v chování, a co se mu zdálo zvláště výrazným a působivým, to chtěl si přisvojit.

A tak se stalo, že během času hrál, jak se říká, všech sedm kousků, a kdo se s ním stýkal, nejednou si položil udivenou otázku:

„Kdepak jsem již toto slyšel neb viděl?“

Mnohé ty jeho panstvu odkoukané zvyklosti v jeho podání příliš trkaly, byvše hranatě neb přemrštěně provedeny a Malena si jimi v lepší společnosti neposloužil.

Neplýnul jeho život tak hladce, jak se zdálo. Během let dožil se i několika těžkých chvil. Zjistil totiž nade vši pochybnost, že v městečku krčí rameny nad jeho otcovstvím a jen ohledy na jeho moc a bohatství drží zlé jazyky na uzdě.

Kdo četl v hlubině jeho duše první dny po narození děvčete, kdo prozradil jeho úzkostlivé obavy a hrozná pochybnosti? Probral v duchu všecky osobnosti, s nimiž se tenkrát stýkal, připomněl si každé pronesené slovo.

Konečně rozhodl, že jediné babka neb sestra mohly jeho tajemství prozraditi.

Déle o věci přemýšleje, vyloučil babku z podezření a tvrdě se zastavil u své sestry.

Ano, jen ona jest původcem těch zlořečených řečí, před ní mu vyklouzlo neprozřetelně z úst, že až do svatby zůstal čistým panicem a z té příčiny nenadálý, předčasný příchod dítěte na svět sklíčuje jeho duši a těžkými myšlenkami ji souží.

Sestra znala jeho tajemství a není pochyby, že je muži pod pečeti mlčelivosti svěřila.

A tu již jako by se octlo v hlásné troubě.

Malena svakra Kroupu nikdy neměl rád, časem dokonce ho nenáviděl.

Jednak dělal mu svou chudobou hanbu, a pak byl pravověrným, tichým, poťouchlým socialistou, stále přemýšlejícím a hloubajícím o nesrovnalostech společenských řádů, horli-

vým čtenářem a vykladačem novin, důvěrníkem dělnictva a hlavně při své bídě – šťastným otcem četné rodinky dětí.

U Malenů vrána se již neukázala, ač by jí byli všechna okna dokořán otevřeli a slavně ji přijali; u Kroupů byla ob rok.

Manželé Kroupovi byli podle ocenění Faninčina „mizerné, souchotivé zámory“, ale měli čiperné, světu podobné děti, velice nadané, že učitelé o nich jen chválu pěli. Tělesně byly ovšem jednoduché, útlé jako květinčky ve skleníku vyrostlé.

Chyběly jim podmínky zdravého vývinu: sytá strava, vzduch, slunce, pohyb ve volné prostře.

Jejich byt byl dvorní krcálek, kam slunce jen před západem zabloudilo, jehož zdi potily se vlhkostí... Spali v kuchyňce i ve světničce všichni s rodiči pohromadě, takřka jeden na druhém...

Malenova Justynka naproti tomu měla rajské živobyčí, chovali ji jako princeznu a byli by jí modré s nebe snesli. Přesto byla dítětem velmi jednoduchým, nevzhledným, bledého, jako bezkrevného obličjeje, „kost a kůže“.

Učitelé, ač ohleduplní, byli ve velikých rozpacích, kdykoli někdo z Malenových rodičů se jich zeptal na dceřin prospěch.

Její třídní pan učitel, blondýn s pěkným knírem a vždy vlídně se usmívající tváří, svým osvědčeným, líbezným způsobem pomáhal si z bryndy, označuje její školní výkony jako neviňoučké, slaboučké, prostinké a utěšuje je vyhlídkou do budoucnosti.

„Jsou případy, že taková slaboučká dívenka až v posledních letech školní návštěvy duševně se rozvinula.“ Malena porovnával tohoto svého jedináčka s dětmi sestřinými a hluboce se zadumal.

Všecko má: bohatství, čest a slávu na všech stranách, jen to nejdražší ne - duševně bystře vyvinuté, krásné dítě, jak si vždy přával.

A zase se v těchto svých strastných vzpomínkách zastavil u Kroupy a ještě se více utvrdil v přesvědčení, že odtud vyšla do veřejnosti pochybnost o jeho otcovství.

Ten věčně hloubající, zasmušilý socialista, nepřítel kapitalistů, jako by věděl, jak jej má nejcitelněji raniti. Jistě ho píchá v očích jeho zámožnost a tak zchladil si žáhu roztrušováním podezření. —

Malena byl velmi bláhový, zapomněv docela, že valčítky a selští lidé přicházejí často do Kostelce a slyšíce zprávy o jeho zámožnosti, zabloudí ve vzpomínkách až do dob, kdy chodíval k nim za Fany, i občerství si v myslí pověsti o jejím ovládnutí starého panice, o náhlé Katušině smrti a její příčině.

To stačí, aby se klubíčko dále rozvíjelo a v dohadech dospělo se až k jeho otcovství — —

Jaké to sousto pro chudinu, horečně prahnoucí po ostudných sensacích zbohatlíků! Zapomíná i na svou bídu, ani ji tolik nebolí, jen když ví, že i ty osudem zhýčkané někde bota tlačí —

—

Jednou při nahodile vyvolané srážce s dělníky vmetly Malenovi do dvora se vedravší zuřivé ženy ve tvář, že nemaje dětí, nemá ani lidského citu.

Slova: „Nemáte děti!“ byla úmyslně tak silně podtržena, že nebylo pochybností, kam bijí.

A i ta pohana jim nestačila; jedna z nich ze zadu výkřikem přidala:

„Pancharta má!“

Malena do smrti této scény nezapomněl.

Po prvé slyšel veřejně vysloviti, o čem věřil, že jest jen stínem jeho duše. Byla to ovšem furie, která hodila po něm blátem, ale zcela jistě i ona sebrala je z velikého bařiska, rozvalujícího se po celém tom bídném městečku.

Jindy přiběhla Justynka odkudsi z ulice a naivně se ptala otce, co to znamená, že se jí „táta utopil v podmáslí“.

Malena zesinal.

Ta luza neušetří ani nevinného dítěte, stříkne po něm jedem, aby jeho duši otráвила!

A zase po letech byl to pro krádež vyhnaný dělník, který opustil dílny s kletbou na celý dům Malenův a se zlovolným přáním, aby jej i s tím uhnáním zmetkem vzali čerti –

Paní Malenová nepochybně věděla o těchto utkáních se „sprostáky“ a luzou, jak opovržlivě říkala, a kdož ví, byla-li i ona ušetřena, ale nikdy ani slovem se nezmínila.

Všecko její vystupování bylo nyní důstojné a okázale zbožné, že se zdálo, jako by chodila v sluneční záři. Zblahobytněla, ztloustla, ale do příjemných forem,

byla jako z máslového těsta vyrobená, běloučká a jemná v obličeji. Vedla velký dům, měla řadu služek, pro Justynku i vychovatelku, výborně vařila, o čem vyprávěli častí její hosté s nejpěknějším uznáním.

Stála v čele křesťanského spolku paní a dívek, byla kmotrou praporu veteránského, a vůbec platila za nejpravověrnější ovečku kosteleckého církevního stáde.

Nebylo procesí, kostelní parády, poutí i do vzdálených míst, aby při nich na nej přednějším místě nebyla paní Málenová. I choť továrníka-starosty vzhledem k jejím zásluhám dobrovolně jí prvenství postoupila.

V kostele seděla v honorační lavici ti oltáře, a když farář při mariánské litanii zvučným svým tenorem zanotoval:

„Panno panen! Věži ze slonových kostí...!“ ukláněla se důstojně, jako by ona byla zástupkyní božské orodovnice pro Kostelec a okolí.

V pátek podělovala pravidelně chudinu desítníky a chudým šestinedělkám posílala „do kouta“, plnic tak příkladně přikázání lásky.

Tak vystupovala Fany Padovská jako světa užilá markýza na venek, tak získávala si u prostého, na vnějších okázalostech lpícího lidu přízeň a úctu.

Kdo by byl však pohleděl do jejího nitra, ustrnul by nad jeho pustotou a tvrdostí.

Muže nejen nemilovala, ale byl jí se svými jiným odporovanými a nemotorně napodobovanými způsoby – protivným. Ušklebovala se v duchu, vidouc jeho naparování, a byli spolu sami, bezohledně tepala toto jeho opičáctví.

Sebe považovala za velice povznešenou nad svého prostého muže. Vždyť strávila několik roků mezi židovským panstvem ve Vídni, byla hospodyní u zámeckého správce, mnoho nechybělo a byla by s ním veplula do přístavu manželského, což bylo ovšem ukryto v jejím srdci jako tajemství, ve skutečnosti však jen jí přibásněno.

Lidé, opakující dlouho jednu lež, konečně jí sami věří. Tak bylo i s paní Malenovou. Věřila, že „lehko mohla se státi paní správcovou, jen scet!“ , ale pomalu nevěřila, že se narodila v chaloupce ve Valčicích. Zнала jen sebe, byla sobě modlou, vše ostatní jen tak dalece ji zajímalo, pokud mohlo posloužit a prospěti jejím zájmům. Její okázalé církevní vystupování, udělování almužny a jiné veřejné projevy sloužily jen k ukojení její samolibosti a vyvýšení její osoby; srdce její zůstávalo při tom chladné.

Pěstovala své tělo, aby je dlouho svěží udržela a vysokého stáří dosáhla. Kdykoliv někde ji píchlo neb zabořelo, hned volala lékaře a starostlivě se ho vyptávala, není-li to případ rakoviny.

Rakovina vůbec byla jí utkvělou myšlenkou, a marným bylo utěšování domácího lékaře, že je zdravá jako řípa a schází jí jedině několik dětí.

Muž mohl si stěžovati na přepracování, na spoustu starostí, mohl úmorem ležeti, to vše jí nepohnulo, její účast nevzbudilo, ale uhodila-li se plným bokem o roh stolu, vydržela státi hodiny v Evině kostýmu před zrcadlem a úzkostlivě poraněné místo pozorovati, nevyvine-li se z úrazu – rakovina.

Pouhá rýma jí vyděsila a naplňovala smrtelnými obavami, a domlouval-li jí mírně muž, že se zbytečně straší, dostalo se mu výčitek sobectví a necitelnosti. Nemá vzdělání a proto je mu ženino trápení lhostejno.

Od služebnictva žádala otrockou poníženost a uctivost, za všecko musilo jí líbatí ruce a nastokrát děkovat, zvláště byli přítomen host.

Zvláštní byl poměr obou rodičů k Justynce. Malenová nemilovala toto skoro průsvitné, sněhurce podobné dítě, nemožou se jím jako jiné matky pyšnit. Obklopila je vším možným pohodlím, nic mu neodepřela, ale ve vší té okázalosti nebylo lásky, jen snaha vyvolati obdiv nad věcmi, jimiž je vybavila. Již ta skutečnost, že dcerka zrodila se za tak zvláštních okolností, stačila, aby srdce její se odklonilo od ní, což teprv, když viděla její nepatrnost a duševní nevyvinutost.

„Proč právě mně, osobě k světu podobné, narodilo se takové nimravé dítě?“ nejednou hněvně vydralo se jí z úst a srdce její v takové chvíli províval chlad a nechuť k malému tvorečkovi.

To dělo se však jen v soukromí, před lidmi nasadila líbeznou masku, zapřela se, přemohla a chovala se k dcerušce jako nejláskyplnější a nejněžnější matka.

Otec byl by miloval dítě své krve, snad i bídné a ubohé, ale při pohledu na Justynku stále mu zabíhaly myšlenky do temných koutků, odkudž zazníval výsměch, pošklebky a nemilosrdné připomínky o jeho záhadném příchodu ra svět. Okřikoval je, dusil, úsilně přivolával jasnější představy a dospěl konečně k jedinému závěrku: vzhledem na svoji vynikající úlohu ve společnosti, na svoji vážnost nynější a zvýšenou budoucí jest nevyhnutelně třeba se přemoci a vším činem okázale se znáti k Justyně jako ke svému krevnímu dítěti. To jest svrchovaný příkaz pro všechny dny jeho života a ještě na smrtelné posteli mu zůstane věren.

Umlknou konečně zlolajná ústa, když se přesvědčí, že chová se k dítěti jako nejvzornější rodný otec.

I vodil dcerku do školy a učitelům na srdce kladl, aby mu jeho jedináčka jako oko v hlavě opatrovali, nešetřili námahy, on jest odhodlán ke každé oběti. O slavnostech bývala mu po boku, jen aby mohl jí veřejně svou otcovskou lásku ukázati a tak podezřívání účelně čeliti.

Její stálá společnost dost často mu vadila, neb byla děvčetem netrpělivým, rozmarným, a vyzkoumavši, že všecko si může dovoliti, i svéhlavým, tyranským, ale přece se jí nevzdal. Kostelecká veřejnost musila je stále pospolu viděti jako dvě bytosti, které na chvíli nemohou býti bez sebe —

Myslí-li mocný Malena, že všechny lidi tímto způsobem o svém otcovství přesvědčí, důkladně se zmýlil. Bylo zde několik dušezpytců a ti právě nápadným vy

stupováním Malenovým v úloze láskyplného otce dobře rozpoznali, jaký cíl má před očima.

Jen nesoudný dav mohl klamati, je nikoliv.

Malena dosáhl právě opačného účinku u lidí, na nichž mu nejvíce záleželo.

Z Kroupových dětí nejnadanější byl nejstarší synek Pavlík. Byl to útlý, vytáhlý hoch andělského zjevu, se zasněným, hlubokým očima pod hustou tmavou klenbou obočí.

Díval se jimi jakoby do tajemných dálek, touže snad poznati, co za nimi se tají. Mluvil-li s vážnou osobou, byl jeho pohled uctivě pokorný, plachý; rozkvetla-li radost v jeho srdci, zazářily jeho šedomodré oči jako dvě hvězdy a nezářka i zatáhly se rosnou clonou.

Radostno, milo bylo pohleděti na toto milostné, nad svůj věk vážné dítě, jehož každé slovo, každý čin mluvily o ušlechtilé, krásné duši, čisté a průhledné jako lesní studánka.

S kýmkoliv obcoval, toho lásku si získal, a největší štvanci v jeho společnosti ukrotili se a varovali se někomu ublížiti: Stačilo vysloviti jen jméno Pavlík, a radostný úsměv objevil se na rtech jeho mladistvých druhů.

Byl milován i svými učiteli a za vzor ostatním dáván, což dosti často vzbuzuje závist, ale jemu každý přál toho vyznamenání, neb byl přesvědčen, že si ho plnou měrou zaslouží.

Jsou hoši, kteří nemají porozumění pro svízelný, odříkání plný život svých rodičů, nechápou, jak těžce zaopatřují to nejpotřebnější pro svou milou rodinku.

U Kroupů bylo tím časem sedm krků k nasycení a výdělky byly prabídné. Kosteletčí lidé strojili se jednoduše, lacině, a když přišli ke krejčímu objednávat si oblek, vše předem do krve usmlouvali. Kroupa nebyl módním krejčím, šil po prostu a podle toho jeho mzda byla hubená. Aby měl stálý a jistý výdělek, šil do komise vojenské obleky, a žena, často i děti mu pomáhávaly.

Pavlík býval chudě, ba někdy i nuzně oděn, ale nikdy ho nezapadlo záviděti šťastnějším svým druhům nebo mrzeti se, že se nemůže účastniti drahých, nákladných jejich zábav.

Tatík miloval toto své zlaté dítě vroucí, velikou láskou, ale při své trpné, uzavřené povaze nedával mu ji znáti. Pocely, objímání byly u nich vzácné.

Viděl-li Pavlíka schýleného nad knihou při skrovném světle petrolejky, jihlo mu blahem u srdce a jeho duší táhl žalný stesk: „Ó, kdybych tak měl, jako nemám, jaký život bych tobě, mé drahé dítě, připravil!“

Pavlík byl tak skromný, že ještě rodičům rozmlouval, když mu chtěli kousek lepšího obleku pořídit.

Rděl se v rozpacích, poukazoval na potřebnější výdaje a ujišťoval, že je spokojen s tím, co má, a že při šetrnosti ještě se starým oblekem dlouho vydrží.

Jsou tu i druhé děti, na něž též třeba pamatovati! Tak rostl tento ušlechtilý hoch bohu i lidem k radosti, až dospěl dvanáctého roku.

Učitelé nejednou otci doporučovali, aby Pavlíka nechal studovati, že má velké dary ducha a stane se chloubou svého rodu.

Tu krejčík jen zoufale hlavou potřásl a těžce povzdychl.

Kde by sebral peněz na studie synovy, když tak tak život protlouká! Hrozným jest mu pomyšlení, že nemůže svému drahému hoškovi poskytnouti lepšího vzdělání, ale nelze jinak...

Matka smutně mlčívala, jen hlavu hlouběji sklonila a potajmu slzy setřela.

Ó, chudobo, chudobo, tys jako poušť, na které nelze ani nejskromnějšímu kvítku vypučeti a stane-li se tak přece, sežehne je její horký dech...!

Pavlík přinesl opět jednou krásnou školní zprávu a mlčky, s tím svým milým úsměvem blažícího uspokojení položil ji před tatíka. Kroupa přeběhl ji pohledem a přivinul mlčky synka

k srdci. Dlouho držel jej v objetí, pak pohladil jeho hlavu a dojatě řekl:

„Můj hošku, nejsme tak chudí, když máme tebe...!“ Matka nedlouho po tom potkala Pavlíkova třídního učitele a ten ji opětně vyzýval, aby nenechali hocha doma zakrněti a poslali ho na střední školu. Má neobyčejný talent; měli by smrtelný hřích, kdyby mu neposkytli příležitosti k vzdělání.

Mluvil velmi důtklivě, přesvědčivě a zejména poukazoval na to, jak ten vzorný hoch dychtí po učení a zrovna září při výkladech o vlasteneckých dějinách.

Kroupová smutně se usmívajíc pokyvovala hlavou. „Kde jen vzít peněz, vždyť u nás v chalupě není groše, děti dorůstají a stále více potřebují. Nemůžeme se ještě více k vůli jednomu utáhnouti. Srdce mě bolí, že nemohu ani vypovědět...“

„Což bohatý strýček by vám nepomohl?“ tázal se učitel. „Vždyť jste jeho nejbližší přízeň a co konečné znamená takový pakatel pro něho?“

Kroupové mihl se kolem rtů hořký úsměv.

Lehce se řekne: bohatý strýček, ale musí jej znáti. Cizí vlíd-něji se k Pavlíčkovi chovají než on.

Nutívala ho, aby tetě a strýci vždy ruku políbil, že se přece snad jednou rozpomenou, a Pavlík poslechl. Jednou však lítostivě jí řekl:

„Mami, tetička schválně se obrátí, když mě spatří, a strýček mrzutě utrhuje ruku, chci-li mu ji políbiti... Prosím vás, nenutte mě!“

A k tomuto strýci má jíti prosit?

Rozmluva s učitelem nešla jí však s myslí a stále zněla jí v uších jeho vážná připomínka: „Měli byste smrtelný hřích...!“

Což aby se přece pokusila! Snad ukáže se lepším, než si jej představují, a srdce jeho se pohne. Dosud nedovolávala

se jeho milosrdenství, žehrali jen na něho, že ví o jejich nouzi a nepomůže jim.

Konečně láska mateřská překonala v ní všecku neodhodlanost a odpor k doprošování se milosti, i vyšla jednoho jitra z domu a vyhledala Malenu v kanceláři.

Cize se na ni zahleděl, nějak mrzutě odfrkl, jako by tušil, že bude obtěžován, pak studeně se zeptal:

„S jakou přicházíš?“

Tu ona v úzkosti duše své mu vypověděla, jak učitelé jednosvorně jim na srdce kladou, aby hochi dali na studie, že má „talenta“ a stane se znamenitým člověkem.

„Vždyť je přece z naší krve, ustrň se, bratře, nad ním a vy-pomoz nám!“ v slzách pronášela.

Malenovi již při vzpomínce „z naší krve“ skočila červeň do masitého, laločnatého obličejce, když pak uslyšel o podpoře na studie, všecek znervosněl.

Kroupův kluk má se státi znamenitým člověkem, kdežto se svou Justynkou neví si rady! Kluk má vlohy, až obdiv vzbuzující; a ona, ona...!

Pohodil prudce hlavou, zachrčel, jako by se dusil, a pak rozčileně sypal:

„Kdyby raději učitelé nepletli lidem hlav takovými zmatky a hleděli si více školy! Máme studovaného proletariátu, že nelze ani vypověděti. Každý chce jen studovat, aby se uchytil nějakého ouřádečku a pracovití lidé aby naň dřeli. Pacholka, pořádného dělníka s lucernou nenajdeš, ale studovanými lidmi můžeš řeku zastavit. Nechte kluka při krejčovíně a nevybádejte si nemožnosti, neplet'te si hlav! – Nemáte na to peněz – – –!“

Poslední slova již rozhněvaně supěl.

Kroupová chtěla ještě uvést slova učitelova, že by měli smrtelný hřích, ale Malena již tvrdě obrátil hlavu a počínal si, jako by jí tu již nebylo.

I odcházela jako po ledové sprše a zahanbeně, rozlítostněle se vyklopotila z domu boháčova.

Osud Pavlíkův zdál se zpečetěn. Má po studiích! Po celý den stranila se muže, ale když večer ulehli, přece jen mu svěřila, čeho se odvážila.

Krejčí neřekl tak, ani onak, jen patřil v myšlenkách ke stropu, měsíčním světlem ozářenému, a rty jeho se pohybovaly.

Po nějaké době usedl na lůžku, složil hlavu do rukou a jakoby u vidění odlehčeně jal se mluvit:

„Staň se vůle boží! A kdybych si měl, na chalupu vypůjčit, Pavlík půjde na studie... Však on nám to jednou odplatí...K

A po chvilkovém odmlčení trpce dodal:

„Vidíš, holka, vidíš, jaká je ta tvá slavná přízeň! Před pámbíčkem se plazí po kolenou, na procesí jsou nejpřednější, ale v lásce k bližnímu... E, hanba o nich mluvit...! Spi, holka, klidně, už je rozhodnuto...!“

Ale nespala.

Starost, jak dítě vypraví do světa, jak opatří mu to nejpotřebnější, odháněla spánek s jejích očí

Ráno sdělila Pavlíčkovi, jak se rozhodli.

Zůstal zaražen, rty se mu chvěly a v dětských blažených rozpacích pohlížel na matku, nevěře sluchu.

„Ale jak tatínek...?“ starostlivě vyšeptl.

Matka hned uhodla, nač myslí, a dobrácky se usmála. „To víš, dělalo mu to mutaci, ale najednou, jako by sekerou řal: Pavlík půjde na studie, povídá — —“

Vtom vstoupil otec a užřev oba, uhodl z jejich tváří, o čem hovořili.

„Nu, co tomu říkáš, hošku?“ zeptal se úsměvně a všecek jeho zjev byl křepčejší, spokojenější.

Pavlík poskočil k němu a pohnutím skryl hlavu na prsou otcových.

„Já se již vynasnažím,“ slzami prosyceným hlasem sliboval.

Otec blaženě hladil ho po hlavě a v té chvíli cítil se jistě šťastnějším, než, pan švagr uprostřed svého bohatství. Asi tou dobou konala se u Malenů rodinná porada. Přes všechny ohledy a všemožnou protekci dopadl školní prospěch Justynčin velmi bledě.

Samá a samá dostatečná a to ještě nezasloužená. Rodiče měli původně na mysli brněnskou Vesnu, ale nyní hodně slevili, uvědomivše si, že by ji s takovou předpravou jednak nepřijali a i kdyby se jim to podařilo, zanedlouho poslali by ji domů.

I dohodli se na radu farářovu, že dcerku svěří švýcarskému klášternímu vychovatelskému ústavu a tak rázem zabijí několik much najednou. Justynce dostane se „nóbl“ vychování v duchu křesťanském a naučí se i cizím řečem aspoň tolik, aby se jimi mohla příležitostně zabýsknouti.

V obou domácnostech horlivě se připravovali na odjezd děti do ciziny.

Kroupa vyupomínal kde jaký dloužek, prodali i vepříka, kterého chovali na omastek, matka chystala chudé prádélko a tatík šil nejpotřebnější šaty pro milého synka.

A Pavlík chodil mezi nimi jako zjev z jiných blažených světů, přešťastný, zářící, dívající se, jak se přičiňují, aby byl tím nejpotřebnějším opatřen.

Srdce jeho vřelo láskou k nim a bylo plno vděčných úmyslů.

U Malenů takového klopotného a při tom přece jen radostného shonu nebylo. Tam nesháněli groše ze všech koutů, všeho byly zásoby a chybělo-li něco, objednálo se z ciziny.

Ostatně paní nakoupí ještě, čeho bude třeba Justynce, v hlavním městě, aby byla vybavena módně, jako dítě boháčovo.

Jednoho srpnového podvečera, nedlouho před odjezdem Pavlíčkovým do Brna, seděla rodina krejčíkova na záspi a pochutnávala si na skrovné večeři.

Matce Líně při pohledu na drahého hochu svíralo se starostí srdce, neb si stále uvědomovala, jak bude se mu nuzně protloukati studiiemi, jak neradostné, svízelné budou dny jeho mládí.

Jak jinak jest u bratra boháče!

Tam dcerka odjíždí z blahobytu nového. Ani větříček životních béd ji neovane, byla vždy a bude měkce chována jako v bavlnce, v hedvábných plénkách. Nač si vzpomene, všeho se jí dostane, co zatím její milostný synáček od prvního vykročení z domova bude se musit všeho odříkati. Z této stránky pociťuje se chudoba nejbolestněji.

Pokud rodičové sami musí strádati, nedotýká se jich to tak citelně, jsou otuženi jako ty keře a stromy na stráních, vystavené divokým vichřicím, otvrdnou, zvyknou si i na nejhorší rány, ale vzpomenou-li si, že útlé dítě, jemuž osud má stlán jen květy na cestu života, jehož oči nikdy neměly by se zakaliti slzou zármutku, že toto dítě bude vydáno na pospas nedostatku, ba i bídě, tu palčivá, slovy nevyličitelná bolest proniká jejich nitro a div si nepozoufají – –

Kroupa více než kdy před tím rozjímal při práci i ve chvílích odpočinku o sociální nespravedlnosti, o křivdě, již páše lidská společnost na chudině, znemožňujíc jí, aby mohla žízeň svou po vzdělání u jeho zřidel ukojiti, o kletbě nezaviněné chudoby, znemožňující každé ušlechtilé snažení a stále člověka v prach země.

Společnost někdy nakládá s chudinou tvrdě, bez nejmenší sympatie, tu zase lhostejně přehlíží její bědy a naivně se pak diví, že z jejího tábora ozývají se nenávistné projevy, druhdy vyvrcholující v zločinné činy.

Strasti chudiny jsou známy, ale ne cítěny; ti, kdo netrpí, dívají se na ně chladně jako na smutnou nezbytnost společenského sociálního řádu...

Kroupa mezi hloubáním utkvíval letným pohledem na obličej svého drahého hoška.

Byl v tu dobu rozjasněný, jako jarní jitro, a jeho jindy zasněné, hluboké oči zářily uspokojením.

Viděl jimi jen příští studie, po nichž toužil, a neuvědomil si v radostném svém mládí klopotu životní, která mu bude údělem od prvního vykročení až do jejich skončení.

Snad maluje si osud synův černěji, než jakým bude ve skutečnosti, snad najde Pavlík milosrdnou duši, která mu vyjde vstříc a podá mu pomocnou ruku!

Jsou tací světlí andělé, jejichž krásným cílem jest: v životním víru vyhledati ubožáky, vysvobozovati je z kalu a rmutu bídy a vésti nohy jejich na jasné, vyrovnané cesty.

Kéž by drahý Pavlík setkal se s jedním z nich — —! Vtom zaharašila zvenčí klika, a když žena otevřela dveře síňky, uzřela dva známé dělníky z koželužny u řeky...

Nešli patrně z práce, bylť polosvátečně oděni a v jejich vážných obličejích a roznícených očích bylo cosi slavnostního.

Kroupa utřel si ruce do zástěry a pokročil jim zvědavě vstříc. „Copak vás, kamarádi, k nám zavedlo?“ vítal je na prahu síňky.

Tu starší z nich zlehka odkašlal a rozechvěně zahovořil:

„Vypravuješ synka do škol, a my všichni přece víme, je ti nezbyvá... Slyšeli jsme též, jak ti tvůj švagr odepřel podporu,

a tu jsme považovali za svou čestnou soudružskou povinnost podle možnosti ti přispěti. Dobře děláš, že poskytneš synovi příležitosti, aby ducha svého vzdělal. Potřebujeme inteligence, neb my sami jsme neuměli a nedovedeme své spravedlivé požadavky patřičně uplatnit. Sebrali jsme mezi sebou dvě stovky, není toho pravda mnoho, ale srdečně ti je nabízíme jako potřebné- mu soudruhu a dobrému kamarádu. Přijmi je od nás bez ostychu, bez zdráhání... Vždyť jsme sví a známe se...! Nechť si synek tvůj jimi v prvních těžkých dobách vypomůže!“

Kroupovi zněla ta prostá slova jako rajska hudba. Slzy draly se mu do očí, ale jeho nitro plnila blaženost. Zle bylo, tuze zle, poprodalo se vše, čeho nezbytně nepotřebovali, a přece to nikam nestačilo.

Tu přišli poslové Krista, velikého hlasatele lásky a milosrdenství, toho, který děl: „Cokoli byste učinili dobrého jednomu z těchto maličkých, mně jste učinili!“ právě tací chudáci, jakými jsou oni, a z mozolně nabyté mzdy utrhli a dali – do vínku mladému studentovi.

Ó, není tak zle na světě, nevymřel dosud soucit, jenže jej najdeme spíše pod chudým krovem, než za mramorem paláců.

Kroupa dlouho držel ruce soudruhů ve svých, tiskl je a pohnutě vyrážel ze sebe jednotlivé věty díků:

„Nu, to jste hodní...! Kdepak bych se byl ponadál...! Takové peníze...! Bůh vám to zaplať. natisíckrát...! Nikdy nezapomeneme... Vid', Pavlíčku?“

Pavlík dojetím pobledlý přiskočil k nim a potřásl jejich mozolnýma rukama. Z úst jeho vyplynula jedině slova: „Nikdy nezapomenu...!“

Uplynulo mnoho vody pod kosteleckým mostem, spojujícím bídné městečko s venkovem, a poměry od základu se změnily.

Nové volby, konané za hesly: Pryč s nepřírozenou německou nadvládou! Svůj k svému! dopadly pro českou stranu příznivě a osvobodily městečko ze jha hrstky lidí, násilím uchvátivších vesla a řídicích lodičku samosprávy podle sobeckých svých potřeb. Přivedly je však po jedné stránce pode jho ještě těžší, pode jho obecného rozkvašení a rozbití na spoustu stran a straniček, nezřízeného shonu po dobrém, práci nevyžadujícím zaopatření, využitkování situace k nízkým ziskovým účelům. Za německého panování snášeli se čeští lidé různých politických zásad jakž takž, spojoval je společný cíl, ale jakmile se dostali k veslu, čert s nimi nemohl vydržet a rvali se jako vztekli hafani k velikému potěšení poražených.

„Vidíte, tak vypadají češi, když se jim dostanou otěže vlády do rukou!“ škodolibě vykřikovali stoupenci továrníkovi, neobávající se, že budou zakřiknuti. Měli svatou pravdu.

V městečku byly ovšem již před vítězstvím v českém táboře různé politické strany, ale ty počínaly si celkem krotce, poměrně slušně, styk mezi jejich příslušníky byl aspoň možný, a o národních slavnostech v Besedním domě sešli se svorně a po lidsku se snášeli.

Duha míru a národní svornosti klenula ze nad nimi. Nyní byl každý styk mezi nimi naprosto vyloučen, neb nenáviděli se na smrt a spíše se snesl vlastenec se židem, socialista s Němcem, katolík se satanášovou prababičkou, než mezi sebou.

Politické strany zmocnily se všech hospod a hospůdek, dosud neutrálních, a vyrazily na nich své firmy. Nyní scházely jim jen kulometry, granáty a děla, aby zahájily proti sobě brat-

rovražděný boj. Nemajíce jich, potíraly se na schůzích, ostoužely se vymyšleným způsobem v no- vinách, jež jim sloužily za stoky, vyhlašující se navzájem za zaprodance, zrádce vlasti, tu zase za lichvou a vydřiduštvím zbohatlé buržousty, sociální patrioty a zrádce dělnických zájmů.

Jelikož pak nejen rvaním a spíláním živ jest člověk, ale i vyhazováním z kopýtka, pořádali členové stran téměř každé neděle veselice, humoristické večírky „s pestrým programem“, divadla, výlety, a když vše již netáhlo, jubilovaly místní hasičské, sokolské, dělnicko-tělo- cvičné, katolicko-národní jednoty.

Stačila roční existence toho kterého spolku na jubile- um, při němž se nejen mnoho pošetilých řečí proneslo, jelikož nemožno o ničem moudře hovořiti, ale i vydatně pilo a karbanilo.

Na podiv pokrokové strany byly v pořádání různých zábav nejvynalézavější a třeba ostře proti klerikalismu útočily a náboženství za věc přežilou prohlašovaly, s do- jemnou pietou lpěly na jistých svátcích. Na milost přijaly: martinské hody, kateřinské a mikulášské zábavy, svatováclavské posvícení a místo oktávu jejich – „dozvuky“.

To dělo se hned po vítězných volbách, kdy bylo „plné nebe houslí“ a lidem všelijak motala se hlava.

Vláda nad městečkem dostala se do rukou Malenových a jeho ctižádost byla tím ovšem ukojena, ale potěšení z ní valného neměl.

Všichni, kteří za „dob poroby“ jakýmkoliv způsobem se o „vlasteneckou věc“ zasloužili, pídili se nyní překotně po dobrém zaopatření na účet obce.

I ti, kteří své vlastenectví dokazovali pouze tím, že o různých národních parádách ozdobili svůj kabát červeno-bílou stuž-

kou nebo pili do úmoru, po lidovu jako „holendři“, dovolávali se odměny.

I bylo nutno zřídit nové úřady a úřadečky, rozmnožiti počet darmojedů a blatošlapů, ubrati tichým, zasloužilým pracovníkům, považujícím za věc nevlasteneckou: dráti obec až do naha a tlačiti se drze do popředí — a vraziti tak získané obnosy do věčně nenasytných tlam křiklounů, jinak vyhrožovali odhaleními, kompromitováním čelných osobností a vůbec strašnými věcmi.

Chudá obec kostelecká podobala se ovci přepadené stádem divokých šelem. Nestane-li se zázrak, roztrhají ji na hadry a vítr roznese její zbytky do všech stran světa.

Než nejen politické strany byly do sebe hlava nehlava, ale i příslušníci jedné každé z nich nevražili na sebe, vyčítali si politickou nevspěšlost nebo podezírali se ze špinavých snah a cílů. Hospodští musili poříditi si stolky, stačící len pro dva lidi, neboť sesedli-li se tři, nesnesli se.

Nejmírněji a nejsvorněji počínala si strana Malenova, již vládlo kněžstvo.

Mezi ní bylo sice dosti povah, výše vylíčených, na chuti k rvaní jim nechybělo nikdy, chamtěním na účet rodné matky-obce nezůstali pozadu za jinými, ale uvykli tuhé kázni, věřili, co se jim k věření předložilo, a tak vládl mezi nimi boží mír aspoň na oko.

Ne marně odkazoval je farář na příští volby, až pokrokáři všech odstínů vzájemně se potrou a oni pak dostanou se k vládě. Že se tak dříve nebo později stane, za to jim ručí pokrokářská krátkozrakost a bezmezná jejich rvavost. —

Malenova posice v této vřavě byla mnohem nesnadnější, než pokud byl jen kandidátem starostenství.

Stál na nejvyšším místě v obci, byl se všech stran pozorován, musil být odstražitý a bezúhonný. Jeho nepřátelé pátrali po každém jeho hnutí a když ničeho v přítomnosti nenalezli, zabloudili čenichy do minulosti.

I vyplynuly opět na povrch historiky, o nichž se Malena bezpečně domníval, že upadly do moře zapomenutí. Měl-li jim čeliti, musil navenek stále vystupovati jako příkladný občan a manžel, láskyplný otec.

Především: láskyplný otec, neboť zlomyslnost jeho nepřátel nasadila páku podezřívání a pomluv do tohoto choulostivého místa, aby otřásla budovou jeho slávy a moci, v níž se slunil, neb aby mu aspoň otravovala beztak již hořký život.

— —

Dcera Justyna vrátila se tím časem domů po tříletém pobytu ze švýcarského pensionátu, kde dlela „na vzdělání“. Odešla jako slaboučká, chorobně vypadající osůbka, vzbuzující spíše soustrast než cokoli jiného, a objevila se ke všeobecnému překvapení jako urostlá, svěže vypadající, polodospělá dívka, mající na domácím slunci dozrání v ženu. Pobyt v cizině, změna celého způsobu života blahodárně na ni působily, ale přes to, kdo neměl příležitosti dříve ji znáti, nikterak se nad jejím zjevem nepozastavil, neb nebylo na něm nic zvláště pozoruhodného, vábivého, nápadného. Snad jedině ústroj dívčin. svědčící o cizokrajném původu a nákladnosti. Justyna vykračovala si v něm velmi sebevědomě jako pávice mezi slepičí havěti, a tatík se zadostiučiněním shledal, že i chováním na venek snaží se dáti na srozuměnou těm maloměstským kosteleckým putičkám, kdysi spolužačkám, že marně „na vzdělání“ v daleké cizině neprodlela.

Malena, chtěje se jí před celým světem pochlubiti, nyní tím častěji vodil ji s sebou nejen na všechny možné slavnosti

a zábavy v širém okolí, ale i na cesty za obchodem i za úředními záležitostmi ji bral, zvláště tušil-li, že ve společnosti mohou se setkat s nějakým kandidátem ženitby, považovaným za výhodnou partii. Snad mu ani na štěstí dceřině tolik nezáleželo, jako spíše na opětném úspěchu povýšenství, jež vyžadovalo vždy nového a nového lesku a po jeho soudě upevňovalo mu posici v městečku.

Jak se jen poněkud hodilo, neopomenul zdůrazniti, že dceři opatřil vzdělání na nejpřednějším lausanském ústavě pro dívky z „nóbl“ rodin, že dcera mluví francouzsky jako rodilá Pařížanka, vyzná se v nejjemnějších ženských pracích, o jakých si zdejší ženská mládež nedovede ani učiniti představu.

Byla-li takové schloubě přítomna paní Malenová, mírnil se, „pamatoval“, neb míval pak doma nepřijemné dozvuky. Žena horlila, že se zesměšňuje vyvyšováním něčeho, co u zámožných, jen trochu vzdělaných lidí rozumí se samo sebou, že každým slovem prozrazuje svůj nízký původ. Dobře pozoruje, jak se společnost útrpně tváří při jeho nechutných výkladech o nákladných studiích dceřiných, jest jí trapno za takových okolností účastniti se zábav, a Malena učiní dobře, bude-li Justynu sám doprovázeti...

I nyní, kdy dcera zevnějškem prospěšně se změnila, srdce paní starostové k ní se nepřiklonilo. Justyna neodbytně připomínala jí všecky ty hědy, jež pro ni od jejího početí vytrpěla, všecku tu hnusnou přetvářku, pustou komedii, ustavičné sebezapření, jimiž léta jejího života byla prostoupena a otrávena...

Byla tu však nyní ještě jiná příčina, proč paní Malenová nerada sdílela společnosti dceřiny.

Někdy jako zacvrlikání ptáčkovo v zimě ozval se v ní slabo, slabounko hlásek klíčící naděje. Jsi dosud mladá a ne bez půvabů, snad, snad přece, třebaže již v plném létě života, usměje se na tebe štěstí!

Ale tu vrátila se z ciziny dospělá dcera, zastínila ji ne sice krásou, ale svým jarým dívčím zjevem, jako by zrovna ukazovala na vrchol léta života matčina. Ach, jak neblaze zakřikla ten hlásek snad již poslední naděje...!

Jednou byl Malena s Justynou na májovém plese v sousedním větším městě. Noc byla vlahá, plna vůně kvetoucího stromoví, a tak tančilo se při otevřených oknech sálu. Malena ponejvíce se bavil v přílehlé jídelně se známými pány a jen chvílemi zašel podívat se na tancující. Ples byl velmi četně navštíven i důstojníky místního dragounského pluku, kteří tvořili zde jakousi elitu mezi mužskou tancující mládeží, a jakž jest již výsadou pánů dvojího sukna, těšili se u krásného pohlaví veliké přízni.

Nedlouho před půlnocí uvelebil se Malena v rondelu, proměněném v útulný, květinami a exotickými stromky vyzdobený koutek, a odtud díval se na taneční rej. Co tak nepozorován sledoval prostorem mezi dvěma vavřínovými stromky mihající se párky, pojednou utkvěl pohledem na jednom, který zvolna se pohupoval pod hudební galerií, jako by byl zapomněl v blahém zanícení na okolní svět.

Malena podle barvy šatů i podle úpravy hlavy poznal Justynu a když upřeněji se zadíval, povšiml si, jak těsně přitisknuta jest celým tělem k postavě svého tanečníka, štíhlého důstojníka s ulízanou, řídce vlasy pokrytou hlavou. Ted' patrně na jeho poznámku pozvedla k němu obličej a vpíla se do jeho očí nezapomenutelným vášnivým pohledem... A zase těsně k sobě přivinuti pomalu plynuli sálem.

V Malenovi pojednou bleskla vzpomínka na dávno uplynulou epizodu jeho záletů na zámeček hrouzkovický, na onen bouřlivý večer, kdy Fany usilovně ho vábila, aby nevydával se do nepohody a přenocoval u ní. Její horečně rozhořelé oči tenkrát byly plny smyslůstí a čehosi nevyslovitelně lákavého, nač nikdy se nezapomíná, právě tak – jako nyní Justyniny.

Tu se pojednou Malena zapotácel, až se musil zachytiti stromku, to když si uvědomil, že přistihl při takovém objevu – ne snad nějakou kurtizánu, vyšedší na frej, ale svoji vlastní dceru! Chvíli to trvalo, než se uklidnil, vzpamatoval se, ale i pak bylo v jeho hlavě jako po kocovině zoufale prázdno...

Má dceru vyrvati z tohoto víru, domluviti jí, snad žádati od ní vysvětlení jejího nejmírněji řečeno – neopatrného chování! Snad ani netuší, jak si takovou nepředložeností zadává, snad hůře vše on, otec, posuzuje, než jak jest tomu ve skutečnosti – –!

Tu teprv si povšiml, že hudba přestala hráti, i chtěl vrátiti se do jídelny, vyhledati Justynu. V té chvíli zastavil se však před rondelem hlouček důstojníků a zastínil mu výhled do sálu. Byli rozesmátí, až rozpustile rozjaření, jak bývají mladí lidé po hodokvasech neb pitkách a jejich hovor podobal se více blábolení.

„Mrcha chlap, tenhle Böse, jaké on má u ženských štěstí...!“ škytaje promlouval písklavým hlasem mladý poručík s načesanými šistkami a vodnatýma očima, „nic za to nedám, že se mu ta čiperná holčice v citronově žlutých tylových šatečkách na milost a nemilost vzdala...“

„Má štěstí,“ přisvědčil malý, otlý nadporučík s býčí šijí, oplešalý až po uši, „ale v tomto případě je to více náhoda. Vždyť se ta slečinka na každého tanečníka lepí a svítí těma roztouženýma očkama jako divoženka.“

„Nic platno, mluvíte si o Bösem jak chcete, ale jedno mu neupřete, že je dobrý kamarád. Přejde ke mně a dobrácky

povídá: Nejprv se napiji z kalichu rozkoše já a pak pustím tebe. Po půlnoci máš ty sólo... Aby sis nemyslil, že pamatuji jen na sebe...“

Vysoký, ramenatý kadet von Lerchenthal v očekávání rozkošného dobrodružství nervosně se probíral v řídkém knírku a poklepával špičkou dlouhé boty o parkety.

V té chvíli zahrála kapela svižný valčík a důstojníci se rozprchli. Malena seděl zde dosud jako v omámení a utíral si s čela studený pot. Není pochyby, že ti mladí páni mluvili o Justyně. Ona jest to, o níž usoudili, že se na každého lepí, přesvědčil se o tom přece na vlastní oči. Sotva se vymotal z rondelu, přeběhl zrakem tancující, aby zjistil, koho to nešťastné děvče nyní svou přízní obšťastňuje, leč marně zrak namáhal: Justyny s důstojníkem neuzřel. I proklestil si cestu chumlem tancujících a zaměřil ke dveřím, vedoucím ze sálu do zahrady, prozářené modravým měsíčním světlem. Sotvaže však dotkly se jeho nohy mladého pažitů, vyrostl před ním na světlem zalité cestě důvěrně k sobě přitulený párek mladých lidí. Nemusil věru ani chvíli se rozpakovati, koho mínili důstojníci onou divoženkou v citronově žlutých šatech. Měla je v celém sále jen jedna dáma a tou byla – jeho dcera, nyní proti němu kráčející po boku šviháka důstojníka... Pokročil jim vstříc, a když Justyna odskočila od svého rytíře a sklesle stanula před otcem, uchopil ji za ruku a beze slova odváděl si ji do šatny.

„Pane, pardon, co si to dovoluujete!“ více v rozpacích než v hrdinském vzplanutí a odhodlání drtil mezi zuby důstojník a jako v protestu zašermoval ve vzduchu rukou.

Malena jen rozhorleně pohodil hlavou a hořce zahučel:

„Naposledy vás snad budu prositi o dovolení...!“ Justyna všecka se chvějíc oblékla se a pak velmi zkroušeně následovala otce ke kočáru. Uvelebili se každý v jednom koutku,

jako by k sobě nepatřili, a ani slůvko po celou dobu jízdy nepřešlo přes jejich rty.

Když po dvou trapných hodinách konečně zarazili před domem, vyprostili se z útrob pohodlného landauru a došli k bytu, tu teprv u samých dveří ložnice Malena nahněvaně zabroukl:

„Viděl jsem to dnes pěkné věci – ani se nechci dále o tom zmiňovat!“

Po několika dnech klidného uvažování díval se Malena na chování Justynino již shovívavěji, ba dokonce se mrzel, že ukvapeným jednáním zkazil jí zábavu a bolestně se jí dotkl tvrdou výtkou. Dostalo se jí přece tak pečlivého vychování, je mládě, sotva dětským sukýnkám odrostlé, a on div nepodezřívá ji ze záletnictví! To, co slyšel z úst polozpitých mladíků, jistě byl pouhý žvast, známé důstojnické chvastounství. Z neopatrného dívčina jednání hned vybájili román, její draci vzrušení vykládali si po svém nestoudném způsobu za...

Věru, hrozil se domyslití.

Sami jsou dobrodruzi, neostýchající se každé chvíle čest ženinu vláčeti kalem, jaký div, že o nezkušeném, prostém děvčeti hanebně soudí.

„A což ta procházka v sadě při měsíčku?“ hlas pochybnosti znovu ozval se v jeho nitru, ale i zde našel milosrdné vysvětlení a omluvu. Dcerka pobloudila, snad se i zapomněla, ale zajisté se vzpamatovala, došlo-li mezi nimi k nějakým intimnostem.

Nadarmo nebyla přece po tři léta pod přísným dozorem v prvotřídním ústavu, jistě byla poučena o všech svodech lehkého světa i jak se má v kritických chvílích zachovati. Ale přes to, když dospěl až k blahovolnému posouzení trapné plesové příhody, nemohl zapuditi s mysli škaredou chmuru, jež na ni ulehla.

Práce a starostí každým dnem přibývalo, zabíraly všecek čas, vytlačovaly vše jiné. Malena byl stále jako v kole, čím výše stoupal a bohatl, tím více se odcizoval rodině, kde byl nyní bezmála jen hostem.

Jednoho zimního podvečera pojednou ho napadlo, že zapomněl ceník velké německé firmy v dílnách nacházejících se v dlouhém křídle budovy. Hodil na sebe zimník, hlavu přikryl plackou a ve věčném Spěchu sáhoval dvorem k dílnám. Ceník, jak jej tam zanechal, ležel na etažéru, i vstrčil jej do náprsní kapsy a již byl venku. Pojednou přišlo mu na mysl, aby této příležitosti použil a stavil se v nedalekém skleníku, svěřeném péči mladého zahradníka, současně zastávajícího i službu domovnickou. Jakmile vstoupil do vyhřáté, všelijakou vůní prosycené místnosti, kdosi slabě vykřikl, pak uzřely jeho přítmi dosud nezvyklé oči kmitnouti se směrem k protějším dveřím ženskou postavu... Několik kroků od něho stál mladý zahradník, nakloněn nad přihrádkou s kvetoucími crokusy, horlivě je prohraboval a teprv když uslyšel pánovy kroky, v patrných rozpacích vyšel mu vstříc:

„Koho jste tu měl?“ ostře zařízl Malena a zkoumavě zabodl zrak do pobledlého obličeje mladíkova.

„I kmotrova, dcera někdy se zde stavuje a pomáhá mi,“ třaslavě se vymluvil zahradník.

Malenovi blesklo hlavou náhle vzbuzené podezření i otočil se na patě a skokem byl ze skleníku. Ještě postřehl, jak na protější zeď švižně se vydrápala dívka, seskočila, až to zabuchlo – do dvorka svaka Kroupy.

V zápětí byl u zdi, hodlaje ji slézt, ale po dvakráte mu nohy na vlhkém trávníku uklozly a on dopadl do keřů, až konečně po třetí se pokusil a dostal se na protější stranu.

Prudce otevřel dveře chaloupky a octl se tváří v tvář sestře, sehnuté u kamen a přikládající do pece několik odkorků dřeva.

„Vběhla sem holka, kams ji ukryla?“ zadýchaně ze sebe vyrážel.

Sestřin uvadlý a předčasně tuze zastaralý obličej byl v té chvíli jako bez krve, ale z úst zaznělo to mírně: „Koho bych tu měla?“

Malena pátravě ohlédl se po chudičké jizbě, pak vstoupil do kuchyňky a odtud do síňky... V tom zatmělo se před ním ve dveřích a vešel krejčí Kroupa s balíkem látky v ruce. Poznáv zde nevidaného hosta, svaka, překvapeně ucouvl a temně zahučel:

„Co vy tu pohledáváte, to bych přece rád věděl...!“ „Ale myslí si, že se u nás ukryla jakási holka,“ přispěchala žena s rozpačitým vysvětlením. Řekla úmyslně „jakási“, aby utkání obou mužů zkrátila, ač dobře věděla, o koho Malenovi běží.

„No, to by tak bylo!“ studeně prohodil Kroupa a výše, zahroceně dodal: „Naposled shání tu svou slavnou slečnu...!“

Malena uslyšel dobře ten jedovatý doslov, ale jako by nechal, přikrčil v nízké síňce hlavu a zklamán, zahanben vyšel ze stavení.

Přece nebylo to smyslů mámení, viděl zcela určitě děvče sléztí zedř, nikam jinam za tu krátkou dobu nemohlo se ukrýti, leda by se byla pod ním země otevřela. Musil se nezbytně spokojit tím, co slyšel, ale v jeho duši znova a znova vyrostlo podezření, že přistihl Justynu na hříšných cestách... Teprv dodatečně ho napadlo, že by měl prozkoumat ve sněhu stopy, i vyšel z domu již v samý večer a s lampičkou pátral v okolí skleníku a u zdi. I zjistil nade vši pochybnost, že jsou zde čerstvé stopy a ty pocházejí od noh, obutých jemnými dámskými

střevíčky. Krk by vsadil, že vězela v nich Kroupou posměšně míněná „slavná slečna“ – jeho dcera!

V lednu následujícího roku sesypal se na Malenu dešť velikých čestných hodností. Jest u nás chvalným zvykem, bezmyšlenkovitě naházeti na bedra jednoho člověka tolik různých funkcí, že den musil by míti třikrát tolik hodin a člověk několi-krát tolik energie a schopností, aby jen zběžně jim vyhověl. Malena vedle starostenství a předsednictví v místní školní radě byl nyní starostou kontribučenské záložny, hasičského spolku, předsedou kostelního výboru, správním radou několika akciových společností. Nyní byl i zvolen předsedou okresního silničního výboru, předsedou rolnické akciové sladovny a dokonce radou obchodní a živnostenské komory.

Jako v oné příkladné povídce o zahradníku a oslu spoluobčané házeli na jeho široký hřbet otep za otepí a Malena, třebaže pod jejich tíží div neklesal, bez rozmyšlení je přijímal.

Přítel farář, kdykoliv si mu Malena posteskl, jak ho zrovna hodnostmi ubíjejí, na upokoženou mu významně říkal:

„Bůh vám zajisté dopřeje tolik síly, abyste důvěry našich spoluobčanů nezklamal a ke cti a užitku jejich svěřené úřady zastával.“

Slova „nezklamal důvěry“ a „ke cti“ farář v řeči s vědomým důrazem podtrhl.

Malena dlouho o nich přemýšlel, uvažuje, zdali farář snad neměl na mysli jeho rodinné poměry, ale pak ve shonu starostí a zaneprázdnění zatlačily je jiné dojmy...

Tím časem dostala kostelecká honorace nového, zajímavého člena. Zemřel ředitel zdejší textilní továrny a na jeho místo nastoupila nová, poměrně mladá síla, dosavadní disponent firmy z vídeňského skladiště Weyskoč. Byl to světem prošlý,

sebevědomý muž, připomínající výrazné typy jihoslovanských junáků, podle vyprávění potomek starobylého českého zeman-ského rodu Weyskočů z Rybné a Tmánic. Sloužil jako důstoj-ník několik roků u „Deutschmeistrů, pak prý přijal úřednické místo v továrně v Lodži, odtud dostal se do Curychu, do horní Itálie, až konečně zakotvil ve Vídni. Jeho vystupování bylo ele-gantní, skutečně kavalírské, byl znamenitý společník, jenž dovedl celou společnost pobaviti; vtipem a žerty jen sršel, ale dovedl i za napjaté pozornosti vyprávěti o romantických dob-rodružstvích, jež zažil na svých potulkách světem. Jedno bylo jisto, že Kostelec takového ptáka-ohniváka dosud ve svých zdích nechoval.

Přirozeně seznámil se nový ředitel i s rodinou mnoho-obročníka Maleny, poznal rozkvetlý jeho závod a lehko si do-myslil, že jest to pravý zlatodol, třebaže jeho pán pro různé veřejné hodnosti nevěnuje mu tolik pozornosti, kolik by si za-sloužil.

Nejvíce patrně zaujaly šviháka ředitele Malenovy dámy. Paní Fany byla v nejlepších letech, blahobytem a vším možným po-hodlím udržela si svěžest a krásu, že směle mohla zapřítí deset let. Na první pohled neklamně odhadl, že smrtelně se nudí při suchopárném, ješitném a duševně omezeném muži a nezatajuje, že jest jí společnost nového hosta velevíta-ná v její časté osamělosti. Pan Weyskoč znalecky odhadl její plně rozvitě vnady a uznale si uvědomil, že dosud by stála za hřích. Jako pavouk pozvolna a rozmyslně zapřádá ji do pavučiny svodů, tu choval se k ní úctyplně jako k ženě za-nedbávané, trpitelce, líbal jí konečky prstů, zabavoval ji vy-právěním pohnutlivých historií ze svého dobrodružného, ruš-ného života, o pozvolném umírání své první jinošské lásky, andělské bytosti, jakou země před tím nikdy ještě nenosila,

o mukách, jimž vydána byla jeho duše, tu zase vášnivými pohledy všechny smysly jí zmátl, její tučné ruce k srdci tiskl, a zahrnoval ji nadšeným velebením její rozmilosti a krásy. Jest známo, že žádný tvor na světě nesnese takovou přemíru lichotek a chvály jako ješitná žena...

Paní Fany nebyla z oněch bytostí, které stůj co stůj odolají záleťnictví, a tak za nedlouho třepala se jako polapená moucha v síti pavouka svůdce a cele se mu oddala... Konečně přišel ten rytíř z pohádky, po němž srdce její po léta marně prahlo!

Justyna zaujala jeho zájem opět jiným směrem. Nebyla kráskou, ale vábila k sobě muže jednak svou mladostí a pak jakýmsi neuvědomělým kouzlem, jež vyzařovala její bytost, záhadnými očima, jimiž chvílemi probleskovala vášnivá, požitků lásky lačná duše.

Weyskočovy zkušenosti s krásným pohlavím byly bohaté, nežil marně na světě, prošel mnoha ohni a tak se mohl snadno v tomto zapadlém kousku země, v průhledných poměrech a situacích orientovati. Zkrátka usoudil: matka i dcera plně zasluhují, aby především jiným věnoval jim své volné chvílky. Tak se stal řiditel Weyskoč častým a vítaným hostem v domě Malenově. Vítaným i otcí.

S počátku liboval si Malena, že žena nyní mnohem vlídněji k němu se chová, jeho různé zvyklosti milosrdně přehlídí, že vůbec v jejich domácnosti nyní to veseleji vypadá. Nudila se, měla za jeho časté nepřítomnosti dlouhou chvíli, není tudíž divu, že byla někdy jako křen, tak vysvětloval si příznivou změnu poměrů.

Časem zalíbila se mu myšlenka, že tento čiperný moderní muž značného světového rozhledu a zajisté slibné budoucnosti byl by výbornou partií – pro Justynu. Jest sice značně

starší, ale to právě bylo by pro ni výhodou, neb potřebuje rozumného a energického muže, jenž by ji ovládl. Přesvědčil se na několika případech, jež utajil i před svou ženou, že jest nejvýš na čase, aby Justynu provdal, neb její smyslnost a vášnivost může jednoho dne připravit mu horkou lázeň.

V té obavě byl utvrzen i znaleckým posudkem.

Zajel si jednou k známému brněnskému lékaři, odborníkovi, vyličil mu dceřinu povahu a uvedl i řadu okolností, které ho velmi znepokojovaly. Lékař nadhodil, že v jejím případě snad jde o erotomanii a doporučil brzké provdání... Weyskoč doposud jako pravý gentleman svými galantnostmi stejně obmýšlel obě dámy, byl k nim roztomile pozorným, že žádná z nich v tom směru nemohla záviděti druhé, naopak musily oceňovati jeho takt.

Dalo se to ovšem prostým způsobem vysvětliti. Chce-li získati dceru, musí nakloniti si předem matku, takový jest již světa běh. Z té příčiny Malena, kdykoliv zastal ředitele s ženou v důvěrném hovoru, třebaže v první chvíli nepříjemně býval dotčen, hned si to vymluvil ve svůj prospěch.

„Fortelný človíček, chová se strategicky, nejprve zteče hradební zeď a pak teprve zmocní se města...“

Jak teplé jarní větry ofoukaly cesty, bylo Malenovi častěji prodlévati mimo dům a to hlavně v záležitostech silničních. Netrudil si tím mysli, odjížděl spokojeně v tom vědomí, že k uzrání dobré věci nejdříve třeba jest trpělivosti a času. Ředitel Weyskoč patrně má již bláznivá léta dávno za sebou, užil in puncto žen asi více, než tak mnohý smrtelník, nasytil se jich a zajisté s moudrou rozvahou bude klidně kráčet k cíli, zajímá-li se totiž o Justynu...

Jednou vrátil se Malena z cesty dříve, než hodlal a domů oznámil.

Marně zvonil u bytu, nikdo se neozval. I zašel do dvora a odtud spatřil služky v zahradě sbírající se šňůr prádlo. Na otázku, kde jsou dámy, řekly mu, že slečna odešla po svačině, o milostpaní pak vůbec nevědí.

Malena se zasmušil a v duchu si řekl: „Takhle to dopadá, když mě nečekají!“

Před samým večerem vrátila se Justyna. Vypadala jako po dlouhé toulce unavená, zablácená a na jejím čele ležel mrak.

Otec nevlídně ji uvítal drsnou otázkou: „Kde je maminka?“

Pohodila rameny a ušklíbala se opovržlivě: „Co já vím?“

A po chvíli vzdorně, odhodlaně:

„Abych ti rovno řekla: vím. Vyklouzla po obědě z domu, jako by se chtěla staviti v sousedství, ale zatím zašla až za továrnu, kde na ni čekal s automobilem Wey- skoč...“

„Snad se mýlíš, to ti asi lidé donesli bídný klep...“ zadržle zachvělo se z úst Malenových. „A konečně nač se nad tím pozastavovati, rozčilovati, vždyť jsem i tebe viděl několikrát vyjetí si s panem ředitelem...“

„Mýlím se, mýlím!“ Justyna úšklebně ohrnula rty, „viděla jsem je zcela zřetelně, neboť jsem jim nadběhla... Tati, já se ti divím, opravdu se ti divím,“ dodala s úmyslným důrazem.

„Jsi rozčilená, snad i nespravedlivá,“ hluše vydralo se Malenovi z úst.

„Já a nespravedlivá! Naposled mi snad řekneš, že i žárlivá!“ zachychlala se Justyna, ale vyraz jejího obličejce svědčil, že v nitru jejím to vřelo.

„Snad...“ zkoumavě podíval se jí otec do očí.

„Ne, něco takového...!“ pohodila Justyna hlavou a jako uražené božství odešla do sousedního pokoje. Malena dlouho v zamyšlení přecházel pokojem, pak odešel do dílen.

Pozdě večer vrátila se paní Fany z vyjížďky. Zarazila se, když znenadání spatřila muže, chvíli nemohla popadnouti dechu, ale pak na pohled lhostejně protáhla:

„Aá, tys již doma...?“

„Ano, vrátil jsem se patrně nečekán, nevitán a našel dům jako po vyhoření. Paní prý odjela kamsi s panem ředitelem, řekli mi cizí lidé,“ zalhal si, aby ušetřil dcery.

„Tak vyzvídals, vyzvídals!“ studeně zasvištělo z úst paniných.

„Naposledy měla jsem tebe požádat o milostivé dovolení...“

„Kdybych já ti nabídl vyjížd'ku, jistě bys odřekla,“ hořce odřekl Malena. „Každý je ti milejší než ten, který tě tak vysoko povznesl, vším možným blahobytem obklopil...“

Tu Fany vztyčila se před ním jako furie. Z jejích očí sršely blesky, její ústa jako by byla zkroutila křeč.

„A tomu se snad divíš?“ zasvištělo z jejích rtů vichřicí.

„Musím ti konečně říci, co si o tobě myslím, jinak mě to zadusí... Mým přičiněním, mojí chytrostí stal jsi se tím, čím dnes jsi. Toho přece nezapřeš! Nebýti mne, ani pes by se nebyl o tebe v městečku otřel. Zakrněl bys zde jako bídný stolaříček...“

„A což já jsem se nepříčinil, do úpadu nenadřel, nezasloužil si svého majetku a postavení?“ rozhořčeně jí předhodil.

Mávla jen opovržlivě rukou.

„O tvém přičinění a tak dále nechce se mi ani mluvit. Ty nejlépe víš, že všeho toho beze mne bys neměl. Jsi praobyčejný pošetilý človíček, povznesený přízní farářovou a chytrostí ženinou k hodnostem, o nichž se ti nikdy ani nesnilo. Čím více se nadýmáš jako žába a hráš si na hodnostáře, tím více se mi hnušíš...“ Drsně a tvrdě drala se jí tato slova z úst, ale z celého jejího výpadu proti muži bylo patrné, že nevyšel z nahodilého rozčilení, ale má mnohem hlubší kořeny.

„Pěknou zpíváš!“ zatrpkle vydechl Malena, „takovou tedy odměnu sklízím za všecku tu starost, pozornost k tvé osobě...“

„Nestojím ti o tvou pozornost, obejdu se bez ní,“ příkře odřízla paní; „starej se hlavně o sebe a především nezesměšňuj se před lidmi slídičstvím. Nejde mi snad o tebe, ale jsem bohužel tvou ženou...“

Tato rozprava byla důležitým mezníkem v obapolných jejich stycích, které od té doby staly se ještě napjatějšími, cizejšími.

Z domácnosti jejich od té chvíle zase jen číšelo to chladem, jen byli-li hosté přítomni, rozplývali se něžnostmi k sobě, aby světu naházeli písku do očí a jevíli se v pěkném světle vzorných křesťanských manželů.

Malena po tomto výstupu jako obyčejně zbaběle couvl a opět se všemožně snažil různými pozornostmi a vlídností aspoň drobet přízně ženiny si získati. Její odpor k němu jen vzrostl.

„Ubohý, směšný panáku, k tobě jsem svůj osud připoutala!“ temně si uvědomovala. Starosti se všech stran na něho doléhaly, doma byl jako z milosti trpěn: nemilý, nedrahý, nevážený, bezradný...

Jeho nejlepší rádce a přítel – farář stonal revmatismem a léčil se po několik měsíců ve vzdálených lázních. Na faře zastupoval ho administrátor, člověk nespolečenský, puritánských mravů, světu úplně nerozumějící.

Obecní záležitosti vyžadovaly samy celého, zkušeného člověka, neb jednotlivé strany potíraly se kanibalsky na nůž a ovládnouti je – na to jeho kumšt nestačil. Starosta za tak smutných okolností měl těžké ustavení a bylo třeba lodičku obecní samosprávy velmi obezřele řídit, aby mezi těmito dravými proudy neztroskotala.

Malena bez faráře byl jako lodník bez kompasu; nikdy nebyl diplomatem, jen vykonavatelem cizí vůle, nevyznal se v umění: vyhovovati na všechny strany a při tom zájmům obce úspěšně sloužiti.

V jeho dílnách, které postupem času vzrostly na továrnu s četným dělnictvem, co chvíle docházelo k neshodám. Dělníci stáli na stráži svých zájmů a snažili se organisacemi a tiskem prosaditi své požadavky, a když Malena chtěl po staru nepatrným zlepšením mezd je uspokojiti, hrozili stávkami.

Měli důvěrníka, človíčka již nemladého, bojovného, houževnatého, hrbáčka, ale neúporného davového řečníka a organisátora. Nenávisť proti „buržoustům“ a kapitalismu jen sršel a dovedl svou výmluvností a nadšením po libosti ovládati dělnictvo tou měrou, že slepě šlo za ním.

Ředitel Weyskoč brzy se obeznámil s poměry továrními a tu a tam nevtíravě vypomohl radou a při tom věc tak zaonačil, jako by ji vzal z úst Malenových, čímž se jeho ješitnosti velice zavděčil. Stávalo se dost často, že Malena hloupou umíněností dohnal dělnictvo k hromadnému protestu a stávka již již hrozila propuknouti. Tu Weyskoč dovedně rozehnal mraky a popuzené dělnictvo upokojil. Ale konečně časem vyčerpal zásobu svých utišujících prostředků a uznal, že bude třeba změnit metodu a radikálně zakročiti. Po jeho soudu bylo nutno čeliti demagogii hrbáčkově nějakou silnou osobností, která by každý pokus o vzpouru hned v zárodku potlačila, v továrně úplně zastoupila pána, tuze zaneprázdněného obecními i jinými pracemi.

Weyskoč dlouho se poptával v známých továrních kruzích, až konečně podařilo se mu vypátrati energického, v zápasech

utvrdlého mistra, o němž dalo se souditi, že vyzná se i ve zdejší neutěšené situaci a dovede si poraditi.

Podobalo se, že nezklame očekávání, neboť již jeho první vystoupení proti důvěrníkovi a jeho popichování potkalo se s naprostým úspěchem. Nový mistr časem zavedl v továrně přísný řád a upravil mzdy, i zdálo se, že na delší dobu zajistil pokojné poměry.

Došly veliké objednávky z balkánských zemí a pracovalo se plnou parou i přes čas. Nová úprava mezd dosud se nevžila, nebylo možno zjistiti, zlepšil-li se celkový stav příjmů či zhoršil, ale pomalu poznávaly v ní již bystřejší hlavy mezi dělnictvem čertovo kopýtko a nic dobrého od ní si neslibovaly. Poznání to nabývalo vždy více půdy, myslí dělnictva jitřilo, ale přes to doporučovali rozvážnější soudruzi, aby se vyčkalo, až jak se věci dále vyvinou. Většina dělnictva jako by byla zaražena bezohledným, odporu nepřipouštějícím chováním mistrovým, trpně konala práce, ponuře mlčela, jen někdy kmitl hlavami uvědomělejších údiv, jak je to možno, že tak slepě, zrovna otrocky nechají se komandovati takovým, bůhví odkud přivandrovalým ryšavcem.

Jeho demonický zjev tuze připomínal pohádkovitého krysaře hamelského. Neřval, nevyhrožoval jako jiní, jen nakysle, ironicky se usmíval, očima ospale mžoural, nad chybnou prací rameny krčil a šlehl-li jízlivou poznámkou, pak každé její slovo páliho jako krůpěj rozžhaveného kovu. Pokuty jen přešly, a když někdo při sobotní výplatě přece se odvážil protestovati, buď studeně ho odbyl nebo se tvářil jako by neslyšel.

„Nikdo vás nedrží, fabrika není s vámi kopulírovaná, svět je široký, daleký, hledejte si štěstí jinde...“ Takovými a podobnými frázemi odbýval nespokojence.

Časem vytvořilo se v továrně tak těžké ovzduší, jako na frontě před útokem. Na venek bylo zdánlivě klidno, ale uvnitř to vřelo a chystalo se k výbuchu. Malena dal se tímto klamným stavem ukonejšiti a liboval si, jak řízný mistr dovedl vytroufati podvratným živlům a na dlouhou dobu zabezpečil pokojný průběh práce. Nadarmo ředitel Weyskoč neujišťoval, že mistr je vyzkoušená břitva a nedá si foukati do kaše. Vyplení prý rozvratné živly jako plevel a zavede v závodech andělské poměry.

Tu se vrátil farář z lázní a jako bystrý diplomat, znalec lidí i sociálních poměrů hned porozuměl situaci v továrním závodě Malenově i v jeho rodině. Usoudil, že slabý a nesamostatný Malena podlehl novému vlivu a ten kdyby potrval, snad by jej dříve neb později zavedl do cizích vod a zničil ovoce jeho dlouholetého úsilí. A tomu bylo nutno stůj co stůj zabrániti.

Jakou úlohu hrál Weyskoč v domě starostově vůči paní Fany, mohl si jako její dobrý známý z dřívějšíka lehko domyslit.

Faráři předem záleželo nyní na tom, aby Malenu vyprostil z vlivu Weyskočova. Jím ovládal městečko i okolí, s ním hodlal jako s povolným nástrojem dosáhnouti ještě vyšších cílů. K větší cti a slávě boží a k svému užitku. Zpropadený revmatismus velmi mnoho pokazil, kdož ví, jakých škod by byl natropil jeho delší pobyt v lázních. Vrátil se jako božím vnuknutím ve svrchovaný čas, aby zabránil dalším spoustám.

Farář chystal se k Malenům každého dne, ale vždy zdržela ho nějaká neodkladná záležitost v duchovní správě. Čekal biskupa k jenerální visitaci, kostel potřeboval nutných oprav, vyučování ve školách musil obstarávati sám, neb kaplan onemocněl chrlením krve...

Pojednou, jako když puma vybuchne, pobouřila městečko novina, že v Malenově závodě došlo k výluce tří dělníků pro vzpurné chování proti nenáviděnému mistrovi. Všichni jejich druhové pohrozili stávkou, nebude-li mistr co nejdříve odstraněn. Scéna mezi mistrem a dělníky byla patrně bouřlivá, dramatická a slibovala míti soudní dohru, neboť jeden z nich chytl jej pod krkem a cloumal jím tak dlouho, až zůstal beze sebe.

Události následovaly kvapně za sebou, takže nezbyvalo ani času na zprostředkování. Rozjitřené mysli dělnictva vzplanuly tím osudným utkáním, jako když za horkého léta padne jiskra do stohu slámy. Nejen stolárny měly se zúčastniti stávky, ale i místní textilka prohlásila se solidární se stolaři a chystala se stávkovati...

Jednoho večera svolali důvěrníci dělnictva do zahrady spolkového domu schůzi, při níž mělo se rozhodnouti o stávce a dalším postupu jednání. Přijeli i z Brna socialističtí předáci, dostavila se i četná chudina, nemohoucí Malenovi zapomenouti jeho nynější blahobyť, takže prostorná zahrada byla do posledního místečka naplněna posluchačstvem.

Stávka byla zde dosud neznámým zjevem, z té příčiny pozornost všech účastníků byla nejvýš napjata. Bylo nepochybné, že nejdříve dojde na Malenu jako na osobnost, stojící v popředí obce, zbohatlíka, jenž „z mozolů chudiny“ v poměrně krátkém čase nashromáždil veliký majetek a nyní zahrává si na tyrana. První řečníci, vyslaní sem z Brna, mluvili jen všeobecně o „dravosti kapitalismu“, „o hydře požírající chudinu“, o potřebě pronikavé organisace, hlavně pak o důležitosti a rozšíření tiskovin strany. Tím pozornost obecnstva značně poklesla, ale ihned se vzpružila, když na řečništi objevil se místní důvěrník, človíček mrštné huby, pronikavého, ječivého

hlasu a theatrálních gest. Bez dlouhých úvodů přešel hned k jádru aféry.

Za duševního původce nynějšího hnutí přímo označil Malenu, „klerikální stvůru“, povýšence, jenž jen za přísluhování faře došplhal se tak vysoko.

Vše, co činí on a jeho drahá choť, jest jen vypočítáno na oklamání lidu, jejich pobožnost jest líčená, liguriánská, jsou to obílení hrobové, navenek příjemného vzhledu, uvnitř mravně hnilobní.

Nemají náboženství, nemají citu nejen k cizím lidem, ale ani k vlastní krvi...“

„Kroupa!“ vzkřikl kdosi v zástupu a celé shromáždění hlasitě po něm opakovalo: „Ano, Kroupa, Kroupa!“ „Uhodli jste, kam směřuji,“ přitakal řečník, „tento případ mluví za celé knihy... Má jedinou sestru, bídne s mužem a s rodinou se protloukající životem, a když dovolávala se jeho milosrdenství, krutě zahnal ji od svého prahu... Vidím tam vzadu soudruha Kroupu a vyzývám ho, aby předstoupil a vyprávěl sám, jak jeho manželka pochodila, když se kdysi dovolávala pro svého synka podpory u bratra, boháče.“

Dělníci, blízko Kroupy stojící, nutili jej, aby předstoupil, ale on bránil se tomu a chtěje ujíti trapné scéně, mávl odmítavě rukou a pohnutým hlasem zvolal:

„Je to svatá pravda, nemá citu, nemá svědomí, Bůh ho sud', ale už je po tam,... nechte toho...!“

Šikovný člověk obrátí na čtyráku, tak i řečník ihned použil tohoto poctivého projevu a zahlaholil do davu: „Slyšeli jste z úst tohoto skromného, v práci zešedivělého soudruha potvrzení mých slov. Nechce ve své ušlechtilosti znovu připomenouti těžkou křivdu, na něm spáchanou, drásati srdce sobě i vám líčením strašné té scény... Tak jedná pravý proletář, má

srdce na pravém místě... Od té doby uplynulo několik let, majetek továrníka Maleny značně vzrostl, ale srdce jeho tím více se zatvrdilo vůči chudině... Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá. Toto přísloví osvědčilo svou pravdivost i zde. Malena spřáhl se s nechvalně známým ředitelem Weyskočem, jenž stal se jeho rádcem a domácím přítelem..."

„Zvláště jeho milostenky!“ kdosi z davu zvolal. „Pravda!“ na dotvrzenou jiný houkl basovým hlasem. „Weyskoč nasadil nám sem člověka, který by se spíše hodil za raso, než za mistra. Ten se zakousl do ubohého dělnictva jako upír a pije jeho krev, aby panstvo rychleji bohatlo..."

„A aby pan Weyskoč měl na karban, v kterém tisíce prohrál!“ břeskně zaznělo ze zadu.

„Nuže, nyní víte, proč mistr týrá vás pokutami a vyhazuje nepříjemné dělníky z práce. Kapitál, prokletý kapitál potřebuje jako ten pohanský Moloch nových obětí. Proto se snaží udržeti tento nemravný, vydřidušský systém, proto vyhazuje nepohodlné, uvědomělé dělníky, a nepostavíte-li se jako jeden muž, dnes neb zítra dojde na vás..."

„Z té duše nám mluvíš!“

„Všichni za jednoho, jeden za všechny!“ „Pryč s mistrem, rase!“

„Pryč s jeho patronem Weyskočem!“

„Stávku, stávku!“

Ještě dlouho ozývaly se divoké výkřiky rozplameněné náruživosti a zjitřeného hněvu, pak obrátila se pozornost lidu na Kroupu, který se ztěžka vyštrachal na stolek u dveří a přemáhaje vnitřní pohnutí, nesouvisle, prochvělým hlasem ze sebe vyrážel:

„Jsme všichni chudáci..., vyhnaní synové Evy... trpící... Stůjme při sobě...!“

Bouře potlesku následovala po jeho dojemně prostých slovech.

Ke konci jeden z řečníků přečetl resoluci, v níž žádáno, aby propuštění dělníci znova byli vzati do práce a mistr nahrazen jiným, lidštějším.

V předvečer druhého dne navštívil farář Malenovy. Vstoupil do domu zahradou, aby nevzbudil pozornosti, a přímo kráčel do osvětlené pracovny továrníkovy. Malena rozpačitě, ale s upřímnou radostí jej přivítal:

„Důstojnosti, díky bohu, že jste se již zotavil! Přicházíte věru jako posel z nebe...“

„Aj, aj, a já již myslil, že mé místo u vás jest jiným obsazeno,“ polokáravě, položertovně větil farář.

„Jak jen si něco takového můžete mysliti!“ bránil se Malena; „byl bych pošetilým nevděčníkem, kdybych vašich vzácných rad nedbal...“

„To rád slyším,“ s vlídnou vážností přijal farář Malenovo ujištění a významně dodal:

„Doba je zlá, budete mých rad převelmi potřebovati...“

„Slyšel jste již, důstojnosti, jakou včera dělnictvo vyvádělo, jak mě špinilo? I ten mizera Kroupa, švagr!“ hněvně vybuchl továrník.

„Může mně přijít...!“

Farář povytáhl obočí a lehký úsměšek mihl se mu kolem rtů. Pak upřeně zadíval se Malenovi do očí. „Byla prý pronesena ošklivá podezření... Na kolik

jsou oprávněna, měl byste věděti vy...“

„Ničemný klep, ostouzení...!“ drtil v rozpacích továrník.

Farář sklopil zrak a odmíchl se, jakoby váhal, pak odmítavě pohnul bílou rukou, chtěje tak trapnému rozhovoru uniknouti. Po chvíli důrazně pronesl:

„Třeba jest si uvědomiti, že jsme na místech odpovědných, tak říkajíc vystaveni všeobecné pozornosti, a podle toho musíme veškeré své jednání upravit. To jest samozřejmý požadavek a má jej i rodina respektovati... Právě sděluje mi přítel, nejdůstojnější pan kanovník z Petrova, že nejpozději na podzim příštího roku budou vypsány volby do zemského sněmu... Pevně věřím, že náš milý a vážený pan starosta jest Prozřetelností určen ještě k vyšším hodnostem...“

Farář s blahosklonnou vlídností naklonil k Malenovi hlavu a poklepával prsty zlehka na stole. Pak zvážněl a již značně upjatěji a rozhodněji promluvil:

„Á propos, pokud se té nešťastné stávky týká! Po mém soudě může pokaziti vše, na čem nám tolik záleží. Pověst o ní a hlavně o jejích příčinách a všech těch ošklivých epizodách zaletí jako ohnivý došek i do nejodlehlejších končin našeho okresu, vzroste v lavinu... Důvěra a vážnost vaší vzácné osoby budou pak značně otřeseny...“

„Jak tomu jen zabránit!“ v žalostné bezradnosti ponaučoval Malena. „Přece nebudeme kapitulovati před vzpourou...?“

„Kdybych byl zlomyslný, řekl bych vám: kdo vás do té kaše dostal, necht' vás z ní vyprostí!“ břitce replikoval farář.

„Trváte-li na justamentu, pak nepochybuji, že uloví sněmovní mandát – pokrokář... Mám za to, že požadavky dělníků nejsou dokonce bláznivé a možno jim v hrubých obrysech vyhověti. Lidštější režim, přijetí propuštěných dělníků, odstranění nenáviděného mistra, úprava mezd... Rozumný člověk musí míti porozumění pro požadavky nové doby...“

„Pozvu si důvěrníky a promluví s nimi, jak mi vaše důstojnost radí,“ již odlehčeněji přiznával továrník a byl v tu chvíli odhodlán k největším ústupkům – pro slíbený poslanecký mandát.

„A až se vám to podaří,“ zvolna zahovořil farář, „pak vysvobodím vás já od největšího nebezpečství... Pan ředitel Weyskoč musí zmizeti s našeho obzoru. Proč – pro tu chvíli vám utajím... A nyní dovolte, abych pozdravil naši vzácnou paní starostovou.“

Tou dobou, co tyto rušné a povahou svou trapné děje v domě hojnosti, paláci Malenově, se odehrávaly, v příkrčeném, vetším domečku v sousedství, u krejčího Kroupy, svaka starostova, zírала stará bída, nemenší dřívější, neb dcery dorůstaly a dosud potřebovaly příspěvní rodičovského. Ale byla oprávněná naděje, že brzy z domu odejdou a tím rodičům nejen ulehčí, ale i vypomohou jim ze svých výdělků.

Byly vyučené, dovedné švadleny, některé v továrně se uchytily a ukázaly se býti bystrými a spolehlivými dělnicemi.

Pro začátek byla jejich mzda nepatrná, stačící tak na opatření kousku oděvu.

Pavlík vítězně překonával obtíže chudého studenta a byl chloubou ústavu. Z domu při nuzných poměrech nesměl mnoho očekávati, i přižívoval se kondicemi. Byl to hořký chlebiček, který si tak poškolní námahou vydělal, a nejednou vysílen sotva se doklopýtal po schodech do svého podkrovního bytu a po hubené večeři téměř dopadl na lůžko.

Vytáhl se, že byl jako mladá břízka, ale celý jeho zjev vzbuzoval spíše úzkost než potěšení.

Byl jako stín, k přeštípnutý štíhlý, dojímavě krásného obličeje s hlubokýma, pohádkovýma očima, jako zatoulanýma do nadhvězdných výšin.

Více byl synem Vzkříšení, než synem člověka.

Konečně dospěl až k poslední metě a maturoval, jak se dalo očekávat: s nejlepším prospěchem.

Abiturienti ústavu uspořádali na rozhučenou s profesory večírek v sálku předměstského hostince a v družném hovoru, za zpěvu a přečetných zdravic setrvali s nimi do pozdní noci. Hovořilo se mnoho, vzletně i nadšeně, kuly se plány do radostné budoucnosti, vyprávělo se, jakému povolání jednotliví studenti se věnují.

Pavlík byl toho večera neobyčejně vážný, a zatím, co jeho druhové se veselili, zasněně těkal očima od jednoho ke druhému, jako by si chtěl drahé jejich podoby pevně zapamatovat.

„Jakou dráhu vyvolí si náš milý primus?“ srdečně zeptal se ho starý třídní profesor-matematik.

Pavlík jako zlekaně utkvěl na něm zrakem, pak bolně se usmál a nachýliv k němu hlavu polohlasně děl:

„Vašnosti, to nezáleží jen na mně... musím se poradit s rodiči...“

Společnost ve všeobecném rozjaření lehce přešla přes tuto scénu, jen katecheta, „tatík studentů“, sklopil jako v těžké dumě oči a v duchu připomněl si význačné místo z knihy Esther:

„Viděla jsem tebe jako anděla božího a zkormoutilo se srdce mé pro bázeň slávy tvé...“

Jednoho letního večera přijel Pavlík na rozhrkané bryčce domů s černým, odřeným kufříkem, který provázel ho po osm let a byl mu v cizině kouskem milého domova.

Rodina ho s jásotem přivítala, neboť nyní byl již téměř pánem.

„Maturitní vysvědčení s vyznamenáním otevře zajisté před ním všechny dveře úřadů,“ utěšoval je starý soudní kancelista,

bydlící v sousedství a docházející ke Kroupům na pobesedování.

Ale když pozdě v noci rodiče ulehli a kolem nich všecko spalo tvrdým spánkem upracovaných lidí, naklonil se mistr k ženě a tiše se zeptal:

„Máti, spíš?“

„Nespím,“ ozvalo se teskně ze sousedství — „Jakpak mohu spát, když mám plnou hlavu starostí. Ten hoch se mi nelíbí...“

„Mně také ne,“ roztřeseně vydechl tatík.

„Je jako pápěrka, jako dohořívající svíčička,“ žalně chvělo se mu se rtů. — „Malinké zavanutí...“

„Dá Bůh, že se snad vzpamatuje,“ plna úzkosti pronesla matka. Musí se silít...“

„Porad', jak a čím...!“ vydechl otec a zoufale zadíval se ke stropu.

Chvilí bylo ticho, jen staré hodiny na stěně při pohybu kyvadla dutě cvakaly a občas v nich zachrastilo, pak zalehla do noční tmy polohlasá vroucí slova modlitby otcovy:

„Milosrdný bože, zachraň nám to drahé dítě při životě, aby ke cti a chvále tvé žilo zde na zemi — — —!“ Přidušený pláč ozval se se sousedního lůžka v zápětí jako odpověď'.

Nastala řada horkých dní, kdy slunce od bílého rána do pozdní noci pražilo, až slévalo, a vzduch byl jako kovářská výheň.

Pavlík ztěžka nohy vlekl, posedával, tu zase odšoulal se do komůrky, hledící jediným okénkem do zahrádky a ulehl.

Tatík někdy od práce povstal, za ním se vypravil a zlehka hladě ho po kadeřavých vlasech, měkce se zeptal: „Nu, lehl sis, hoviš si, vid'...?“

Jednou synek podíval se upřeně do bolem zmučené tváře otce a jako by se zpovídal, unaveně pravil: „Vzal jsem si toho trochu mnoho na ten svůj slabý hřbet... Ty kondice mně dodaly... A pak jsem se ani dosyta nenajedl... Býval jsem tuze unaven... nebylo ani... chuti k jídlu...“

Otec, slyše ten žalný stesk, jen hlouběji sklonil hlavu a zaťal rty, neb srdce se v něm třásl jako v bouři list. Nezměrné zoufalství se ho zmocnilo; byl by vyskočil,

běžel do chrámu a na kolenou vyprosil si zázrak, ale bylo se třeba nadlicky přemoci, aby svého hoška smrtelnou úzkostí nevyděsil.

„Však ty se zotavíš, zase budeš chlapík!“ nutil se do bezstarostného tónu řeči: „Odpočineš si, pořádně se vyspíš, najíš...“

V nitru jeho hučel temný hlas jako zvon k pohřbu: „Všecko je marné..., všecko je marné...!“

Pavlík první dny suše pokašlával a potil se, ač ležel na lůžku zlehka oděn a nepříkryt, ale čím déle byl doma, tím kašel sílil, až se někdy zdálo, že slabá prsíčka studentova se prolomí.

Přivolaný lékař dával jen prášky a poručil mu pít syfony...

„Měl by takhle někam se odebrati, kde je nablízku les; toto ovzduší mu neslouží,“ radil.

Kroupa hned si vzpomněl na rodnou ves, položenou na úpatí velikého jehličnatého lesa.

Zmínil se o tom před Pavlíkem. Doveze jej k bratrovi, chalupníkovi, tam bude mít čerstvě nadojené kozí mléko, vajíčka, sem tam nějaké to kuřátko mu připraví... Vzduch tam jen voní...

Pavlík zadíval se mu do očí pohaslým, beznadějná smutným pohledem.

„Věříte, tatínku, v mé uzdravení? Mně ani les již nevzkřísí... Můj život oprchává... jako... ten květ... „Co to, dítě, mluviš...?“ zaúpěl tatík.

„Vím, co mluvím...!“ tiše dal v odvetu synek a zadíval se na své vyhublé, průsvitné ruce...

Kolem chalupy krejčíkovy drnčely mandelňáky s obilím až na vrch nakupeným, ozývaly se veselé písně a výkřiky ženců – –

V přístěnku u zahrádky dohořívala svíce života ušlechtilého juna, dostudovavšího po úmorné dřině a strádání a padnuvšího jak umdlený poutník po dlouhém putování na prahu nového, lepšího života – – –

Když Pavlík jednoho jitra navždy zavřel unavené oči a vydechl svou čistou duši, padl mistr na kolena a v strašné bolesti zaryl hlavu do lůžka u vystydých noh synových.

„Máti, co si zde počneme bez něho?“ srdceryvně zaúpěl.

„Tatínku, vždyť máte ještě nás...!“ tulily se k němu dcery.

„Mám, mám, ale toto dítě mně tak přirostlo k srdci..!“ neutěšeně hořekoval tatík.

Pohřbili drahého hochu na chudém hřbitůvku kosteleckém, ve stínu lípy, a odešli zase jako robotníci za svou denní dřinou. Neboť život chudého člověka tak jest utvářen, že nezbyvá mu ani času k žalostnění.

V otci však lékař čas zármutku neumenšil, spíše každým jitem více a více vzpomínkami na miláčka bolest jeho se jitřila, rostla.

Nebyl práce schopen, jako šílený prchal z těch míst, kde každý koutek, každý kousek nábytku mu připomínal synka, a v bezmezné bolesti vrhal se na jeho čerstvý rov.

Jaké hrozné myšlenky vířily mu zde hlavou, jakými těžkými výčitkami bičoval své utrápené srdce!

Měl se více přičinit, všeho si odřící, chalupu do posledního došku zadlužit, snad by pak nebyl z jeho úst slyšel děsná slova stesku:

– – „Ty kondice mé dorazily...!“

A zase se motal životem, cize díval se kolem, jako by se octl v neznámém kraji, a pojednou si uvědomil, tam že teče řeka, a u té skloněné staré vrby sedával kdysi jeho synek, vyhrívaje se po koupání na sluníčku.

„Koupával, koupával, ale nebude se už koupat!“ znova se rozžalostnil.

Někdy se uprostřed práce zlekaně podíval kolem a jeho ústa zašeptala: „Vždyť to není možné, aby byl...!“

Teď otevrou se dveře a on vstoupí, zteplilý, útlý, s milým úsměvem kolem rtů.

A jako by ho dech smrti ovanul, zakvílelo mu v duši: „Nikdy již ho neuzříš, nikdy již...!“

Sklonil hlavu na prsa. „Nikdy již...!“

Býval tak statečný, dovedl se životem probíjet a v nejhorší době nepoklesl na duchu, avšak nyní stal se zříceninou člověka, neštěstím úplně ubitého.

Utěšovali ho, poukazující na zbývající rodinu hodných dětí, na veliká neštěstí, která lidem vše vzala a nechala je zde na zemi úplně osiřelé – vše marno.

„Vím to, vím, ale nemohu si pomoci, tuze mě to sebralo...“ znaveně pronášel.

Jedné chvíle bleskla mu hlavou strašná myšlenka:

„Ty nejsi vinen, činils, co se dalo, ale ten – ten netvor – který žije až po krk v hojnosti, ani neví, jakým bohatstvím vládne a vlastní sestru téměř od svého prahu zahnal, když se jeho pomoci pro Pavlíka doprošovala.“

Kdyby byl tento čistý krevní příbuzný jen málo pohnul měšcem, nemusil mu jeho milovaný hoch zahynouti. Je modlář, i ta jeho povedená žena, ale křesťany nejsou, neboť Písmo dí: „Dobře činí duši své muž milosrdný, ale kterýž jest ukrutný, i příbuzné zamítá...“

On jest tím ukrutníkem, který příbuzného zamítl, a tím jeho smrt zavinil.

Nepraví to jen hlas zmučeného srdce, ale hlas nebes... Myšlenka ta pevně se uhnízdila v jeho mozku, rostla v něm od hodiny k hodině a úplně si ho podrobila. Ani nevěděl, co se kolem něho děje, neboť byl na této hroudě zemské po synově smrti cizincem.

Jedné neděle již od rána hlaholily zvony, až v uších zaléhalo. Veliký Vavřinec, jímž jen o největších svátcích vyzváněli, hučel jak přívál vod a za ním jasně hlaholily i dětsky klínaly zvony i zvonky na kostelích a kaplích.

Kolem oken chalupy mihaly se bílé postavy družiček, lid v houfech pěchal.

„Co to všecko znamená?“ mrtvě zeptal se mistr souseda kancelisty, hulícího z dlouhé dýmky.

„A vy to nevíte, vlastní švagr?“ hořce optal se soused. „Jak bych věděl...?“

„Vždyť je toho přece plné město. Papež udělil panu starostovi rytířský řád sv. Řehuře, to patrně na doporučení farářovo. Prý za křesťanskou horlivost a zásluhy o církev. Z vděčnosti a aby se ukázali hodnými této veliké pocty, věnovali pan Malena s chotí kostelu krásný obraz sv. Ignáce, patrona farářova. – Stál prý přes dvacet tisíc. –“

Kroupa stál zde s vytřeštěnýma očima a ústa jeho mechanicky po kancelistovi opakovala:

– – „Stál dvacet tisíc...!“

A nyní, jako když hráz se prolomí a vody s řevem se vyvalí, vzkřiklo v něm hlaholem trouby:

„Na obraz dal, na Pavlíčka odepřel...!“

Lotr liguriánský, bídný, chce i boha oklamat takovou ničemnou obětí...! Celý svět se mu koří, stoupá od hodnosti k hodnosti, teď jen ještě boha si zakoupit nějakým obrázkem.

Sloty, ty si to levně představují!

Zda není podoben Kainovi, bratrovrahu? Jenže tento byl bohem proklet a navždy tulákem poběhlým po zemi učiněn, a Malena dusí se v blahobytu.

Však i na něho dojde! Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Poledne odzvonilo a on se sotva dotkl jídla, zase vyšel ven a bloudil stavením se svými ponurými myšlenkami. „Vavřince rozhoupali pro obraz za dvacet tisíc...! A

ani na pohřbu Pavlíčkově nebyl, jen poslal za sebe ji, tu Jezabel...“ jedno přes druhé se mu pletlo v hlavě. Pojednou ze spleti myšlenek vynořila se jedna a uchvátila všecku jeho bytost.

Půjde k němu a vmete mu ve tvář spravedlivé obvinění vraždy. A hned, hned, aby se snad jinak nerozmyslil, nezakolísal. Ráno švagrovi podkuřovali v kostele, teď mu posvítí on pravdou pravdoucí.

I vyběhl z domku a hnal se dvorkem ke zdi, dělící jeho skromný majetek od pyšného sídla Malenova. Jako tenkrát Justyna, když otec přistihl ji při dostaveníčku s mladým zahradníkem, i on přelezl zeď a zaměřil k letní besídce, kde se Malena v době prázdně rád zdržoval a po obědě si zdříml.

Byl to pavilonek, imitující naivně sloh pagod, s kopulovitou stříškou a vrzajícím plechovým kohoutem. Světlo přicházelo sem čtyřmi okny, opatřenými zelenými žaluzií. Pavilonek byl

pohodlně zařízen a jeho stěny byly okrášleny barvotisky nemožných krajinek.

Kroupa vzal za kliku, dveře povolily a proud slunečního světla šlehl do přítmi místnosti. Rozložen jako měch hověl si zde na nízké pohovce vládce Kostelce, mnohonásobný hodnostář a dnešní oslavenec, a brunátná jeho tvář leskla se potem.

Vzduch byl zde až těžký výparem a horkem. Malena se probudil zaskřípěním dveří a vyboulil na vetřelce užasle oči.

„Co zde chceš...?“ drsné zablekotal, snaže se povstati; „jak jsi se mohl vůbec opovážiti sem vstoupit!“

„Jdu ti jen říci, že vším tím licoměrnictvím a pokrytectvím, jaké provádíš po celý život, Boha neoklameš. Nebyl by nejvyšší spravedlivý, kdyby ti jednou neodplatil za ten zármutek, jež jsi nám způsobil. Jen tvou vinou, tvou necitelností to mé drahé dítě zhynulo!“ horečně úpěl Kroupa a z očí sršela mu nenávisť k této bídné stvůře, postavené lidskou hloupostí v čelo obce.

„Ba, stalo se již,“ jako v náhlém rozpomenutí vzníceně pokračoval, „můj andělský synáček odešel do slávy věčné a tobě zbyla dcerka, která ti často upije hodně té tvé hříšné krve.“ – Tu se již Malena vzpřímil a supě jako podrážděný býk, hmátl po dlouhé troubeli a švihl jí po Kroupové hlavě, ale minul se cíle.

„Táhni si ke svým socialistům, neznahaňbo, beztak jste...!“ zařval jako tur, leč nedokončil, zavrával. Mrákoty na chvíli obestřely jeho smysly – –

V městečku roztrhl se pytel s romanticky přibarvenými pověstmi.

Ředitel Weyskoč náhle odjel v noci na blízkou železniční stanicí a odtud do Vídně, pryč – na neurčitou dobu dovolené.

V souvislosti s tímto náhlým odjezdem vyvrbily se zprávy o hazardních hrách v úřednickém kasinu v nedalekém středisku uhelného revíru, o velikých, mnohatisícových prohrách, orgiích s demimondami, importovanými z Vídně na „pohostinské vystoupení“, o zničených existencích... Jedna zpráva měla zvláště pikantní příchuť: Weyskoč prý se jednou zpil a v rozjařeném stavu vyběskoval, že má u jedné dámy neomezený úvěr, štěstí v lásce, jež mu tisíckrát vynahradí neštěstí v kartách... Jiné zprávy zněly ještě sensačněji. V továrním vyúčtování byly odkryty veliké nepořádky, ba zjištěny i podvody, při nichž firma byla okradena o značné sumy. Některým obchodníkům dodáváno bylo prima zboží za značně nižší ceny, jiným dostalo se ho dvojnásobně tolik, než bylo vyúčtováno.

Přirozeně přetřásány i důvěrné styky ředitele s domem Malenovým a se strany rozumnějších uváděno ve prospěch starostův, že odstraněním protekčního dítěte ředitelova: továrního mistra, nastalo v jejich stycích značné ochlazení. Jaké ovzduší nyní obklopovalo dům Malenův, o tom nikdo neměl ani potuchy. Mnohonásobný hodnostář, člověk vysoko vyvýšený svým majetkem a postavením nad jiné, boháč, jemuž „široká veřejnost“ záviděla, byl doma vskutku nešťastným člověkem, jenž si byl vědom, že odvrátila se od něho srdce všech; měl jakýsi neurčitý dojem o tom, co bylo příčinou jeho neblahého stavu, ale nedovedl si uvědomiti, nakolik on sám jest tím vinen.

Jedno bylo jisto: byli si se ženou skoro po celý život úplně cizí, jejich cesty naprosto se rozcházelý a snad jedině jednou za onoho času se setkaly, to když šlo o to, aby se ukázali světu v nové slávě. Ale tu byla rozhodujícím činitelem jen Fanina ješitnost. Nad slunce jasněji jest jisto, že kdyby byl při takové

okázalosti stál vedle ní špalek dřeva, nikterak by jí to nebylo vadilo. Jak nyní se mu jevila, nebylo pochyby, že byla by raději podstoupila smrt, než svolila k nějakým něžnostem s jeho strany a při posledním vzdechu byla by vyjádřila svým chladným pohledem své nejhlubší k němu opovržení...

To byla tedy ta „vděčnost“, již od ní očekával za to, že ji – „tak vysoko pozvedl“, z venkovské služby učinil velikou paní. Netušil, jaká bouře mnohdy zmítala jejím srdcem před tím nešťastným, jejími poměry tehdejšíma vynuceným sňatkem i později, kdy ji nutil, aby se s ním společně vpravovala do úloh, jež farář k sehrání jim přidělil.

Dlouho přemýšlel i o svém jediném dítěti.

O svém? výsměšně vplynulo ze sklípků jeho duše. Věděli-li to tak nepochybně, pak proč se po celý život motal ve spleti děsných pochybností, proč si otravoval i ty řídké chvíle klidu!

Ale hned zakřikl toto skuhrání sýčkovy, když si uvědomil, jak závratně vysoko se povznesl, jakých ctí se mu ještě dostane.

Již jako příští kandidát poslanectví nesmí ani mrknutím oka dáti na jevu, že nad jeho rodinnými poměry leží těžký, zlověstný mrak...

Nednoho podzimního, slunného odpoledne vyšel si Malena do zahrady za domem a teskně se díval na odumírající přírodu. Stromy hořely zlatem a při nejmenším vánku přšelo z nich listí a mihotajíc se v lehké promodralé mlze jako zlaté šupiny, zvolna dopadalo k zemi. Odevšad cíhala hluboká melancholelie smutku a strachu před blížící se zimou –

Před pavilonem, porostlým pročervenalým listím psího vína, továrník se v myšlenkách zastavil a bezděky si připomněl, jak teprv před nedávnem švagr Kroupa odtud vyrazil a vmetl mu

v tvář kletbu. Bylo to strašné utkáání, jež mohlo skončiti tragicky, kdyby tryska byla zasáhla hlavu krejčířovu...

Pojednou vrzla železná branka a vešel do Zahrady listonoš. Malena kráčel mu vstříc a přijal z jeho ruky doporučený dopis se známými tahy písma.

Až se mu ruce nad tím poznáním rozklepaly. Dopis byl od – Weyskoče... Roztrhl obálku a pod bledě modrou oblohou seznamoval se s obsahem listu. Stálo v něm doslova:

„Pane starosto! Jsem v okamžité peněžní tísní a nevím tou chvílí, jak se z ní jinak vyprostiti, než když nabídnu vám sbírku psaní, jež dostal jsem za svého pobytu v Kostelci od vaší paní choti a slečny dcery. Jejich obsah přesvědčí vás, že není radno, aby zůstaly v cizí ruce. Hádám za ně padesát tisíc korun, které vyzvedne si u vás můj právní přítel, dopíšete-li mně, že s koupí souhlasíte.

Ukážkou posílám vám dva pověřené opisy oněch listů.

Poroučí se Vám...

Ed. Weiskoč.“

Malena s vytřeštěnýma očima, těžce oddychuje, zabodl zrak do jednoho z těch opisů a luštil jeho obsah. Opravdu: pouze tyto dva dopisy byly tak osudně kompromitující, že nesměly zůstat v cizích rukou, neřku-li v rukou takového padoucha, jakým se mu nyní jevil ředitel Weyskoč.

Svědčily, že žena i dcera odevzdaly se mu tělem i duší...

Nutkalo ho to vykřiknouti strašná slova kletby, ale křeč sevřela mu hrdlo. V náhlém odhodlání, s hlavou kupředu nachýlenou hnal se zahradou, v domě bral schody po dvou a octnův se přede dveřmi bytu, bezohledně je vyrazil a stanul tváří v tvář proti ženě, sedící u okna a vyšívající jakousi tretku. Přistoupil

až k ní a oběma rukama přidržel jí před očima strašné ty svěd-
ky jejich poblouzení i zákeřný list Weiskočův.

„Co tomu říkáš?“ zasípěl jako v horečce a vyrážeje žhavý
dech z hrdla, s pootevřenými ústy očekával její odpověď.

Šlehla po listu nejistým zrakem, na chvíli odvrátila jako v od-
poru a v nesmírném hnusu hlavu, ale pak tvrdě se ušklíbla:

„Nuže, co dále...?“

„Co dále, co dále?“ blábolivě za ní opakoval; „to je vše, co
mi máš říci?“

Pokrčila rameny a pohnula sebou, chtějíc patrně se vzdáliti,
ale Malena sevřel jí železnou rukou rameno, až zakvílela bo-
lestí a klesla do křesla.

„Takhle's mi odplatila, takhle's vychovala mé dítě!“ řekl již
lítostivým, zlomeným hlasem a vjel si oběma rukama jako
v zoufalství do vlasů.

Vyskočila, až země pod ní zaduněla, přiblížila těsně k němu
svůj děsně změněný obličej s divě rozhořenými očima a za-
chechtala se jako démon:

„Mé dítě, mé dítě...! Nuže, slyš: Nejsi otcem té ničemné,
zrůdné holky a tisíckrát ti to budu opakovat: Nejsi jejím ot-
cem...! Tak, konečně jsem se zbyla té proklaté přetvářky, vy-
plivla tu nečistotu s duše... A nyní čiňte se mnou, pane pa-
pežský rytíři, co chcete...!“

Neučinil nic jiného, než že se zvrátil na znak a jako poraže-
ný dub těžce dopadl k zemi. Když k němu přiskočila a do
obličeje mu nahlédla, setkala se jen s mrtvým, skelným zra-
kem...

Po slavném pohřbu příbuzenstvo zesnulého sešlo
se u notáře, u něhož uložena byla poslední vůle Malenova,
napsaná dvě leta před jeho skonem, a tu se dovědělo, že
universální dědičkou veškerého jeho jmění je jeho „jediná,

milovaná dcera Justyna“, na níž bude, aby matce až do smrti poctivě dosloužila a všeho, čeho jí k pohodlnému a bezstarostnému životu bude třeba, popřála.

Na děti sestry Líny Kroupové, jediné krevní přízně, nebylo ani halířem vzpomenuto.